

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BUKOWSKO

2022-2031

Opracowanie:

Spis treści

I Wprowadzenie 4
Podstawa prawna 5
Komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi 6

II Diagnoza strategiczna Gminy Bukowsko 12
Portret gminy 12
Wnioski z diagnozy 15
Wnioski z badań społecznych 16
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy 18

III Analiza SWOT 22

IV Strategiczne założenia rozwojowe 26
Misja i wizja rozwoju 26
Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym 28
Plany operacyjne 31
Wymiar interwencji strategicznej 39
OSI w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań gminy 39
Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy 43
Rezultaty planowanych działań 44

V System wdrażania 46
Zarządzanie strategią 46
Monitoring i ewaluacja 47
Aktualizacja oraz wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych 47
Finansowanie strategii 48
Ewaluacja ex-ante 49

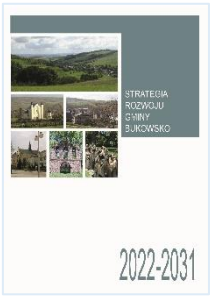
Załącznik nr 1 Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej 53
Analiza danych zastanych 53
Gmina oczami mieszkańców 67

Spis tabel i wykresów 79

Załącznik nr 2 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Bukowsko 80

Załącznik nr 3 Mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego 83

I Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031 to jeden z kluczowych dokumentów, który określa kierunki rozwoju gminy na kilka kolejnych lat. Tego rodzaju opracowanie ma za zadanie diagnozować najważniejsze uwarunkowania, wyzwania, problemy, ale także potrzeby i potencjały gminy. Dokument został opracowany na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) oraz ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057).

Opracowywanie strategii daje możliwość zaangażowania mieszkańców oraz innych grup interesariuszy, którzy zainteresowani są rozwojem gminy. Powstanie dokumentu jest efektem przeprowadzonych badań z mieszkańcami, analizy danych zastanych, diagnozy oraz prac warsztatowych, eksperckich.

Niniejsze opracowanie składa się z trzech głównych elementów: część diagnostyczna, część planistyczna oraz system wdrażania. W części diagnostycznej przedstawiono dane statystyczne w ujęciu statycznym oraz dynamicznym tworząc tło, portret sytuacji w gminie oraz krótko scharakteryzowano poszczególne sołectwa gminy Bukowsko. Uzupełnieniem tej części było przedstawienie wyników badania ankietowego, które przeprowadzone został wśród mieszkańców. Uzyskane i zebrane informacje oraz opinie stanowiły podstawę do stworzenia koncepcji strategicznej. Drugim, najistotniejszym elementem jest część planistyczna, która stanowi rdzeń dokumenty i identyfikuje kluczowe cele i plany na poziomie strategicznym oraz operacyjnym. Opracowanie wieńczy system wdrażania, w którym określone zostały mechanizmy związane z realizacją strategii na kolejnych etapach.

Strategia Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031 ma ambicję wyznaczenia scenariusza rozwoju na najbliższa dekadę. Dodatkowo, opracowanie tego typu dokumentu ma stanowić wsparcie dla władz w zarządzaniu strategicznym oraz umożliwić skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych, w szczególności z funduszy Unii Europejskiej.

Podstawa prawna

Podstawą prawną definiującą kształt i strukturę *Strategii Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031* jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) która wskazuje, że strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy oraz określa w szczególności:

1. cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
2. kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
3. oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
4. model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
5. ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
6. obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038), wraz z zakresem planowanych działań;
7. obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
8. system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
9. ramy finansowe i źródła finansowania.

Nowelizacja przepisów wprowadziła zmiany na najniższym poziomie zarządzania strategicznego. Przede wszystkim silny akcent kładzie się na integrację wymiarów: społecznego, gospodarczego i przestrzennego w strategii rozwoju gminy. Pojawienie się komponentu przestrzennego stanowi swoiste *novum* na gruncie dotychczasowych przepisów prawa. Celem zmian ma być większa spójność, efektywność strategii i programów, ale również uporządkowanie systemu planowania na różnych poziomach (krajowym, regionalnym i lokalnym). Strategia rozwoju gminy nadal pozostaje dokumentem nieobowiązkowym, ale silnie umocowanym w przepisach. Na szczeblu lokalnym potwierdzono praktykę opracowywania strategii, wskazując jej obowiązkowe elementy oraz praktykę jej uchwalania (m.in. uchwałę określającą szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu oraz trybu konsultacji). Jednym z elementów wynikających ze zmian legislacyjnych jest wymóg podjęcia działań konsultacyjnych z interesariuszami zewnętrznymi w formie konsultacji horyzontalnych (m.in. sąsiednie gminy) i wertykalnych: proces opiniowania Strategii w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa przez zarząd województwa (Art. 10f. ust. 1-3.).

Komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi

Rozdział odnosi się do przepisu *„Art. 10f. ust. 2. Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa”* zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

Strategia rozwoju gminy ma charakter zintegrowany i jest spójna z innymi dokumentami planistycznymi. Prezentowany dokument wpisuje się w ustalenia nadrzędnych dokumentów planistycznych, szczególnie tych na poziomie krajowym i regionalnym. Dla Strategii Rozwoju Gminy Bukowsko kluczowe znaczenie odgrywa Strategia Rozwoju Województwa *Podkarpackie 2030*. Istotne jest również odwołanie się do dokumentów lokalnych, które wpisują się za złożenia planistyczne *Strategii Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031* i są w jej ramach koordynowane.

Niniejszy dokument jest zgodny m.in. z następującymi dokumentami:

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 – KSRR 2030
- Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – perspektywa 2030
- Strategia Rozwoju Powiatu Sanockiego na lata 2016-2022
- Studium Uwarunkowań I Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bukowsko
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bukowsko na lata 2017-2023

Nowelizacja przepisów wzmocniła rolę i wpływ strategii województwa, dlatego też istotne w kontekście opracowywania niniejszej strategii jest przywołanie konkretnych zapisów dokumentu strategii *Podkarpackie 2030.* W strategii *Podkarpackie 2030* wyróżniono cztery obszary tematyczne, które przedstawiają kierunki zaplanowanych działań. Tytuły obszarów precyzują cele główne, które zaprezentowano poniżej:

1. Gospodarka i nauka - Wzmacnianie potencjału regionalnej gospodarki oraz zwiększanie udziału nauki i badań dla innowacyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa
2. Kapitał ludzki i społeczny - Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego jako podstawy umożliwiającej rozwój regionu oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców
3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska - Rozbudowa infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizacja wykorzystania zasobów naturalnych i energii przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego

4. Dostępność usług - Zwiększenie dostępu obywateli do usług publicznych i podniesienie standardu ich świadczenia dla poprawy jakości życia i wzmacniania procesów rozwojowych

Poniżej przedstawiono obszary tematyczne wyodrębnione w strategii wraz z dedykowanymi im priorytetami.

Gospodarka i nauka	• Nauka, badania i szkolnictwo wyższe wspierające gospodarkę • Inteligentne specjalizacje województwa • Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie • Gospodarka cyrkularna (Gospodarka obiegu zamkniętego)
Kapitał ludzki i społeczny	• Edukacja • Regionalna polityka zdrowotna • Kultura i dziedzictwo kulturowe • Rynek pracy • Społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny • Włączenie społeczne • Aktywny styl życia i sport
Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska	• Bezpieczeństwo energetyczne i OZE • Rozwój infrastruktury transportowej oraz integracji międzygałęziowej transportu • Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu oraz rozwój transportu publicznego • Rozwój infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej w regionie • Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki • Przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi • Zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych • Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu
Dostępność usług	• Poprawa dostępności do usług publicznych poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych • Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych • Wsparcie instytucjonalne i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców • Budowanie i rozwój partnerstwa dla rozwoju województwa • Współpraca ponadregionalna i międzynarodowa

Podstawy i bazę do formułowania zapisów strategii określają w szczególności:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
- ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju
- ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

Dodatkowo, istotna z punktu widzenia strategii rozwoju (w szczególności gmin, które zagrożone są powodziami) jest realizacja przepisów ustawy Prawo Wodne z dnia 20 lipca 2017 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 624, 784), a konkretnie art. 315 i art. 326, wskazujących dokumenty planistyczne ważne w procesie gospodarowania wodami, które powinny zostać uwzględnione w strategiach rozwoju gminy. Poniżej odniesiono się do dokumentów w zakresie bezpośrednio odnoszącym się do granic administracyjnych Gminy Bukowsko.

Projekt drugiej aktualizacji planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Wskazany wyżej dokument jest podstawą do podejmowania decyzji, które wpływają na kształtowanie stanu zasobów wodnych na obszarze dorzecza oraz zasad gospodarowania nimi. W planie określa się cele środowiskowe dla poszczególnych jednolitych części wód oraz obszarów chronionych. Poniżej przedstawiono charakterystykę jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych i dedykowane im cele środowiskowe (wraz z oceną ryzyka ich nieosiągnięcia).

Tabela 1 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych zlokalizowanych na terenie gminy Bukowsko

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Typologia JCW	Status	Stan ogólny	Cel środowiskowy		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
					Stan lub potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	
RW20001222269	Płonka	potok fliszowy	naturalna	dobry	dobry stan ekologiczny	dobry	niezagrożona
RW20001222329	Sanoczek	potok fliszowy	naturalna	dobry	dobry stan ekologiczny	dobry	niezagrożona
RW20001222613	Wisłok do zb. Besko	potok fliszowy	naturalna	dobry	dobry stan ekologiczny	dobry	niezagrożona
RW2000122261549	Odrzechowski Potok	potok fliszowy	naturalna	dobry	dobry stan ekologiczny	dobry	niezagrożona
RW2000122261899	Pielnica	potok fliszowy	naturalna	dobry	dobry stan ekologiczny	dobry	niezagrożona
RW20001422299	Osława od Rzepedki do ujścia	mała rzeka fliszowa	naturalna	dobry	dobry stan ekologiczny	dobry	niezagrożona

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGW KZGW.

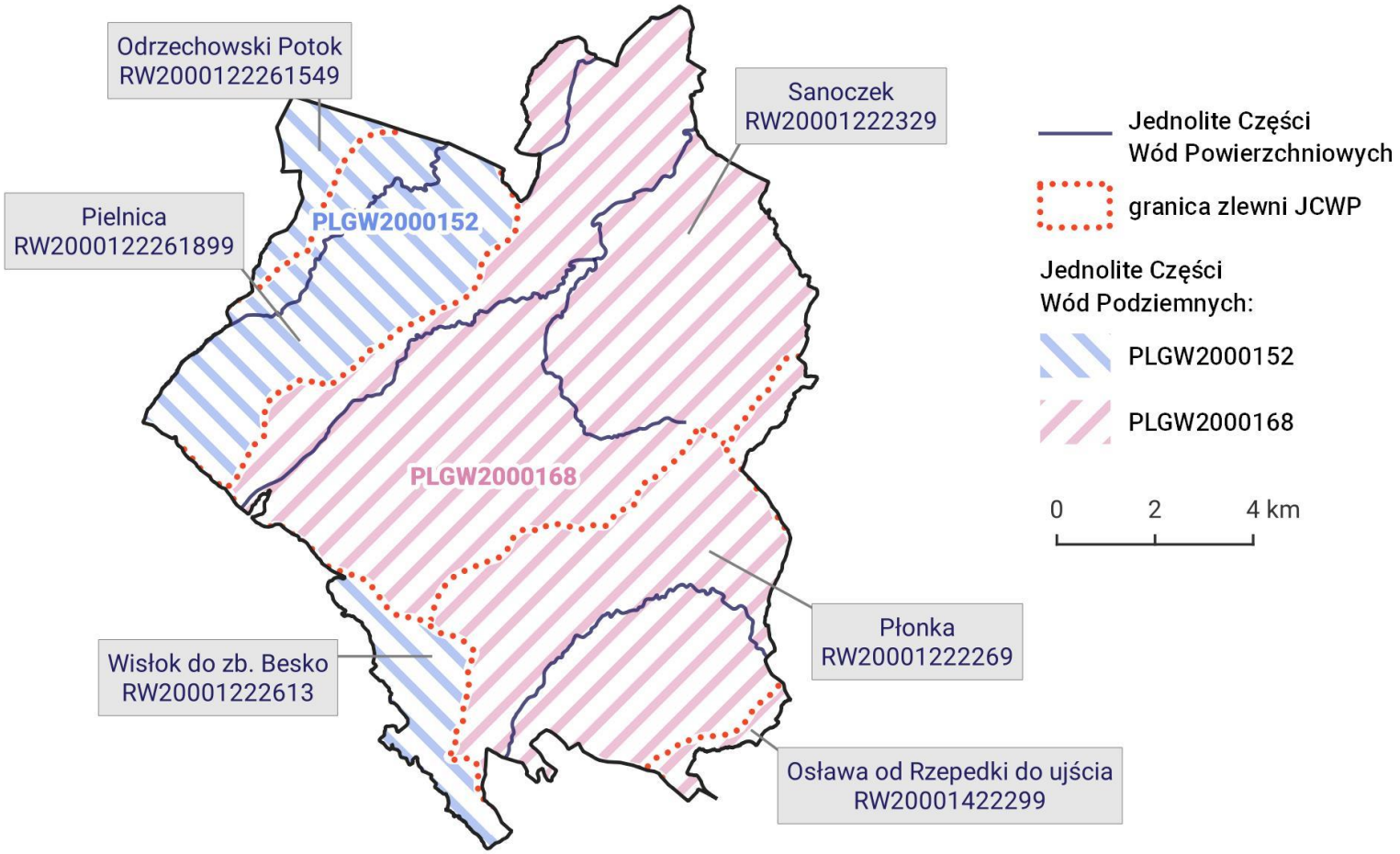
Tabela 2 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych zlokalizowanych na terenie gminy Bukowsko

Numer JCWPd	Ogólna ocena stanu	Cel dla stanu chemicznego	Cel dla stanu ilościowego	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
PLGW2000152	dobry	dobry	dobry	niezagrożona
PLGW2000168				

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGW KZGW.

Zmiany klimatyczne pociągają za sobą konieczność przystosowania do nich ekosystemów wodnych. Działania tego typu nazywane są adaptacyjnymi, w zakresie gospodarowania wodami, polegają m.in. na zwiększaniu retencji, kontroli stanu wód czy ograniczeniu dopływu zanieczyszczeń.

Rysunek 1 Mapa jednolitych części wód w gminie Bukowsko

Źródło: opracowanie własne

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Dokument jest jednym z podstawowych dokumentów planistycznych w zakresie ochrony, gospodarowania i zarządzania zasobami wodnymi w Polsce. Jego głównym celem jest wskazanie działań, które przyczynią się do realizacji celów środowiskowych dla poszczególnych jednolitych części wód. Poniżej przedstawiono działania podstawowe mających wpływ na osiągnięcie celów środowiskowych występujących jednolitych części wód na terenie gminy Bukowsko.

Tabela 3 Działania przewidziane do realizacji wskazane w programie wodno-środowiskowym kraju

Jednolite części wód	Działanie
1. Płonka 2. Wisłok do zb. Besko	• budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • opracowanie oceny jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia • regularny wywóz nieczystości płynnych
1. Sanoczek 2. Osława od Rzepedki do ujścia	• opracowanie oceny jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia • regularny wywóz nieczystości płynnych
1. Odrzechowski Potok, 2. Pielnica	• regularny wywóz nieczystości płynnych
1. PLGW2000152 2. PLGW2000168	• coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGW KZGW.

Plan zarządzania ryzkiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

PZRP obejmuje wszystkie elementy zarządzania ryzykiem powodziowym, w szczególności uwzględnia działania, które maja na celu zapobieganie powodzi i ochronę przed powodzią oraz zawiera informacji na temat stanu należytego przygotowania w przypadku wystąpienia powodzi. Ochronę przed powodzią, zgodnie z zapisami ustawy – Prawo wodne - prowadzi się uwzględniając plany zarządzania ryzykiem powodziowym, a ich ustalenia i zapisy bierze się pod uwagę podczas opracowywania m.in. strategii rozwoju. W ramach wskazanego planu określono trzy cele główne oraz dedykowane im cele szczegółowe, które zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 4 Cele przedstawione w planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

Cel główny 1: zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego
• utrzymanie oraz zwiększenie istniejącej zdolności retencyjnej zlewni w regionie wodnym • wyeliminowanie lub unikanie wzrostu zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią • określenie warunków możliwego zagospodarowania obszarów chronionych obwałowaniami • unikanie wzrostu oraz określenie warunków zagospodarowania na obszarach o niskim (Q0,2%) prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi

Cel główny 2: obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego
• ograniczenie istniejącego zagrożenia powodziowego • ograniczenie istniejącego zagospodarowania • ograniczenie wrażliwości obiektów i społeczności na zagrożenie powodziowe
Cel główny 3: poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym
• doskonalenie prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych • doskonalenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych na powódź • doskonalenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi • wdrożenie i doskonalenie skuteczności analiz popowodziowych • budowa instrumentów prawnych i finansowych zniechęcających lub skłaniających do określonych zachowań zwiększających bezpieczeństwo powodziowe • budowa programów edukacyjnych poprawiających świadomość i wiedzę na temat źródeł zagrożenia i ryzyka powodziowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) sporządzony został na podstawie art.183 –185 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2021 r. poz. 624, 784). Cel główny mianowicie – przeciwdziałanie skutkom suszy, precyzują cele szczegółowe:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy
- edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy
- formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

We wspomnianym dokumencie, gmina Bukowsko według klas łącznego zagrożenia suszą została zaklasyfikowana do klasy umiarkowanego zagrożenia suszą. Wśród działań, które mogą być prowadzone na obszarach zagrożonych można wskazać np.:

- Zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych
- Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych
- Budowę oraz przebudowę urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej
- Budowę ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych
- Realizację przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji

Strategia Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031 to dokument w pełni wpisujący się i realizujący obowiązujące przepisy prawa. Dokument gwarantuje realizację spójnej polityki z poziomu lokalnego w ramach zarządzania rozwojem. Prezentowane opracowanie zostało sporządzone zgodnie z wszystkimi przytoczonymi dokumentami strategicznymi oraz aktami prawnymi.

II Diagnoza strategiczna Gminy Bukowsko

Portret gminy

Gmina Bukowsko to gmina wiejska, położona w województwie podkarpackim, w powiecie sanockim, 21 km na południowy zachód od Sanoka. Sąsiaduje z gminami Komańcza, Rymanów, Zagórz, Sanok, Zarszyn. W 2020 r. zamieszkiwało ją 5 463 mieszkańców, a 50,6% ludności gminy stanowili mężczyźni. Powierzchnia gminy wynosi 137 km^2, co daje gęstość zaludnienia równą 39,9 osób/km^2. Największa liczba mieszkańców skupia się przy ciągach komunikacyjnych. Przez gminę przebiega droga powiatowa nr 2212R Sanok – Bukowsko oraz droga wojewódzka nr 889. Mniejsza liczba zabudowań zlokalizowana jest przy polach uprawnych. W skład gminy wchodzi 12 sołectw: Bukowsko, Dudyńce, Karlików, Nadolany, Nagórzany, Nowotaniec, Pobiedno, Tokarnia, Wola Piotrowa, Wola Sękowa, Wolica, Zboiska.

Siedzibą gminy jest Bukowsko, odznaczające się największą liczbą mieszkańców wśród wymienionych sołectw oraz największą powierzchnią. Leży nad potokiem Bukowiec oraz Sanoczek w dorzeczu Sanu, 16 km na południowy zachód od Sanoka, na Pogórzu Bukowskim. Wieś zlokalizowana jest 17 km od drogi krajowej nr 28, przy drodze wojewódzkiej nr 889. Najgęściej zaludnioną miejscowością gminy są Nagórzany.

Tabela 5 Liczba ludności w sołectwach gminy

Sołectwo	Liczba ludności
Bukowsko	1931
Dudyńce	174
Karlików	106
Nadolany	675
Nagórzany	322
Nowotaniec	419
Pobiedno	602
Tokarnia	214
Wola Piotrowa	332
Wola Sękowa	210
Wolica	314
Zboiska	228
Gmina	5502

Źródło: dane Urzędu Gminy Bukowsko.

Pierwsza wzmianka o gminie Bukowsko pochodzi z 1361 r. – Kazimierz Wielki nadał wtedy ziemie koronne Zboiska, Bukowsko aż do Wisłoka i Radoszyc należące do parafii św. Piotra w Bukowsku węgierskim braciom Piotrowi i Pawłowi. W XV w. w Bukowsku działał już samorząd wsi z wójtem, a później z sołtysem na czele, a na terenie miejscowości znajdował się młyn oraz karczma. W 1624 r. niemal całe Bukowsko zostało zniszczone w wyniku najazdu Tatarów, jednak w następnym stuleciu część zabudowań została przywrócona do stanu używalności, a w 1748 r. Bukowsko stało się

miasteczkiem. Zauważalny odsetek ludności miasteczka stanowili Żydzi. W XIX w. Bukowsko zaczęło gwałtownie się rozwijać i stało się jednym z największych skupisk ludności i ośrodków rzemieślniczo-handlowych w powiecie sanockim. W XX w., w miasteczku funkcjonowało 5 kancelarii adwokackich. W czasie II wojny światowej ludzie, którym groziło niebezpieczeństwo przeprowadzani byli przez Bukowsko do Węgier.

Do jednostek organizacyjnych działających na terenie gminy należą:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bukowsku, od 1 września 2021 r. przekształcony w Centrum Usług Społecznych
- Zespół Szkół w Bukowsku, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole Samorządowe
- Zespół Szkół w Nowotańcu, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole Samorządowe
- Zespół Szkół w Pobiednie, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole Samorządowe
- Środowiskowy Dom Samopomocy Wolica
- Gminna Biblioteka Publiczna w Bukowsku wraz z filiami w Nowotańcu i Pobiednie

Oferta kulturalna Bukowska opiera się na Uniwersytecie Ludowym Rzemiosła Artystycznego Wola Sękowa, w którym prowadzony jest jedyny w Polsce Kurs Kwalifikacyjny o specjalności Rękodzieło Artystyczne. Na terenie Bukowska funkcjonuje także Kapela Ludowa Bukowianie.

W gminie działają trzy ośrodki zdrowia – Ośrodek Zdrowia w Bukowsku, Ośrodek Zdrowia w Pobiednie, Ośrodek zdrowia w Nowotańcu, a także Specjalistyczna Praktyka Stomatologiczna, Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego "Caritas" Archidiecezji Przemyskiej oraz Apteka leków gotowych w Ośrodku Zdrowia w Bukowsku. Punkt Apteczny znajduje się także w Ośrodku Zdrowia w Nowotańcu.

W ramach działań na rzecz ochrony środowiska Gmina Bukowsko we współpracy ze stowarzyszeniem „EkoMonterzy" uruchomiła Punkt obsługi programu „Czyste Powietrze" udzielający chętnym mieszkańcom informacji poprzez pocztę elektroniczną oraz osobiste porady konsultanta.

Na terenie gminy znajdują się parafie:

- Parafia obrządku łacińskiego p.w. Wszystkich Świętych w Dudyńcach
- Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego w Bukowsku
- Parafia św. Mikołaja w Nowotańcu
- Ewangeliczna Wspólnota Zielonoświątkowa

Wyróżnić można także obiekty zabytkowe:

- Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego z lat 1883-1886 wraz z dzwonnicą
- Drewniana plebania wybudowana w latach 1900-1925

- Kapliczki i kamienne pomniki na cmentarzu parafialnym
- Cmentarz żydowski
- Drewniana kuźnia z lat 1875-1900

W okolicy gminy, a także na jej terenie biegną szlaki turystyczne oraz ścieżki tematyczne m.in.:

- Główny Szlak Beskidzki - na południe od Bukowska, granią pasma górskiego Bukowicy; oznaczony na czerwono
- Zielony szlak pieszy z Komańczy do Beska
- Szlak żółty - Wola Piotrowa – Tokarnia - Wisłok Wielki – Kanasiówka
- Ekomuzeum „Beskidzkie Wędrowanie" – szlak przebiega przez teren 10-u gmin, obejmuje 36 przystanków i prezentuje m.in. obiekty, muzea, lokalne izby historyczne, galerie sztuki, zabytki
- Ścieżka edukacyjna „Śladami narodów – Polacy, Żydzi i Rusini w Gminie Bukowsko" -oznaczona tablicami informacyjnymi
- Ścieżka „Buczyna Karpacka" - w kompleksie leśnym Bukowicy
- Ścieżka „Szlakiem dawnych osad" na trasie Zboiska – Bukowsko

Tereny rolnicze zajmują około 75% obszaru gminy, tereny przemysłowe oraz mieszkaniowe stanowią jej niewielką część. Bukowsko jest niemal całkowicie pozbawione terenów rekreacyjnych. Jedną z form ochrony przyrody na terenie gminy jest Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego. Ponadto, teren gminy obejmują również obszar specjalnej ochrony „Beskid Niski" oraz trzy specjalne obszary ochrony: Ostoja Jaśliska, Rymanów i Dorzecze Górnego Sanu, ponadto niewielka część przynależy do rezerwatu „Kamień nad Rzepedzią".

Wnioski z diagnozy

1. Gmina odnotowuje stopniowy spadek w liczbie ludności, od 2017 r. nastąpił spadek blisko 2%. Obecnie gminę zamieszkuje 5 463 mieszkańców. Sytuacja demograficzna w gminie jest wynikiem przede wszystkim dwóch procesów: przyrostu naturalnego oraz salda migracji. Od 2019 r. widoczne są negatywne tendencje związane z ujemnym przyrostem naturalnym. W przypadku salda migracji, w ostatnich pięciu latach widoczny jest wzrost liczba wymeldowań, przy jednoczesnym spadku zameldowań. W 2020 r. saldo migracji na 1000 ludności było ujemne i wynosiło -4,4.
2. Widoczny jest spadek w liczbie beneficjentów pomocy społecznej na 10 tys. ludności. W analizowanym okresie odnotowano spadek z 870 do 510 osób w 2019 r. Wśród głównych powodów przyznania pomocy społecznej w gminie Bukowsko w 2020 r. wskazuje się ubóstwo, niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę.
3. W analizowanym okresie widoczne są pozytywne zmiany dotyczące odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2019 r. , odsetek wzrósł o ponad 20 pp. w stosunku do 2016 r., co należy uznać za pozytywne zjawisko. Korzystnie przedstawia się również sytuacja dotycząca liczby dzieci przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego. Wskaźnik ten w 2018 r. wynosił 0,82, co oznacza, że w gminie jest zagwarantowane miejsce dla wszystkich dzieci w wieku 3-5 lat. Gmina Bukowsko posiada również wysoki współczynnik skolaryzacji, jeden z wyższych w powiecie, na poziomie 100,2% w 2019 r.
4. Według danych GUS widoczny jest spadek w liczbie pracujących w ostatnich pięciu latach. Wskaźnik pracujących na 1000 ludności w 2020 r. wynosił 78, to o 10 mniej w stosunku do roku poprzedniego. W tym roku widoczny jest również nieznaczny wzrost w liczbie bezrobotnych (o 3 osoby w stosunku do 2019 r.). Przedstawiona sytuacja może mieć związek z pandemią koronawirusa, która rozpoczęła się w pierwszym kwartale 2020 r.
5. W przypadku analizy sytuacji gospodarczej widoczne są pozytywne zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (87 na 1000 ludności w 2020 r.), a także osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (70 na 1000 ludności w 2020 r.). W ostatnich pięciu latach, tylko w 2017 r. liczba podmiotów wykreślonych z REGON na 10 tys. ludności (56) dominowała nad liczbą podmiotów nowo zarejestrowanych (38). Obecnie sytuacja jest korzystna, w 2020 r. więcej podmiotów zostało zarejestrowanych w przeliczeniu na 10 tys. ludności (71) niż wykreślonych (20). Mieszkańcy gminy Bukowsko wykazują się niezwykłą aktywnością. Wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 ludności w gminie Bukowsko (5,86) rośnie z roku na rok i jest zdecydowanie wyższy w porównaniu do wartości powiatowej (4,40) i wojewódzkiej (3,77).

6. W przypadku gminy Bukowsko istotnym wyzwaniem w zakresie infrastruktury i ochrony środowiska będzie rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w gminie. Od kilku lat, odsetek korzystających z instalacji kanalizacyjnej utrzymuje się na takim samym poziomie, zaledwie 6,3%. Lepiej prezentuje się sytuacja dotycząca sieci wodociągowej, w 2020 r. korzystało z niej 76,4% mieszkańców. Pozytywny jest natomiast wzrost w zakresie udziału odpadów selektywnie zebranych z gospodarstw domowych, w stosunku do ogółu odpadów, blisko 50% w 2019 r.
7. Wysokość dochodów i wydatków w latach 2016-2019 utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Pozytywną sytuację zaobserwowano w 2020 r. dochody były wyższe niż wydatki i wynosiły ponad 30 mln zł. W gminie Bukowsko widoczny jest wzrost dochodów na 1 mieszkańca, obecnie 5464,34 zł, to o blisko 400 zł więcej niż w przypadku powiatu sanockiego. Analizując źródła dochodów gminy, można zauważyć, że w strukturze dominują dotacje (36%) a następnie subwencje (34%).

Wnioski z badań społecznych

1. Zdaniem 82,5% ankietowanych gmina Bukowsko jest dobrym miejscem do życia, przy czym 28,3% ankietowanych udzieliło odpowiedzi „Zdecydowanie tak”. Zaledwie niecałe 11% respondentów udzieliło odpowiedzi negatywnej, co pokazuje, że gmina Bukowsko jest postrzegana przez mieszkańców jako atrakcyjna.
2. W przypadku chęci zmiany miejsca zamieszkania lub pozostania w obecnie zamieszkiwanej miejscowości deklarowanej przez respondentów, udzielone przez ankietowanych odpowiedzi potwierdzają ich pozytywny stosunek do gminy Bukowsko – 79,2% badanych wyraża chęć pozostania w gminie.
3. W przypadku infrastruktury i ofert gminy najlepiej oceniono dostępność szkół i przedszkoli, generalny stan czystości gminy i oraz poczucie bezpieczeństwa. Oznacza to, że w gminie kładzie się nacisk na sprawne funkcjonowanie placówek edukacyjnych dla dzieci, dbałość o środowisko oraz działania w obszarze pomocy społecznej. Mieszkańcy zadowoleni są także z dostępności do miejsc usługowo handlowych oraz jakości obsługi w urzędzie gminy.
4. Z punktu widzenia mieszkańców, istotnymi problemami dla gminy jest brak ścieżek rowerowych oraz trudności pojawiające się w przypadku chęci zakupu lub wynajmu mieszkania. Respondenci także zwracają uwagę na brak możliwości rozwoju zawodowego na terenie gminy. Nisko oceniona została dostępność lokali gastronomicznych i miejsc do spędzania czasu wolnego. Oznacza to, że rynek pracy na terenie gminy Bukowsko jest nieatrakcyjny z punktu widzenia mieszkańców, a infrastruktura wymaga dostosowania do potrzeb poszczególnych grup społecznych, takich jak rowerzyści czy aktywna młodzież. Istotne

z punktu widzenia rodziców i prawnych opiekunów jest także zwiększenie ilości żłobków i klubów dziecięcych.

5. Zdaniem mieszkańców powinno się zadbać przede wszystkim o wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego, tak aby nie było konieczne korzystanie z oferty sąsiednich miejscowości. 34,2% ankietowanych uważa, że gmina Bukowsko powinna budować swój wizerunek gminy sprawnej i funkcjonalnej. Znaczna grupa mieszkańców wskazuje na potencjał znajdujący się w ofercie turystycznej gminy.
6. Jako największe atuty gminy respondenci wskazali przede wszystkim jej zasoby przyrodniczo-krajobrazowe oraz powiązane z nimi jej położenie geograficzne. 16,9% respondentów doceniło wynikający z dwóch poprzednich zalet potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji w gminie.
7. Największą wadą gminy jest przede wszystkim brak sieci wodno-kanalizacyjnej, ale także brak miejsc i oferty spędzania wolnego czasu oraz stan infrastruktury, takiej jak chodniki i oświetlenie. Są to elementarne aspekty, na które należy włączyć do plan rozwoju gminy.
8. Przedsięwzięciem, które zdaniem badanych powinno być przeprowadzone w pierwszej kolejności w gminie Bukowsko, jest wykorzystanie jej atutów w celach turystycznych, co pokrywa się z odpowiedziami udzielonymi na pytanie o największą zaletę gminy. Po raz kolejny ankietowani poruszają problem poprawy stanu infrastruktury technicznej, dróg oraz oświetlenia i poszerzenia oferty spędzania wolnego czasu.
9. Najczęściej wskazywanym przez respondentów problemem gminy Bukowsko oraz jedynym wskazywanym przez ponad połowę badanych jest alkoholizm. Mieszkańcy gminy zauważają także problemy związane ze starzenie się społeczeństwa, zaśmiecaniem okolicy, przemocy w rodzinie i wandalizm. Skierowanie działań pomocy społecznej na walkę z alkoholizmem znacznie obniży poziom występowania problemów społecznych w gminie.
10. W przypadku postrzegania swojego wpływu na możliwości wprowadzania zmian w otoczeniu, łącznie 60,5% uważa, że ich głos jest ważny, natomiast 5,8% badanych z tej grupy nie podejmuje żadnych działań mających na celu wprowadzenie zmian w otoczeniu. Należy zaktywizować te osoby, aby zwiększyć stopień inicjatywy społecznej. Niespełna 40% respondentów uważa, że ich głos i działanie nie mają znaczenia i nie wpływają na otoczenie.
11. 78,3% ankietowanych żyje na średnim bądź dobrym poziomie, z przewagą poziomu średniego 48,3%. Odsetek osób żyjących skromnie wynosi nieco ponad 16%. Zauważalnie wyższy jest odsetek osób żyjących na bardzo wysokim poziomie (4,2%) od odsetka osób żyjących bardzo biednie (0,8%).

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Rozdział odnosi się do *przepisu* wskazującego, że strategia rozwoju gminy określa w szczególności *„model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy (Art. 10e. ust. 3. pkt. 4) zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*Dz. U. z 2021 r. poz. 1372*).*

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju gminy. Wynika on z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb i potencjału gminy z uwzględnieniem jej specyfiki i zróżnicowania.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Bukowsko została przedstawiona za pomocą dwóch map: mapy uwarunkowań oraz modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Mapa uwarunkowań jest analizą kluczowych uwarunkowań mających wpływ na kierunek rozwoju gminy. Przedstawia rozkład ludności w gminie, układ komunikacyjny, wybrane elementy infrastruktury technicznej, zasoby środowiska przyrodniczego, obszary wymagające ochrony. Mapa uwzględnia także obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wskazuje ogólne kierunki rozwoju przestrzennego gminy, obszary problemowe oraz obszary z potencjałem rozwojowym o określonych funkcjach. Mapa ma charakter schematyczny i może przedstawiać projektowane kluczowe inwestycje, strefy aktywności gospodarczej, obszary doposażenia w infrastrukturę techniczną, obszary rewitalizacji.

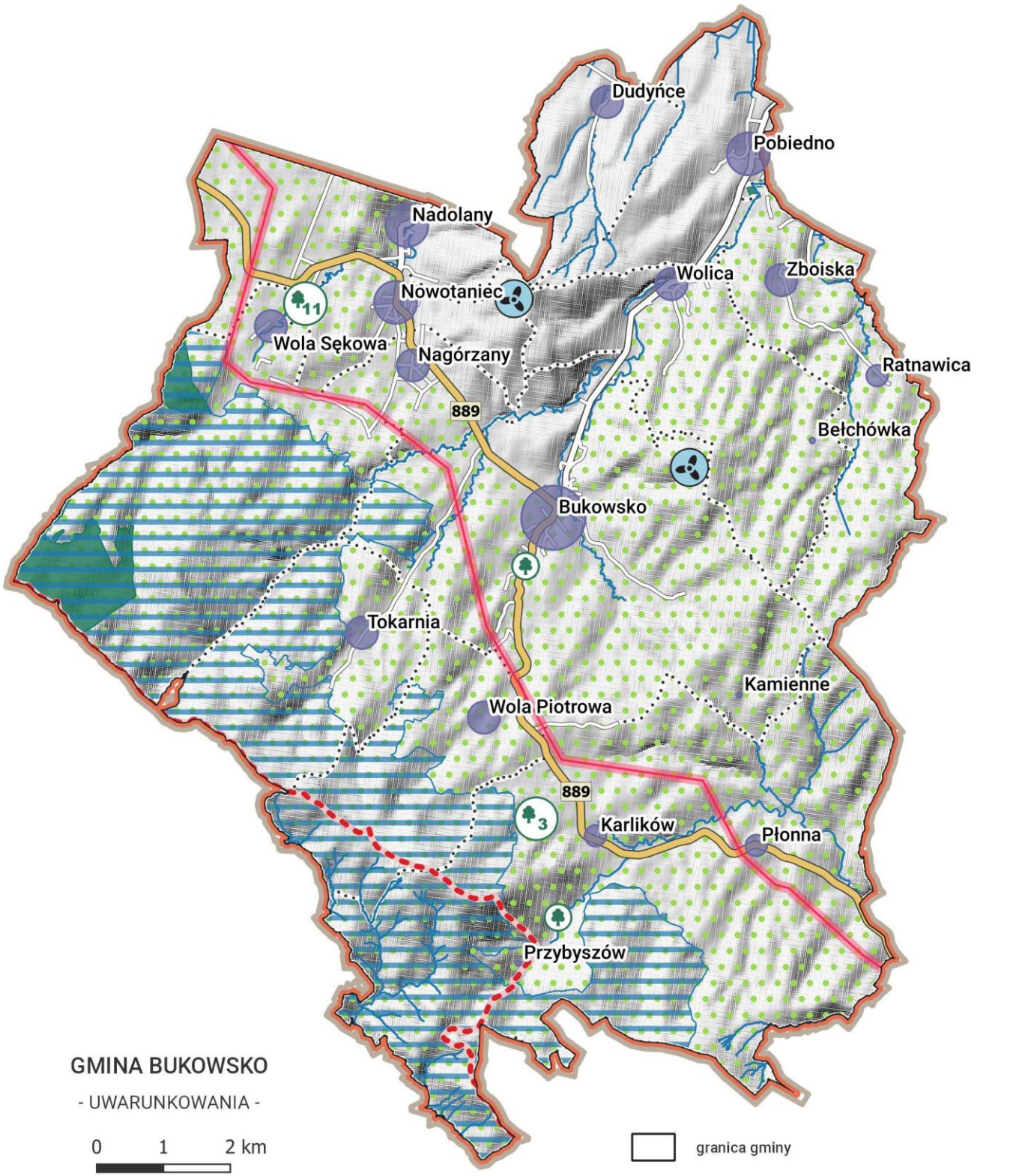
Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Bukowsko ukształtowana została w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze oraz infrastrukturalne. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 889 relacji Sieniawa – Szczawne. System komunikacyjny uzupełnia droga powiatowa nr 2212R (Sanok – Bukowsko) oraz drogi gminne łączące poszczególne sołectwa. Pozostałe drogi mają charakter lokalny lub dojazdowy. Układ połączeń zorientowany jest na ruch wewnętrzny. Większość z dróg stanowi osnowę obszaru wiejskiego, wokół którego koncentruje się zabudowa i uprawy. Przez teren gminy nie przebiega żadna linia kolejowa. W gminie dominuje zabudowa zagrodowa i zwarta jednorodzinna. Główną osią zabudowy są drogi i potoki.

Uwarunkowania przyrodnicze i komunikacyjne pozwalają na podział gminy na dwie jednostki funkcjonalne:

- Strefa potencjonalnego rozwoju osadnictwa
- Strefa terenów otwartych

Strefa potencjalnego rozwoju osadnictwa obejmuje tereny istniejące i perspektywiczne: mieszkaniowe, usługowe, produkcyjne i turystyczno-rekreacyjne.

Strefa terenów otwartych obejmuje lasy, tereny rolne oraz obszary chronione. Głównymi funkcjami tej jednostki są: ochrona przyrody i krajobrazu, gospodarka leśna oraz rolnictwo ekologiczne. Funkcją uzupełniającą jest turystyka i rekreacja, w tym agroturystyka.

GMINA BUKOWSKO

- UWARUNKOWANIA -

0 1 2 km

liczba ludności:

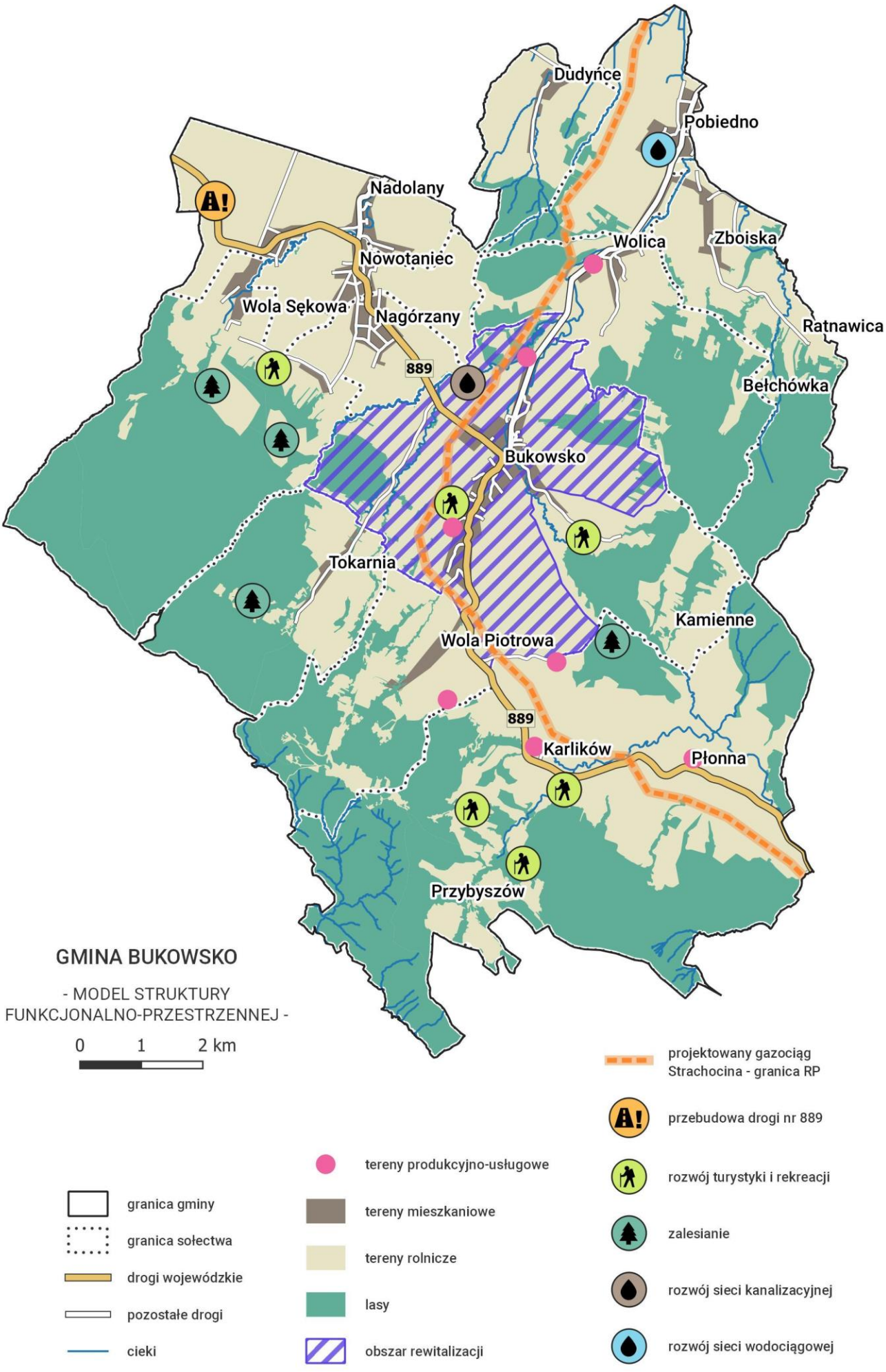
- 1 - 105
- 106 - 331
- 332 - 672
- 1927

- pomniki przyrody
- farma wiatrowa
- drogi wojewódzkie
- pozostałe drogi
- linia energetyczna wysokiego napięcia
- cieki
- Główny Szlak Beskidzki

- granica gminy
- granica sołectwa
- Natura 2000 - specjalny obszar ochrony siedlisk
- Natura 2000 - obszar specjalnej ochrony ptaków
- obszar chronionego krajobrazu

OSI regionalne:

- obszar wiejski - wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku
- obszar wymagający szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju

Dudyńce
Pobiedno
Nadolany
Wolica
Zboiska
Nowotaniec
Wola Sękowa
Nagórzany
Ratnawica
889
Bełchówka
Bukowsko
Tokarnia
Kamienne
Wola Piotrowa
889
Karlików
Płonna
Przybyszów
GMINA BUKOWSKO
- MODEL STRUKTURY
FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ -
0
1
2 km
granica gminy
granica sołectwa
drogi wojewódzkie
pozostałe drogi
cieki
tereny produkcyjno-usługowe
tereny mieszkaniowe
tereny rolnicze
lasy
obszar rewitalizacji
projektowany gazociąg
Strachocina - granica RP
przebudowa drogi nr 889
rozwój turystyki i rekreacji
zalesianie
rozwój sieci kanalizacyjnej
rozwój sieci wodociągowej

III Analiza SWOT

Rozdział odnosi się do przepisu wskazującego, że „Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057)", który znajduje się w Art. 10e. ust. 3.

Mocne strony Gminy Bukowsko

STRENGTHS

Spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej – w 2019 r. w przeliczeniu na 10 tys. ludności wartość wskaźnika wynosiła 510, to o 562 mniej w porównaniu do 2015 r.
Poczucie tożsamości lokalnej, lokalny patriotyzm
Wysoki poziom aktywności mieszkańców – wyższa wartość wskaźnika fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców (5,86), w porównaniu do powiatu sanockiego (4,40) i województwa podkarpackiego (3,77)
Wielokulturowość - wielonarodowe dziedzictwo kulturowe (zachowane tradycje i zwyczaje) i materialne (kościoły i cerkwie, cmentarze oraz kapliczki)
Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców – blisko 82% pozytywnych ocen
Wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ostatnich pięciu latach – wzrost z 78,4% do 82,6%
Wysoki współczynnik skolaryzacji - 100,18% w 2019 r., jeden z wyższych w powiecie sanockim
Bogactwo i atrakcyjność środowiska przyrodniczego – obszar chronionego krajobrazu Beskidu Niskiego, specjalne obszary ochrony (Ostoja Jaśliska, Rymanów, Dorzecze Górnego Sanu), obszar specjalnej ochrony Beskid Niski
Stan środowiska przyrodniczego- stosunkowo dobra jakość powietrza czystość na terenie gminy
Obecność ścieżek historyczno-przyrodniczych i edukacyjnych - **Buczyna Karpacka, Szlakiem dawnych osad, Śladami trzech narodów – Polacy, Rusini i Żydzi w Gminie Bukowsko**
Potencjał rozwojowy związany z produkcją rolniczą (mleko) i branżą drzewną
Obecność Uniwersytetu Ludowego Rzemiosła Artystycznego – potencjał do rozwoju i promocji rękodzieła artystycznego

Słabe strony Gminy Bukowsko

WEAKNESSES

Stopniowo malejąca liczba ludności w gminie – spadek o około 1,6% w ostatnich pięciu latach, obecnie gminę zamieszkuje 5 463 mieszkańców
Utrzymujące się na ujemnym poziomie saldo migracji i niska atrakcyjność osiedleńcza– w 2020 r. saldo migracji na 1000 osób wynosiło -4,4
Widoczne procesy starzenia się społeczności lokalnej – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł w ostatnich pięciu latach z 16,2% do 18,%
Niezadowalająca oferta kulturalna i czasu wolnego w gminie
Brak publicznego żłobka na terenie gminy
Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna
Brak działań w zakresie rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej – od ponad pięciu lat odsetek osób korzystających z kanalizacji w gminie utrzymuje się na poziomie 6,3%
Brak ścieżek rowerowych na terenie gminy oraz terenów rekreacyjnych
Niezadowalający stan infrastruktury okołodrogowej – zły stan dróg i oświetlenia, brak chodników
Niewystarczająca komunikacja autobusowa – zarówno wewnątrz gminy jak i z większymi miastami
Słaba dostępność do specjalistycznych usług medycznych na terenie gminy
Niewystarczająca promocja produktów naturalnych, lokalnych m.in. branży drzewnej, stolarstwa i rzemieślnictwa
Rosnąca świadomość wśród mieszkańców dotycząca ochrony środowiska
Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura sieciowa i dostępność do szerokopasmowego Internetu

Szanse dla Gminy Bukowsko

OPPORTUNITIES

Działalność w ramach Lokalnej Grupy Działania Dorzecze Wisłoka i możliwość pozyskania środków zewnętrznych
Bliskość położenia miasta Sanoka – jako miejsca oferującego zróżnicowane usługi mieszkańcom Bukowska
Potencjał związany z rosnącym znaczeniem turystyki, agroturystyki, ekoturystyki
Rozwój turystyki w oparciu o kuchnię regionalną, walory przyrodnicze i geograficzne oraz produkty lokalne
Rozpoznawalność gminy z uwagi na potencjał mleczarski – lider w produkcji mleka w regionie
Budowa transgranicznego gazociągu Strachocina- granica RP - poprawa jakości powietrza, odchodzenie od paliw stałych oraz wykorzystanie źródeł odnawialnych
Możliwość uzyskania dofinansowania z Funduszu Dróg Samorządowych, na modernizację i poprawę stanu dróg
Popraw bezpieczeństwa w gminie poprzez przebudowę drogi wojewódzkiej nr 889 (Nadolany)

Zagrożenia Gminy Bukowsko

THREATS

Niepewna sytuacja na rynku pracy, będąca wynikiem pandemii COVID-19
Drenaż mózgów - odpływ młodych i wykształconych osób do większych ośrodków
Trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na inwestycje gminne
Peryferyjne położenie – oddalenie od stolicy regionu i większych ośrodków przemysłowych
Wykluczenie komunikacyjne z uwagi na peryferyjne położenie w stosunku do głównych ciągów komunikacyjnych regionie i niska jakość infrastruktury drogowej
Możliwość wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych – m.in. zagrożenie powodziowe

IV Strategiczne założenia rozwojowe

Misja i wizja rozwoju

Wizja i misja w świetle przepisów to nieobligatoryjne elementy strategii rozwoju. W ramach dokumentu zdecydowano się na umieszczenie tych zapisów jako elementu, który z jednej strony wprowadza do poziomu planów strategicznych i operacyjnych, a z drugiej natomiast odnosi się do wyzwań stojących przed Gminą Bukowsko i stojącej za nią idei przewodniej.

WIZJA

Bukowsko gminą ludzi szczęśliwych. W 2031 roku wspólnota mieszkańców gminy jest zadowolona z zachodzących zmian i tworzy zintegrowaną społeczność lokalną.

Wizja Gminy Bukowsko, to wizja pozytywnej zmiany. Jej nadrzędnym elementem jest zadowolenie mieszkańców. Osiągniecie szczęścia, o którym traktuje wizja jest wprost związane z ustawicznym poprawianiem jakości życia, efektywnym korzystaniem z posiadanych zasobów i produktów oraz realizacją inwestycji odpowiadających na zgłaszane przez mieszkańców potrzeby. Mimo, że wizja w swej lapidarności odnosi się do mało mierzalnego elementu jakim jest szczęście zakłada się, że implementacja strategii znajdzie swoje przełożenie w poczuciu satysfakcji i zadowolenia mieszkańców z zamieszkiwania Gminy Bukowsko.

Strategia Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031 jako dokument strategiczno-operacyjny to opracowanie ambitne, a zarazem realistyczne. Z punktu widzenia brzmienia wizji należy podkreślić, że jest ona zredagowanym oczekiwaniem środowisk uczestniczących w warsztatach strategicznych. Ponadto określenie wizji zbieżnej z głosem społecznym jest empirycznym dowodem zastosowania modelu partycypacyjno-eksperckiego w procesie budowania dokumentu.

MISJA

Misją Gminy Bukowsko jest systematyczne działanie ukierunkowane na poprawę standardu życia, niwelowanie zapóźnień cywilizacyjnych oraz sukcesywne zaspokajanie potrzeb mieszkańców.

Cel nadrzędny strategii to misja – komplementarna i operacyjna względem wizji, wskazuje ona na najważniejszą zasadę, w odniesieniu do której będzie działał samorząd lokalny. Tym samym pierwszym i podstawowym jej aspektem jest systematyka podejmowanych w przyszłości działań, szczególnie ważna w inwestycjach związanych z infrastrukturą. Po drugie misja to zobowiązanie samorządu względem mieszkańców, ogniskujące się wokół wspierania ich aspiracji, w związku z ofertą czasu wolnego czy też wzmacniania turystyki jako branży wchodzącej.

Warto zwrócić uwagę, że poza tematami niekwestionowanymi zarówno przez gminę, jak i jej mieszkańców (drogownictwo, gospodarka wodno-ściekowa itp.), dostrzega się zwiększenie nacisku mieszkańców na bardziej subiektywne czynniki związane z zamieszkiwaniem gminy, których klasycznym elementem są aspiracje mieszkańców związane ze zmianą stylu życia, wpływającą na realne oczekiwania względem gminy. Należy również zwrócić uwagę, na fakt, że obok kosztochłonnych działań inwestycyjnych, kwestii szeroko rozumianego czasu wolnego to turystyka stanowi dodatkowy element silnie wpisujący się w założenia misji.

Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Rozdział odnosi się do *przepisu Art. 10e. ust. 3. Pkt. 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym* zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

Wyznaczone w rozdziale cele strategiczne odwołują się do obligatoryjnych wymiarów zaprezentowanych poniżej, które stanowią domeny planowania strategicznego.

Na potrzeby zbudowania kompleksowej interwencji planistycznej sformułowano trzy cele strategiczne. Zaprezentowane cele strategiczne z jednej strony budują ramy dla logiki zaplanowanej strategii rozwoju, a z drugiej są przyczynkiem do rozpoczęcia wdrażania tematycznego scenariusza rozwoju. Każdy z celów został przypisany do konkretnego, odpowiedniego wymiaru interwencji.

WYMIAR GOSPODARCZY	**Cel strategiczny 1.**	Wykorzystanie naturalnych potencjałów gospodarczych i aktywności ekonomicznej mieszkańców
WYMIAR SPOŁECZNY	**Cel strategiczny 2.**	Wzmacnianie jakości usług publicznych w Gminie Bukowsko
WYMIAR PRZESTRZENNY	**Cel strategiczny 3.**	Zrównoważony rozwój w obszarze środowiska oraz infrastruktury publicznej

Cel strategiczny 1.	Wykorzystanie naturalnych potencjałów gospodarczych i aktywności ekonomicznej mieszkańców

Lokalna gospodarka ma tradycyjny charakter. Gmina Bukowsko bazuje na rolnictwie, jako gmina o wiejskim charakterze, przede wszystkim na produkcji mleka. Ponadto pejzaż gospodarczy tworzy również branża drzewna. W kontekście tych dwóch elementów warto tworzyć w Gminie Bukowsko przyjazne warunki dla dalszych specjalizacji w postaci czy to przetwórstwa, tworzenia produktów lokalnych czy też rzemiosła. Trzecim filarem, wydaje się kluczowym w perspektywie długookresowej, jest wykorzystanie zasobów naturalnych do rozwoju turystyki. Bogactwo dziedzictwa kulturowego (spuścizna łemkowska) i przyrodniczego (chociażby przebiegający przez gminę Główny Szlak Beskidzki) oraz dobry stan środowiska to bardzo ważne atuty umożliwiające zintensyfikowanie ruchu turystycznego, a tym samym zwiększenie liczby podmiotów działających na rzecz obsługi ruchu turystycznego. Rozpoznawalność Bukowska sięga czasów głębokiego PRL-u legendarny „gees", czyli Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska" w Bukowsku był znany w regionie i nie tylko. Aktualnie markę Bukowska tworzy dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny oraz wzrastające walory osiedleńcze. W związku z powyższym wyzwaniem dnia dzisiejszego jest bez wątpienia wykorzystanie istniejących zasobów. Ponadto niejako w ujęciu horyzontalnym należy prowadzić działania promocyjne i marketingowe, jak również planistyczne, poprawiające atrakcyjność inwestycyjną. Innymi słowy wykorzystanie naturalnych potencjałów gospodarczych i aktywności ekonomicznej mieszkańców powinno się koncentrować na tworzeniu atrakcyjnych warunków zarówno do prowadzenia, zakładania nowych, jak również rozwijania istniejących działalności gospodarczych.

Cel strategiczny 2.	Wzmacnianie jakości usług publicznych w Gminie Bukowsko

Samorząd lokalny Gminy Bukowsko w naturalny sposób skupia się na świadczeniu usług, które w sposób zorganizowany dostarcza mieszkańcom, co wynika zarówno z przepisów prawa, kompetencji gminy, jak również misji samorządu. W tym kontekście należy wskazać oświatę, pomoc społeczną, kulturę, ochronę zdrowia i profilaktykę jako obszary szczególnie istotne. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na spektrum aktywności definiowane jako działania miękkie. Są one szczególnie ważne w kontekście integrowania wspólnoty lokalnej, zapewniania aktywności w czasie wolnym, tworzenia przestrzeni do rozwoju wszystkich grup mieszkańców: dzieci, młodzieży, seniorów, jak również rodzin. Projektując politykę rozwoju na najbliższe lata to sfera szeroko rozumianej oferty i jej jakości stanowi kluczowy czynnik

budujący atrakcyjność osiedleńczą gminy i podstawowy element wpływający na komfort życia mieszkańców. W sferze społecznej warto odnotować również widoczną w społeczności swoistą wielokulturowość i pluralizm religijny (szczególnie silnie osadzony w Woli Piotrowej i reprezentowany przez jej mieszkańców), konfrontując to z obecnością Łemków na tych terenach można stwierdzić, że różnorodność stanowi jedną z ważnych wartości identyfikowanych na terenie gminy.

Cel strategiczny 3.	Zrównoważony rozwój w obszarze środowiska oraz infrastruktury publicznej

Wymiar przestrzenny to przede wszystkim katalog działań infrastrukturalnych oraz środowiskowych. Są one ważne z wielu powodów spośród których warto na wstępie wskazać dwa. Po pierwsze braki infrastrukturalne mają charakter cywilizacyjny, niezależnie od przyczyn ich powstania muszą zostać zniwelowane i ma to znaczenie podstawowe dla wszystkich mieszkańców. Po drugie dbałość o stan środowiska naturalnego jest zadaniem oczywistym w sytuacji gminy Bukowsko, szczególnie biorąc pod uwagę ukierunkowanie na rozwój turystyki, na obsługę ruchu turystycznego i skoncentrowaniu znacznych wysiłków na promocji turystyki. W ramach trzeciego celu strategicznego znajdują się przedsięwzięcia o kluczowym znaczeniu rozwojowym niemniej są one ściśle powiązane z gospodarką oraz jakością życia z punktu widzenia oceny mieszkańców. Mimo elementarnej natury wyzwań inwestycyjnych należy pamiętać o ochronie krajobrazu, rozwijaniu odnawialnych źródeł energii, prowadzeniu działań rewitalizacyjnych oraz planowaniu przestrzennym jako elementach trwałej modernizacji potrzebnej gminie Bukowsko na drodze rozwoju w najbliższej dekadzie.

Plany operacyjne

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. ust. 3. Pkt. 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych; zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

Rozdział przedstawia poziom operacyjny strategii, który bazuje na wyznaczeniu kierunków działań w oparciu o zdiagnozowane deficyty, problemy, wyzwania, a także szanse i potencjały oraz wskazaniu zakresu interwencji i rodzajów przedsięwzięć, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia zaplanowanych celów strategicznych.

Cel strategiczny 1.	Wykorzystanie naturalnych potencjałów gospodarczych i aktywności ekonomicznej mieszkańców
Kierunek działania 1.1.	Wzmocnienie turystyki jako branży wschodzącej z dużym potencjałem rozwojowym (PK 1.)

Dla gmin wiejskich istotna jest dywersyfikacja struktury gospodarki w celu powstania alternatywnych źródeł dochodów. W przypadku gminy Bukowsko kluczowe jest wykorzystanie posiadanego potencjału turystycznego, opartego na bogactwie i atrakcyjności środowiska przyrodniczego, a także dziedzictwie kulturowym, związanym z obecnością na terenie Bukowska mieszkańców narodowości rusińskiej, łemkowskiej i żydowskiej. Istotny dla promocji lokalnej turystyki może być także przebiegający przez jej teren Główny Szlak Beskidzki.

- Wykorzystanie zasobów naturalnych, przyrodniczych oraz dziedzictwa kulturowego do rozwoju turystyki
- Rozwój gospodarki turystycznej i przemysłu turystycznego
- Rozbudowa bazy obiektów noclegowych
- Rozbudowa bazy gastronomicznej i powstanie lokali oferujących kuchnię regionalną i produkty lokalne
- Rozbudowa infrastruktury okołoturystycznej – wiaty, ławki, miejsca postojowe
- Wsparcie gospodarstw agroturystycznych w rozwoju bazy noclegowej i promocji
- Promocja i oznakowanie szlaków górskich oraz utworzenie schroniska i punktów widokowych, w drodze na szczyty (m.in. Tokarnia, Zrubań)
- Odbudowa wyciągu narciarskiego w Karlikowie, budowa toru saneczkowego oraz tyrolki
- Wykorzystanie potencjału w postaci miejsc (Tokarnia, Przybyszów) do organizacji obozów survivalowych i harcerskich
- Rozbudowa ścieżek edukacyjnych, powstanie zagród tematycznych np. lawendowej, serowej
- Wykorzystanie potencjału lokalnych twórców i organizacja wystaw oraz wydarzeń promujących lokalne wyroby
- Tworzenie i promocja produktów lokalnych

Kierunek działania 1.2	Wspieranie wiodących branż gospodarczych i tworzenie warunków do rozwijania działalności gospodarczej

W gminie Bukowsko istotne jest tworzenie warunków do rozwijania działalności gospodarczej. Kluczowe jest wspieranie działalności istniejących organizacji pozarządowych oraz lokalnych liderów, a także podnoszenie jakości miejsc pracy przy jednoczesnym przyciąganiu młodych mieszkańców gminy. Z uwagi na potencjał związany z rolnictwem, a także branżą drzewną, uzasadnione jest wprowadzane nowych specjalizacji w postaci przetwórstwa, tworzenia produktów lokalnych oraz rozwoju rzemiosła i stolarstwa.

- Tworzenie atrakcyjnych warunków do prowadzania działalności gospodarczej m.in. poprzez zachęty inwestycyjne i podatkowe
- Ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji m.in. budowa zakładu przetwórczego, budowa mleczarni oraz serowarni w gminie, w celu wykorzystania istniejącego potencjału związanego z produkcją mleka
- Stworzenie nowych miejsc pracy w branży drzewnej – produkcja i obróbka drewna, zakłady stolarskie i meblarskie
- Wsparcie organizacji pozarządowych aktywnie działających na rzecz środowisk wiejskich (m.in. Koła Gospodyń Wiejskich czy Ochotnicza Straż Pożarna)
- Prowadzenie działań na rzecz zwiększenia aktywności oraz współpracy mieszkańców
- Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na wzrost przedsiębiorczości
- Kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców oraz wsparcie lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej i liderów
- Wsparcie lokalnych twórców i artystów, w celu rozwoju na szerszą skalę rzemiosła artystycznego i stolarstwa
- Uruchomienie punktów informacyjnych i doradztwa zawodowego dla osób bezrobotnych
- Uruchomienie punktów informacyjnych w zakresie doradztwa dla przedsiębiorców
- Zwiększenie efektywności gospodarstw rolnych
- Prowadzenie działań promujących telepracę, jako opcji na zatrzymanie odpływu młodych i zdolnych mieszkańców

Kierunek działania 1.3	Budowanie marki Gminy Bukowsko

Budowa i wzmacnianie marki gminy Bukowsko powinno opierać się w szczególności na działaniach promocyjnych. Promocja jest ważna przede wszystkim z perspektywy atrakcyjności turystycznej, ale także w kontekście pozyskiwania nowych inwestycji oraz wzmacniania tożsamości lokalnej, poprzez promowanie walorów, tradycji i specjalizacji gminy. Gmina Bukowsko budując swoją markę powinna bazować na lokalnych zasobach, rolnictwie oraz wytwarzanych produktach m.in. sery, a także w oparciu o widoczną na terenie gminy wielokulturowość.

- Budowa marki w oparciu o promocję lokalnych produktów – wyroby serowe, wędliny, chleby, miód
- Promocja lokalnych specjalizacji w rolnictwie: produkcja mleka, przemysłu drzewnego i promocja gospodarstw agroturystycznych

- Wzmacnianie rozpoznawalności gminy w regionie i w kraju, wykorzystując dziedzictwo kulturowe (m.in. spuścizna łemkowska)
- Zachowanie tradycji, zwyczajów regionalnych oraz ich promocja
- Promocja lokalnej twórczości rzemieślniczej
- Stworzenie bazaru lokalnych produktów w Bukowsku
- Organizacja ponadlokalnych wydarzeń promocyjnych, związanych z lokalnymi produktami i tradycjami

Cel strategiczny 2.	Wzmacnianie jakości usług publicznych w Gminie Bukowsko
Kierunek działania 2.1	Wysoka jakość usług społecznych

Wysoka jakość usług społecznych jest podstawowym standardem i oczekiwaniem mieszkańców. Rosnące aspiracje, ale również widoczny problem starzenia się społeczności lokalnej i ujemne saldo migracji, determinują konieczność poszerzenia oferty i usług w gminie, a także dostosowanie ich do potrzeb różnych grup mieszkańców. Kluczowe zatem wydaje się być prowadzenie polityk sektorowych, ze szczególnym wskazaniem na rozwój polityki młodzieżowej i senioralnej. Poprawa w tym zakresie przyczyni się do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i znaczącego wzrostu jakość życia mieszkańców.

- Rozwój polityki senioralnej
- Rozwój polityki młodzieżowej
- Wsparcie działalności centrum usług społecznych
- Poprawa dostępności do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych na terenie gminy
- Prowadzenie i promocja działań profilaktycznych i prozdrowotnych
- Poprawa dostępności do Internetu szerokopasmowego na terenie gminy
- Uruchomienie placówek wsparcia dziennego dla dzieci
- Uruchomienie poradni i placówek psychologicznych, logopedycznych, pedagogicznych
- Uruchomienie punktów informacyjno-konsultacyjnych związanych z poradnictwem prawnym
- Prowadzenie działań mających na celu integrację społeczności lokalnej i przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu
- Zwiększenie dostępności do usług związanych z transportem publicznym
- Wdrażanie polityki dostępności
- Wdrażanie i rozwój e-usług w gminie
- Promocja i upowszechnienie telemedycyny jako formy usprawnienia klasycznej działalności leczniczej

Kierunek działania 2.2	Wzmocnienie lokalnego sektora oświaty

Zagwarantowanie wysokiej jakości edukacji jest jednym z kluczowych wyzwań dla gminy. Bukowsko charakteryzuje wysoki współczynnik skolaryzacji (100,18% w 2019 r.), co należy uznać za pozytywne zjawisko. Jednakże wraz z rozwojem gminy, istotne jest stwarzanie atrakcyjnych warunków nauczania, przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii oraz stałe podnoszenie jakości nauczania w placówkach edukacyjnych. Kluczowe jest również wzmacnianie kompetencji kadr nauczycielskich, w szczególności w zakresie kompetencji cyfrowych. Realizacja przewidzianych w tym zakresie przedsięwzięć przyczyni się do budowania wysokiej jakości kapitału ludzkiego.

- Podnoszenie jakości i atrakcyjności nauczania w placówkach szkolnych na terenie gminy, poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu
- Doposażanie placówek oświatowych
- Modernizacja i rozbudowa obiektów i placówek oświatowych
- Wzbogacenie oferty edukacyjnej – utworzenie kół naukowych, kół zainteresowań zgodnie z oczekiwaniami dzieci i młodzieży
- Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych w szkołach na terenie gminy – prowadzenie zajęć tanecznych, językowych
- Organizowanie wyjazdów na wydarzenia kulturalnej i ofertę kulturalną wyższego rzędu (wyjazdy do teatru, kina)
- Poszerzanie i rozbudowa zaplecza sportowo-rekreacyjnego szkół
- Zapewnienie dostępu do opieki psychologicznej i pedagogicznej w placówkach oświatowo-wychowawczych
- Wzmacnianie kluczowych kompetencji, przedsiębiorczości oraz kompetencji miękkich wśród młodzieży szkolnej wraz ze stopniowym wprowadzaniem na rynek pracy
- Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej wśród najmłodszych mieszkańców gminy
- Prowadzenie działań mających na celu wzmacnianie kompetencji kadr nauczycielskich, szczególnie w zakresie kompetencji cyfrowych
- Promocja wymian międzyszkolnych jako sposobu na zdobywanie wiedzy, doświadczenia, umiejętności przez uczniów

Kierunek działania 2.3	Atrakcyjna i zróżnicowana oferta czasu wolnego dla wszystkich mieszkańców

Rozwój polityki kulturalnej oraz stworzenie atrakcyjnej oferty opowiadającej różnym grupom mieszkańców, jest jednym z wyzwań stających przed samorządem gminy Bukowsko. Analiza wyników badań pokazuje, że 48,3% mieszkańców negatywnie ocenia ofertę instytucji kultury, a 53,3% wskazuje na słabą dostępność miejsc do spędzania czasu wolnego. Wskazane jest aby proponowana oferta była zróżnicowana i wynikała z możliwości, uwarunkowań oraz charakteru gminy, jak i specyfiki poszczególnych miejscowości. Ponadto, wzbogacenie i oparcie oferty czasu wolnego na lokalnych zasobach, przyczyni się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców gminy, integracji społecznej, a także aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Uzupełnienie oferty i stworzenie miejsc rekreacji, sportu i czasu wolnego na terenie poszczególnych sołectw, przyczyni się do wzrostu atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej.

- Organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych, w oparciu o endogeniczne zasoby, integrujących społeczność i wzmacniających poczucie tożsamości lokalnej
- Stworzenie cyklicznego kalendarza imprez w gminie m.in. organizacja dni gminnych
- Utworzenie miejsc do spędzania czasu wolnego dla młodzieży – park linowy, ścianka wspinaczkowa i inne
- Stworzenie klubu młodzieżowego
- Utworzenie świetlic dla dzieci i młodzieży
- Prowadzenie zajęć aktywizujących dla dzieci i młodzieży w świetlicach
- Modernizacja, poprawa standardu oraz doposażenie placów zabaw
- Stworzenie przestrzeni dla działalności kulturalnej i artystycznej lokalnych twórców
- Organizacja wydarzeń artystycznych, wystaw i imprez promujących działalność lokalnych twórców
- Utworzenie miejsc do aktywnego spędzania czasu wolnego – stworzenie skateparku, utworzenie siłowni zewnętrznych, boisk sportowych
- Rozwijanie terenów zielonych jako przestrzeni do spędzania czasu wolnego
- Utworzenie klubów seniora
- Podjęcie działań na rzecz rozwijania oferty gastronomicznej, w tym utworzenia kawiarni w centralnej części gminy

Cel strategiczny 3.	Zrównoważony rozwój w obszarze środowiska oraz infrastruktury publicznej
Kierunek działania 3.1	Stworzenie kompleksowego systemu gospodarki wodno-ściekowej w gminie (PK 2.)

Rozbudowa systemu gospodarki wodno-ściekowej jest przedsięwzięciem kosztochłonnym, którego znaczenie wzrasta wraz z rozwojem gminy. Braki w tym zakresie ograniczają i hamują rozwój, przede wszystkim w zakresie rozwoju infrastruktury okołoturystycznej. Sytuacja dotycząca w szczególności dostępności sieci kanalizacyjnej w gminie Bukowsko jest niezadowalająca (6,3% korzystających w 2019 r.), stąd też uzasadnione jest wskazanie niniejszego kierunku działań, jako priorytetowego i kluczowego z punktu widzenia dalszego rozwoju gminy Bukowsko.

- Przebudowa, rozbudowa i budowa sieci wodociągowej
- Przebudowa, rozbudowa i budowa sieci kanalizacyjnej
- Budowa kanalizacji deszczowej
- Wsparcie przy budowie przydomowych oczyszczalni ścieków
- Budowa obiektów małej retencji

- Podejmowanie działań mających na celu ograniczenie i zminimalizowane skutków zjawisk ekstremalnych m.in. powodzi

Kierunek działania 3.2	Poprawa standardu infrastruktury drogowej (PK 3.)

Umożliwienie swobodnego przemieszczania się i komunikacji, a tym samym zwiększenie dostępności gminy pozytywnie wpłynie na wzrost atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej. Jednym z negatywnie ocenionych aspektów w gminie jest niewystarczająca liczba ścieżek rowerowych (ponad 70% negatywnych ocen). Ranga i rola ścieżek rowerowych nie ogranicza się tylko do wymiaru komunikacyjnego, ale w dużej mierze również rekreacyjnego. W związku z tym wyzwaniem dla gminy Bukowsko jest rozbudowa w tym zakresie, która przyczyni się również do wzrostu atrakcyjności turystycznej, ale przede wszystkim korzystnie wpłynie na możliwość zintegrowania przestrzeni gminy dla części mieszkańców, nie posiadających samochodów, przemieszczania się młodzieży itd. będzie także stanowiła odpowiedź na ograniczoną ofertę transportu zbiorowego na terenie gminy.

- Remonty, modernizacja i budowa dróg
- Poprawa stanu, utwardzanie dróg w gminie, wymiana nawierzchni dróg żwirowych
- Prowadzenie działań lobbingowych w zakresie podnoszenia jakości dróg będących z zarządzie innych organów
- Prowadzenie efektywnych działań w celu uzyskania dofinansowania z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg
- Podniesienie bezpieczeństwa poprzez budowę i modernizację oświetlenia przy ciągach komunikacyjnych
- Budowa i modernizacja ciągów pieszych i pieszo-rowerowych, w celu poprawy bezpieczeństwa w gminie
- Rozbudowa ścieżek rowerowych obejmujących obszar gminy w sposób kompleksowy
- Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz gminy i z okolicznymi miastami

Kierunek działania 3.3	Remonty, modernizacje i racjonalizacja wykorzystania mienia gminnego (PK 4.)

Dążenie do racjonalizacji zarządzania mieniem gminnym powinno mieć na celu optymalizację zużycia zasobów i docelowo prowadzić do powstania oszczędności wynikających z funkcjonowania instytucji publicznych w gminie. Oprócz konieczności wykonywania niezbędnych remontów i modernizacji mienia gminnego, konieczne jest także wdrażanie nowoczesnych technologii energooszczędnych, odtwarzalnych źródeł energii, ale także dostosowywanie istniejących obiektów do potrzeb i możliwości osób z ograniczoną mobilnością.

- Remonty i modernizacje budynków użyteczności publicznej na terenie gminy
- Odnowa, rewitalizacja techniczna i poprawa estetyki obiektów użyteczności publicznej oraz gminnego zasobu mieszkaniowego
- Zwiększenie poziomu dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, przeciwdziałanie niskiej emisji, w celu zwiększenie efektywności energetycznej

- Racjonalizacja zużycia energii poprzez montaż systemów fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej
- Wsparcie procesu wdrażania OZE w gospodarstwach indywidualnych oraz w obiektach użyteczności publicznej

Kierunek działania 3.4	Ochrona środowiska jako zasobu turystycznego i czynnika determinującego jakość życia mieszkańców

Z uwagi na wysoką jakość środowiska przyrodniczego oraz obecność form ochrony przyrody na terenie Bukowska, będących znaczącym atutem gminy, konieczne jest prowadzenie działań mających na celu ochronę i poprawę stanu lokalnego ekosystemu.

- Prowadzenie zintensyfikowanych działań na rzecz ochrony i poprawy jakości środowiska przyrodniczego
- Ochrona bioróżnorodności i terenów atrakcyjnych przyrodniczo
- Wspieranie działań zmierzających do poprawy jakości powietrza
- Rozwijanie odnawialnych źródeł energii
- Poprawa zarządzania i rozwój systemu gospodarki odpadami
- Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego
- Prowadzenie działań z zakresu adaptacji do zmian klimatu
- Prowadzenie działań mających na celu zwiększenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców
- Racjonalne zagospodarowywanie i zabezpieczenie terenów osuwiskowych

Kierunek działania 3.5	Zintegrowane działania planistyczne i rewitalizacyjne

Funkcjonalność i estetyka przestrzeni wpływa na jakość życia mieszkańców. Bukowsko jest gminą o typowo rolniczym charakterze, na terenie której obecne są liczne formy ochrony przyrody. Z uwagi na to, zagospodarowanie oraz procesy planowania przestrzennego powinny być prowadzone w sposób racjonalny, z poszanowaniem wartości środowiska przyrodniczego i jednoczesnym przestrzeganiem zasad zrównoważonego rozwoju.

- Tworzenie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego w gminie
- Wprowadzanie udogodnień i zwiększanie poziomu dostępności przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami
- Realizacja przedsięwzięć zgodnie z zapisami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bukowsko na lata 2017-2023
- Estetyzacja przestrzeni publicznych
- Udostępnianie i zagospodarowywanie terenów atrakcyjnych przyrodniczo na potrzeby turystyki zrównoważonej

SCHEMAT

Cel strategiczny 1.	Wykorzystanie naturalnych potencjałów gospodarczych i aktywności ekonomicznej mieszkańców	**Cel strategiczny 2.**	Wzmacnianie jakości usług publicznych w Gminie Bukowsko	**Cel strategiczny 3.**	Zrównoważony rozwój w obszarze środowiska oraz infrastruktury publicznej
Kierunek działania 1.1.	Wzmocnienie turystyki jako branży wschodzącej z dużym potencjałem rozwojowym (PK 1.)	**Kierunek działania 2.1**	Wysoka jakość usług społecznych	**Kierunek działania 3.1**	Stworzenie kompleksowego systemu gospodarki wodno-ściekowej w gminie (PK 2.)
Kierunek działania 1.2	Wspieranie wiodących branż gospodarczych i tworzenie warunków do rozwijania działalności gospodarczej	**Kierunek działania 2.2**	Wzmocnienie lokalnego sektora oświaty	**Kierunek działania 3.2**	Poprawa standardu infrastruktury drogowej (PK 3.)
Kierunek działania 1.3	Budowanie marki Gminy Bukowsko	**Kierunek działania 2.3**	Atrakcyjna i zróżnicowana oferta czasu wolnego dla wszystkich mieszkańców	**Kierunek działania 3.3**	Remonty, modernizacje i racjonalizacja wykorzystania mienia gminnego (PK 4.)
				Kierunek działania 3.4	Ochrona środowiska jako zasobu turystycznego i czynnika determinującego jakość życia mieszkańców
				Kierunek działania 3.5	Zintegrowane działania planistyczne i rewitalizacyjne

Wymiar interwencji strategicznej

OSI w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań gminy

Rozdział odnosi się do przepisu wskazującego, że strategia rozwoju gminy określa w szczególności *„obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038), wraz z zakresem planowanych działań (Art. 10e. ust. 1. pkt. 6) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*Dz. U. z 2021 r. poz. 1372*).*

Uchwałą nr XXVII/458/20 w dniu 28.09.2020 r. Sejmik Województwa Podkarpackiego przyjął Strategię Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030. Jest to kluczowy dokument dla samorządu województwa, który określa cele i działania przewidziane do realizacji. Głównym celem wskazanym w strategii jest : Odpowiedzialne i efektywne wykorzystanie zasobów endo-i egzogenicznych regionu, zapewniające trwały, zrównoważony i terytorialnie równomierny rozwój gospodarczy oraz wysoką jakość życia mieszkańców województwa. W dokumencie, zapisy kierunkowe zostały ujęte w podziale na cztery obszary tematyczne: Gospodarka i nauka, Kapitał ludzki i społeczny, Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska i Dostępność usług. Terytorialny wymiar Strategii ma charakter horyzontalny, oznacza to, że integruje działania wskazane w wymienionych wyżej obszarach tematycznych i ukierunkowuje je na obszary strategicznej interwencji (OSI), które zostaną zaprezentowane w niniejszym rozdziale. OSI zostały wyróżnione przez integrację dwóch podejść: krajowego i regionalnego. Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030 definiuje terytorialny wymiar strategii poprzez wskazanie czterech obszarów interwencji, są nimi:

- Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego
- Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego
- Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju
- Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Powyższe zapisy zostały doprecyzowane i uzupełnione o katalog „zakładanych działań”.

Gmina Bukowsko wpisuje się w kategorię Obszarów wymagających szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju oraz Obszarów wiejskich – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.

Obszar strategicznej interwencji	Uzasadnienie wskazania obszaru interwencji	Kierunek interwencji
Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju	Gmina Bukowsko na poziomie regionalnym, została zaklasyfikowana do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, które charakteryzuje zróżnicowane przestrzenne pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych. Obszary te, to skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych.	7.3.1. Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie
	Gmina Bukowska wpisuje się w zdefiniowany w Strategii „Podkarpackie 2030" obszar Bieszczad, który charakteryzuje się oprócz istotnych walorów przyrodniczych, również niską dostępnością przestrzenną i niskim poziomie zaludnienia – tego rodzaju warunki, utrudniają rozwój gmin.	7.3.2. Rozwój i wspieranie obszaru Bieszczad
	Przez teren gminy Bukowsko przepływa rzeka Sanoczek, będąca dopływem rzeki San. Położenie w tym obszarze wiąże się z możliwością wykorzystania potencjału rzek, jak i również z problematyką gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz zagrożeniem powodziowym.	7.3.3. Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu"
Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku	Gmina Bukowsko jest gminą wiejską, Obszary wiejskie to często obszary o kumulacji deficytów rozwojowych, o niższym poziomie życia oraz postępującą marginalizacją, które potrzebują wsparcia.	7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej
		7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
		7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym
		7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Poniżej przedstawiono zakładane działania w ramach poszczególnych obszarów.

Obszar strategicznej interwencji	Zakładane działania
Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju	
7.3.1.Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie	• rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby • aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców • poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych • pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej • włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności • dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców • wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu • ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej • intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

7.3.2.Rozwój i wspieranie obszaru Bieszczad	• rozwój gospodarki turystycznej i przemysłu turystycznego jako warunkujących w sposób istotny procesy rozwojowe na obszarze Bieszczad • podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w oparciu o endemiczne zasoby Bieszczad • wzmocnienie bazy ekonomicznej miast tworzących potencjalny obszar wzrostu w oparciu o tradycję ale przy wykorzystaniu nowych i innowacyjnych uwarunkowań organizacyjnych • wsparcie działań w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich w oparciu o przemysł bazujący na lokalnych zasobach tj. turystyczny, drzewny i spożywczy • poprawa poziomu towarowości rolnictwa Bieszczad poprzez rozwój spółdzielczości, rzemiosła i grup producenckich wraz z przetwórstwem rolno-spożywczym opartym na certyfikowanych produktach lokalnych • rozwój przedsiębiorczości w obszarze Bieszczad poprzez rozwój instytucji otoczenia biznesu • rozwój kapitału ludzkiego poprzez poszerzenie jakości edukacji w celu wzrostu elastyczności zachowań na rynku pracy • poprawa dostępności do wysokiej jakości usług w obszarze ochrony zdrowia • zwiększenie uczestnictwa obywateli w życiu publicznym i wzmocnienie instytucji z Trzeciego Sektora prowadzące do wspólnego rozwiazywania problemów i przezwyciężania barier • poprawa zewnętrznej i wewnętrznej spójności terytorialnej Bieszczad w wymiarze przestrzennym poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury drogowej i kolejowej oraz infrastruktury uzupełniającej • poprawa dostępności cyfrowej obszaru Bieszczad poprzez rozbudowę sieci informacyjno-komunikacyjnej • wykorzystanie położenia geograficznego do rozwoju sieci turystycznych przejść granicznych • utrzymanie walorów środowiskowych i krajobrazowych Bieszczad jako podstawowego zasobu endogenicznego • dostosowanie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami pod kątem zachowania cennych walorów krajobrazowo-środowiskowych, przy uwarunkowaniach społeczno-osadniczych Bieszczad • wykorzystanie klastrów energetycznych celem wzrostu poziomu bezpieczeństwa energetycznego regionu • rozwój infrastruktury sportowej i turystycznej z wykorzystaniem uwarunkowań do rozwoju sportów zimowych • utworzenie w Bieszczadach nowoczesnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej tj.: Podkarpackie Centrum Sportów w województwie, Ośrodka Przygotowań Olimpijskich Centralnego Ośrodka Sportu
7.3.3.Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu”	• wykorzystanie biegu rzeki San dla rozwoju przedsiębiorczości i atrakcyjności turystycznej poprzez wielofunkcyjne wykorzystanie i zagospodarowanie jego brzegów i obszarów nadbrzeżnych • utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego w zlewni rzeki San poprzez rozwiązanie w sposób skoordynowany problemu gospodarki wodno-ściekowej i składowania odpadów • zabezpieczenia obszaru gmin „Błękitnego Sanu” przed zagrożeniem powodziowym
Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku	
7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej	• poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu • zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej • modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców • rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej • poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami • tworzenie korzystnych warunków w tym kompleksowej infrastruktury technicznej dla rozwoju przedsiębiorczości

7.4.2.Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	• promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów • aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej • kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej • wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych • ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości gospodarstw rolniczych • rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.
7.4.3.Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym	• wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej • podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych • poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym • promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby • promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.) • upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej • wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi
7.4.4.Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej	• dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców • efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów • wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej • poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzanie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku • budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich • racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego

Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. ust. 3. pkt. 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań; zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

Zgodnie za zapisami ustawy o samorządzie gminnym i art. 10e. ust. 3. pkt. 7) strategia rozwoju wskazuje: obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań. Poniżej zdefiniowano obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, które obejmują następujące przedsięwzięcia kluczowe:

Lp.	Nazwa	Uzasadnienie i rekomendacje
1	Wzmocnienie turystyki jako branży wschodzącej z dużym potencjałem rozwojowym	Rozwój funkcji turystycznych w gminie powinien być oparty na kompleksowym wykorzystaniu lokalnych zasobów oraz charakterystycznych dla Bukowska specjalizacji (m.in. w produkcji mleka) i dziedzictwie kulturowym. Powstanie bazy turystycznej i okołoturystycznej, przy jednoczesnej rozbudowie infrastruktury technicznej, pozwoli na rozwój i wzmocnienie sektora turystyki, jako alternatywnego źródła dochodów, dywersyfikującego działalność rolniczą prowadzoną na terenie gminy.
2	Stworzenie kompleksowego systemu gospodarki wodno-ściekowej w gminie	Dostępność sieci wodociągowo-kanalizacyjnej jest jednym z podstawowych oczekiwań mieszkańców. W przypadku gminy Bukowsko w ostatnich latach nie odnotowano znaczących zmian w zakresie rozbudowy infrastruktury wodno-ściekowej. Z sieci wodociągowej w 2019 r. korzystało 76,4% mieszkańców. Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja dotycząca infrastruktury kanalizacyjnej, w 2019 r. korzystało z niej 6,3% mieszkańców gminy. Rozbudowa, poprawa oraz dostosowanie infrastruktury wodnokanalizacyjnej warunkuje rozwój gospodarczy gminy oraz wyższą jakość mieszkańców. Niedostatecznie rozwinięty system gospodarki wodno-ściekowej, uniemożliwia rozbudowę infrastruktury okołoturystycznej, a więc hamuje i ogranicza rozwój gminy w oparciu o wykorzystanie potencjału turystycznego.
3	Poprawa standardu infrastruktury drogowej	Działanie realizowane będzie w ramach mniejszych przedsięwzięć. Kompleksowa poprawa infrastruktury drogowej obejmuje przede wszystkim budowę, przebudowę i modernizację dróg, utwardzanie istniejących dróg, jak również prowadzanie działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa. Modernizacji i rozbudowie, ulegnie również system oświetlenia ulicznego. W ramach tego kierunku działania, warto wskazać również działania lobbingowe, dotyczące poprawy stanu technicznego dróg, które pozostają w zarządzie odrębnych instytucji. Istotne jest również prowadzanie działań mających na celu pozyskanie dofinansowania z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg.
4	Remonty, modernizacje i racjonalizacja wykorzystania mienia gminnego	Realizacja przedsięwzięć w ramach wskazanego kierunku działania pozwoli na efektywne wykorzystanie mienia gminnego przy jednoczesnej poprawie jakości środowiska. Remonty i modernizacje obiektów znacząco wpłyną na atrakcyjność oraz estetykę przestrzeni gminy, a wprowadzanie udogodnień i likwidowanie barier architektonicznych umożliwi korzystanie z obiektów użyteczności publicznej wszystkim mieszkańcom. Ważne jest również wdrażanie nowoczesnych technologii i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, w celu optymalizacji i zwiększenia efektywności energetycznej mienia gminnego.

Rezultaty planowanych działań

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. ust. 1. pkt. 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

L.p. kierunku działania	Nazwa kierunku działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika (2019)	Oczekiwany rezultat w 2031 roku	Źródło danych
1.	Wzmocnienie turystyki jako branży wschodzącej z dużym potencjałem rozwojowym	Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących lokalne wyroby	0	wzrost	UG Bukowsko
2.	Wspieranie wiodących branż gospodarczych i tworzenie warunków do rozwijania działalności gospodarczej	Liczba uruchomionych punktów informacyjnych	0	wzrost	UG Bukowsko
3.	Budowanie marki Gminy Bukowsko	Stworzenie bazaru lokalnych produktów	0	1	UG Bukowsko
4.	Wysoka jakość usług społecznych	Liczba uruchomionych poradni i placówek specjalistycznych	0	wzrost	UG Bukowsko
5.	Wzmocnienie lokalnego sektora oświaty	Liczba przeprowadzonych działań mających na celu wzmocnienie kompetencji kadr nauczycielskich	0	wzrost	UG Bukowsko
6.	Atrakcyjna i zróżnicowana oferta czasu wolnego dla wszystkich mieszkańców	Liczba utworzonych klubów seniora	0	wzrost	UG Bukowsko
7.	Stworzenie kompleksowego systemu gospodarki wodno-ściekowej w gminie	Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji	6,3%	wzrost	BDL GUS
8	Poprawa standardu infrastruktury drogowej	Długość ścieżek rowerowych	0	wzrost	BDL GUS

L.p. kierunku działania	Nazwa kierunku działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika (2019)	Oczekiwany rezultat w 2031 roku	Źródło danych
9	Remonty, modernizacje i racjonalizacja wykorzystania mienia gminnego	Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji	0	wzrost	UG Bukowsko
10	Ochrona środowiska jako zasobu turystycznego i czynnika determinującego jakość życia mieszkańców	Udział odpadów selektywnie zebranych z gospodarstw domowych w stosunku do ogółu	49,9%	wzrost	BDL GUS
11	Zintegrowane działania planistyczne i rewitalizacyjne	Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego	35 ha	wzrost	BDL GUS

V System wdrażania

Rozdział odnosi się do przepisu *Art. 10e. ust. 3. pkt. 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów* zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

Zarządzanie strategią

System realizacji strategii zgodnie ze znowelizowanymi przepisami jest obowiązkowym elementem strategii. Aby strategia była skutecznym narzędzie zarządzania powinna być skutecznie i efektywnie wdrażana i realizowana. Określenie podmiotów odpowiedzialnych za realizację założeń strategii oraz przypisanie każdemu z nich konkretnych zadań do wykonania, a także wskazanie sposobów monitorowania realizacji strategii i wytycznych do sporządzenia dokumentów wykonawczych, stanowi instrukcję postępowania w zakresie rozwoju lokalnej społeczności. System zarządzania strategią to inaczej określenie sposobu organizacji procesów wdrażających strategię, opiera się na trzech głównych elementach, a zależności między nimi przedstawiono poniżej:

System wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031* obejmuje szereg procesów niezbędnych do jego realizacji oraz podmioty i jednostki, które będą zaangażowane w ich implementację. Procesy wdrażania i zakres odpowiedzialności zaprezentowano poniżej:

→	Przygotowanie projektu Strategii lub zmian do Strategii – Wójt Gminy, eksperci zewnętrzni, Rada Gminy, organizacje społeczne, mieszkańcy
→	Wybór zadań do realizacji w ramach Strategii – Wójt Gminy, Rada Gminy
→	Zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań, umieszczenie poszczególnych zadań w budżecie oraz Wieloletnim Planie Finansowym – Skarbnik, Wójt Gminy, Rada Gminy
→	Przygotowanie projektów od strony technicznej – Urząd Gminy i jednostki organizacyjne
→	Przygotowanie wniosków o dofinansowanie – Urząd Gminy, jednostki podległe
→	Przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego – Urząd Gminy
→	Nadzór nad realizacją projektów, rozliczenia, raporty – Wójt Gminy, Urząd Gminy
→	Ewaluacja osiągania poszczególnych celów operacyjnych - Urząd Gminy, Wójt Gminy, Rada Gminy, dyrektorzy jednostek podległych

Ponadto w procesie wdrażania Strategii w zależności od typu projektu, będą również uczestniczyć inne jednostki lub organy – spółki komunalne lub jednostki organizacyjne.

Monitoring i ewaluacja

Skuteczne wdrażanie zapisów strategii jest możliwe, gdy dysponujemy wiedzą na temat stopnia realizacji i postępów w realizacji wskazanych w dokumencie działań, dzięki tej wiedzy możemy reagować na pojawiające się problemy i poprawić efektywność strategii poprzez jej modyfikację i aktualizację zapisów. W przypadku *Strategii Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031*, planuje się następującą procedurę monitorowania. Przegląd Strategii będzie prowadzony przez cały okres jej obowiązywania, przynamniej raz w roku. Wynikiem przeprowadzonego przeglądu będzie sprawozdanie zawierające informacje na temat zaawansowania poszczególnych zadań wybranych do realizacji w danym okresie. Sprawozdawczość zostanie zrealizowana w szczególności w oparciu o analizę wskaźnikową ale także warto by zawierała informacje dotyczące realizacji poszczególnych wyróżnionych w strategii działań.

•	Wójt Gminy, który jest odpowiedzialny za wdrażanie Strategii składa Radzie Gminy sprawozdanie z jej realizacji, które przyjmowane jest lub odrzucane uchwałą Rady.
•	Zmiany w dokumencie dokonywane będą uchwałą Rady Gminy na wniosek Wójta Gminy po wydaniu stosownej opinii przez komisję (komisje) odpowiedniej dla danego typu zadania.

W trzecim kwartale 2025 zostanie przeprowadzona ocena średniookresowa realizacji Strategii. Celem ewaluacji będzie porównanie założonych w Strategii efektów jej wdrażania, ze stanem faktycznym i dotychczas osiągniętymi wynikami. Na tej podstawie uzyskanych informacji, formułowane będą zalecenia na kolejne lata wdrażania Strategii. Ocena dokonywana będzie przez Wójta Gminy we współpracy z właściwymi referatami Urzędy Gminy, które przedstawią ją do przyjęcia Radzie Gminy. Ocena końcowa zostanie przeprowadzona po zakończeniu całego okresu, w jakim realizowane mają być zadania ujęte w Strategii. Wnioski z tej ewaluacji, sporządzone w trybie analogicznym jak dla oceny średniookresowej, będą służyć jako rekomendacje w kolejnych procesach planowania strategicznego.

Aktualizacja oraz wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Aktualizacja dokumentu

- Zmiany w Strategii Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031 dokonywane będą uchwałą Rady Gminy na wniosek Wójta Gminy Bukowsko.
- Przed podjęciem uchwały wymagane jest wydanie stosownej opinii przez komisję branżową.
- Ocena realizacji strategii na podstawie danych zawartych w raportach ewaluacyjnych zostanie dokonana w latach 2026 i 2031. Jej celem będzie porównanie założonych w strategii oddziaływań i efektów jej wdrażania z faktycznie osiągniętymi efektami. Na tej podstawie formułowane będą zalecenia w zakresie aktualizacji na kolejne lata wdrażania Strategii.
- Decyzja o aktualizacji dokumentu dokonywana będzie przez Wójta Gminy Bukowsko we współpracy z właściwymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy, które przedstawią ją do przyjęcia Radzie Gminy.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

- Dokumenty wykonawcze powinny być napisane możliwie przejrzystym językiem, zrozumiałym dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie.
- Obowiązkowe jest oznakowanie dokumentu zgodne z obowiązującymi zasadami.
- Przygotowanie dokumentu wykonawczego powinno zakończyć się w ciągu 12 miesięcy od jego zainicjowania.
- Obowiązkowo każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom
- W każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej strategii.
- Każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną jako wiodącą, odpowiadającą za całościową realizację oraz jej skutki.

Finansowanie strategii

Rozdział odnosi się do przepisu *Art. 10e. ust. 3. pkt. 9) ramy finansowe i źródła finansowania* zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) o samorządzie gminnym.

By prowadzić efektywną i skuteczną politykę rozwoju gminy, samorząd powinien wykorzystywać wszystko dostępne środki finansowe oraz poszukiwać wszelkich dostępnych źródeł, narzędzi, metod i możliwości realizacji określonych celów, w celu urzeczywistnienia zaproponowanej w dokumencie wizji.

Wśród potencjalnych źródeł finansowania działań zapisanych w strategii, można wskazać:

- środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego (m.in. województwa podkarpackiego)
- środki własne gminy,
- środki pochodzące z budżetu państwa
- środki funduszy celowych
- środki z budżetu Unii Europejskiej

Dodatkowo jako źródła finansowania można wskazać środki sektora prywatnego, które mogą być wykorzystywane do współfinansowania projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych lub formule partnerstwa publiczno-prywatnego, ponadto kredyty bankowe, obligacje oraz inne instrumenty finansowe. Gminy mogą skorzystać również ze wsparcia dostępnego w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarczy antykryzysowych.

Ewaluacja ex-ante

Nowe przepisy zawarte w ustawie o samorządzie gminnym i w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju określają wymogi i obowiązkowe elementy strategii, a także procedury ich sporządzania. Jednym z ustawowych wymogów jest konieczność przeprowadzenia uprzedniej ewaluacji. Zgodnie z art. 10a ust. 2 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju *„Podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przeprowadza uprzednią ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji strategii rozwoju – przed jej przyjęciem”*. Ten typ ewaluacji nazywany jest ewaluacją ex-ante. Jej przeprowadzenie podnosi jakość strategii i jednocześnie jakość zarządzania strategicznego rozwojem gminy, ponieważ daje możliwość ulepszenia interwencji przed jej wdrożeniem. Przez ewaluację rozumie się ocenę programu w oparciu o przyjęte kryteria. W przypadku ewaluacji ex-ante wskazuje się następujące kryteria:

- trafności celów strategicznych i planowanych działań, w odniesieniu do zidentyfikowanych problemów lub wyzwań,
- przewidywanej skuteczności działań na rzecz realizacji celów oraz metod ich wdrażania i zabezpieczenia odpowiednich zasobów,
- przewidywanej efektywności sumy zasobów przeznaczonych na realizacje działań,
- spójności wewnętrznej między jej celami a priorytetami i działaniami oraz zewnętrznej między założeniami strategii a założeniami dokumentów wyższego rzędu lub równorzędnymi

Na potrzeby niniejszej strategii wybrano wariant jakim jest ewaluacja partycypacyjna. Ewaluacja prowadzona była równolegle z procesem tworzeniu dokumentu, a ewaluator włączony był w proces powstawania strategii od samego początku, dzięki temu jest w stanie lepiej poznać specyfikę dokumentu, a także być wsparciem w trakcie prac nad dokumentem.

Poniżej przedstawiono wnioski płynące z przeprowadzonej ewaluacji ex-ante:

1. Wnioski z diagnozy przeprowadzanej na potrzeby opracowania strategii wskazują na najważniejsze uwarunkowania i potrzeby rozwojowe oraz potencjały gminy. Zdefiniowano również największe problemy i wyzwania z którymi gmina Bukowsko będzie musiała się zmierzyć w najbliższych latach. Istotne znaczenie w tworzeniu strategii odgrywa również opinia mieszkańców. W trakcie prac nad dokumentem przeprowadzono badanie ankietowe, które pozwoliło na zidentyfikowanie kluczowych potrzeb lokalnej społeczności.
2. Strategia odpowiada na potrzeby i problemy rozwojowe gminy, a wskazane cele strategiczne zostały trafnie dobrane. Zdefiniowane w strategii treści zapewniają możliwość oddziaływania na procesy społeczno-gospodarcze, jak również stanowią odpowiedź na zdiagnozowane

problemy. Przeprowadzona analiza SWOT pozwoliła na poznanie mocnych i słabych stron jak również szans i zagrożeń, dzięki temu możliwe było wytyczenie kierunków rozwoju na najbliższe lata. W strategii wskazano trzy cele strategiczne w odniesieniu do wymiarów: społecznego, gospodarczego oraz przestrzennego, których uszczegółowienie przedstawiono wskazując konkretne kierunki działania wraz z zakresem przedsięwzięć wskazanych do realizacji. Wskazane cele bezpośrednio odnoszą się do wizji gminy i przyczynią się do jej osiągnięcia, czyniąc Bukowsko gminą ludzi szczęśliwych.

3. Gmina Bukowsko jest gminą o wysokim potencjale turystycznym, o którym decyduje położenie, bogactwo oraz atrakcyjność środowiska przyrodniczego, a także lokalne tradycje, wielokulturowość i obecne specjalizacje, które powinny być szerzej promowane i wykorzystane. Istotne jest tworzenie miejsc pracy dla mieszkańców, ich integracja oraz aktywizacja, w celu wzrostu przedsiębiorczości. Gmina Bukowsko będąca tradycyjną gminą rolniczą powinna dążyć do dywersyfikacji struktury gospodarki m.in. poprzez rozwój turystyki, bazując na endogenicznych zasobach. Bukowsko słynie z produkcji mleka oraz branży drzewnej. Wyzwaniem jest przede wszystkim tworzenie warunków do rozbudowy i rozwoju specjalizacji w postaci m.in. przetwórstwa. Kierunki działania wyodrębnione w ramach **Celu strategicznego 1. Wykorzystanie naturalnych potencjałów gospodarczych i aktywności ekonomicznej mieszkańców,** skupione są na budowie marki gminy, poprzez promocję lokalnych zasobów, produktów i specjalizacji, które dodatkowo wzmocnią turystykę jako branżę z dużym potencjałem rozwojowym.
4. Mieszkańcy wskazując kierunek rozwoju gminy w większości (46,7%) wybrali atrakcyjną ofertę spędzania czasu wolnego, jako najistotniejszy i najbardziej odpowiedni kierunek do rozwoju Bukowska. Odpowiedzi mieszkańców jednoznacznie wskazują na konieczność poprawy w zakresie rozbudowy oferty czasu wolnego i organizacji wydarzeń kulturalnych (19,7% wskazań). Istotnym problemem społecznym, zauważalnym w gminie, który potwierdza również analiza danych zastanych jest starzenie się społeczeństwa. Wzrost udziału w strukturze ludności, osób w wieku poprodukcyjnym, determinuje konieczność prowadzenia polityki senioralnej zgodnie z identyfikowanymi potrzebami. Prowadzenie działań w ramach **Celu strategicznego 2. Wzmacnianie jakości usług publicznych w Gminie Bukowsko**, pozwoli na zaspokojenie potrzeb mieszkańców przy jednoczesnym budowaniu i wzmacnianiu atrakcyjności osiedleńczej obszaru.
5. Zasadność interwencji w ramach **Celu strategicznego 3. Zrównoważony rozwój w obszarze środowiska oraz infrastruktury publicznej** wynika przede wszystkim z potrzeb lokalnej społeczności i zauważalnych niedogodności. Ankietowani jako istotny problem wskazują brak

ścieżek rowerowych, niezadowalający stan dróg, a także niską jakość i dostępność transportu publicznego. Ponadto jako słabe strony gminy, 27,6% wskazało na brak sieci wodno-kanalizacyjnej. Wskazane w ramach celu strategicznego 3. kierunki działania, są odpowiedzią na potrzeby mieszkańców oraz wynikają ze zidentyfikowanych wyzwań w gminie m.in. konieczności rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej, ponieważ tylko 6,3% mieszkańców korzystało w 2019 r. z tego rodzaju instalacji. Dodatkowo, przestrzeganie zasad zrównoważonego rozwoju oraz prowadzenie działań z zakresu ochrony środowiska, wynika z uwarunkowań i położenia gminy, a także występowania na jej terenie obszarów cennych przyrodniczo.

6. Przedstawiona w dokumencie logika interwencji, wybór i przepisanie odpowiednich kierunków działań do trzech celów strategicznych, umożliwili realizację i osiągnięcie zaproponowanej wizji. System realizacji strategii przedstawia oczekiwane rezultaty planowanych kierunków działań, a wybór katalogu wskaźników skupia się na ocenie osiągania celów stawianych przed strategią.
7. W celu zapewnienia efektywności strategii, do realizacji zaplanowano zadania najbardziej potrzebne z perspektywy zidentyfikowanych wyzwań i problemów oraz potrzeb mieszkańców. W dokumencie wskazano dodatkowo przedsięwzięcia kluczowe, będące jednocześnie obszarami strategicznej interwencji kluczowymi dla gminy. Określenie źródeł finansowania oraz oczekiwanych rezultatów poszczególnych kierunków, stanowi potwierdzenie, że przyjęte cele i założenia są możliwe do osiągnięcia w perspektywie 2030 roku.
8. Strategię gminy Bukowsko cechuje wysoka spójność wewnętrzna. Podstawę do formułowania celów stanowiła część diagnostyczna oraz wyniki badania ankietowego, dzięki którym wyciągnięto najważniejsze wnioski, które zostały przedstawione za pomocą analizy SWOT. Jedenaście kierunków działań zawiera się w trzech głównych celach strategicznych, uwzględniając najważniejsze zagadnienia, problemy i potrzeby mieszkańców. Każdy z nich uszczegółowiono poprzez wskazanie rekomendacji i uzasadnienia oraz proponowanego zakresu interwencji. Tak rozbudowana struktura pokazuje, że zaplanowane kierunki nie wykazują sprzeczności pomiędzy sobą, ani nie nakładają się na siebie, tylko są spójne wewnętrznie i wzajemnie się uzupełniają oraz są dostatecznie rozbudowane i odpowiadają na najważniejsze wyzwania zidentyfikowane w gminie. Ponadto, niniejszy dokument jest komplementarny i spójny z zapisami dokumentów wyższego rzędu (co zostało zaprezentowane w rozdziale komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi), w szczególności ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego „Podkarpackie 2030”, do której zapisów się odwołuje m.in. przy wskazywaniu obszarów strategicznej interwencji.

Podsumowując, Strategia Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031 została przygotowania poprawnie, właściwie definiując politykę rozwoju gminy w perspektywie 2031 roku. Zaproponowana logika interwencji jest efektem partycypacji różnych grup interesariuszy oraz znajduje odzwierciedlenie w zidentyfikowanych na etapie diagnostycznym, problemach, wyzwaniach, a także potencjałach i szansach rozwojowych gminy.

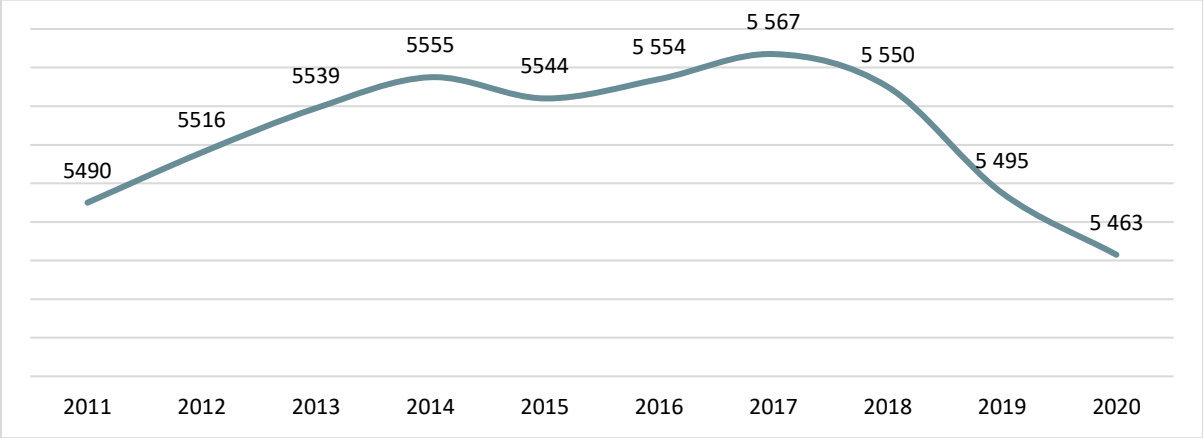
Załącznik nr 1 Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Analiza danych zastanych

1. Demografia

Analiza sytuacji demograficznej gminy Bukowsko stanowi kluczowy punkt odniesienia, gdyż zmiany zachodzące w obszarze społecznym przekładają się na stan i kondycję gminy. W ostatniej dekadzie widoczne były niewielkie wahania w liczbie ludności gminy. Od 2011 r. gmina notowała stopniowy wzrost liczby ludności. W roku 2017 r. gminę zamieszkiwało najwięcej osób – 5 567, od tego roku widoczny jest systematyczny spadek, o około 1,9% w przeciągu 4 lat. Obecnie gminę zamieszkuje 5 463 mieszkańców.

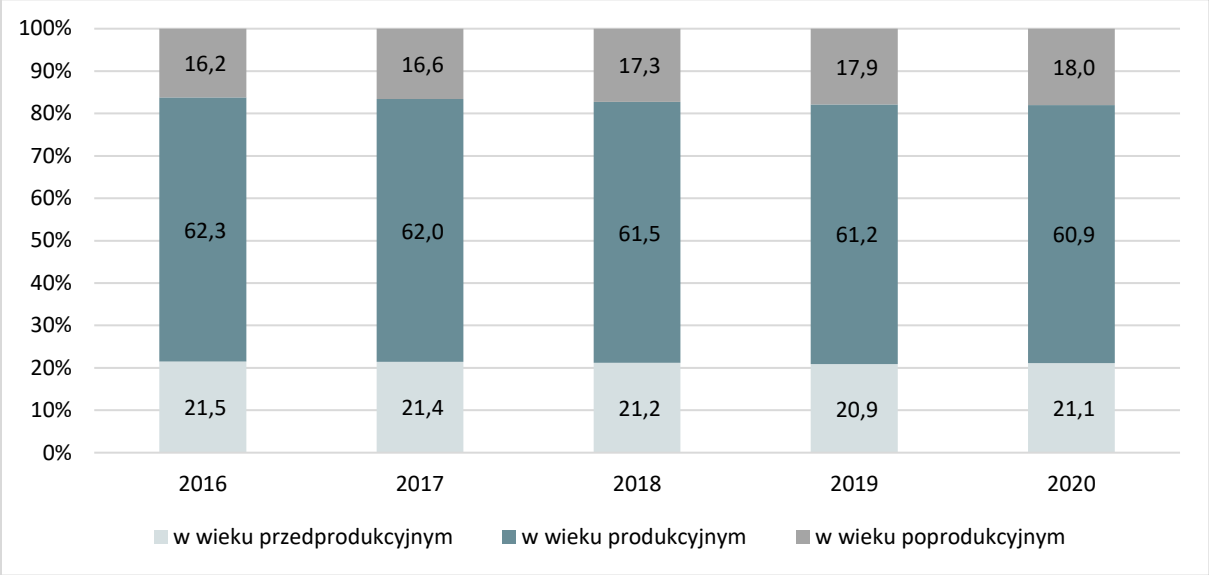
Wykres 1 Liczba ludności gminy Bukowsko w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W analizowanym okresie widoczny jest spadek udziału zarówno osób w wieku przedprodukcyjnym jak i produkcyjnym. W przypadku osób w wieku produkcyjnym, widoczny jest spadek o 1,4 pp., obecnie udział ludności w wieku produkcyjnym wynosi blisko 61%. W ostatnich pięciu latach, udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 16,2% do 18%, co wskazuje, na to, że w gminie widoczne są procesy starzenia się społeczności lokalnej. Jednakże porównując te wartości do pozostałych gmin powiatu sanockiego, można zauważyć, że gminę Bukowsko procesy starzenia się społeczności lokalnej dotyczą w mniejszym stopniu. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w 2020 r. w gminie Bukowsko wynosił 14,9%, najwyższą wartość osiągnęło miasto Sanok – 21,1%.

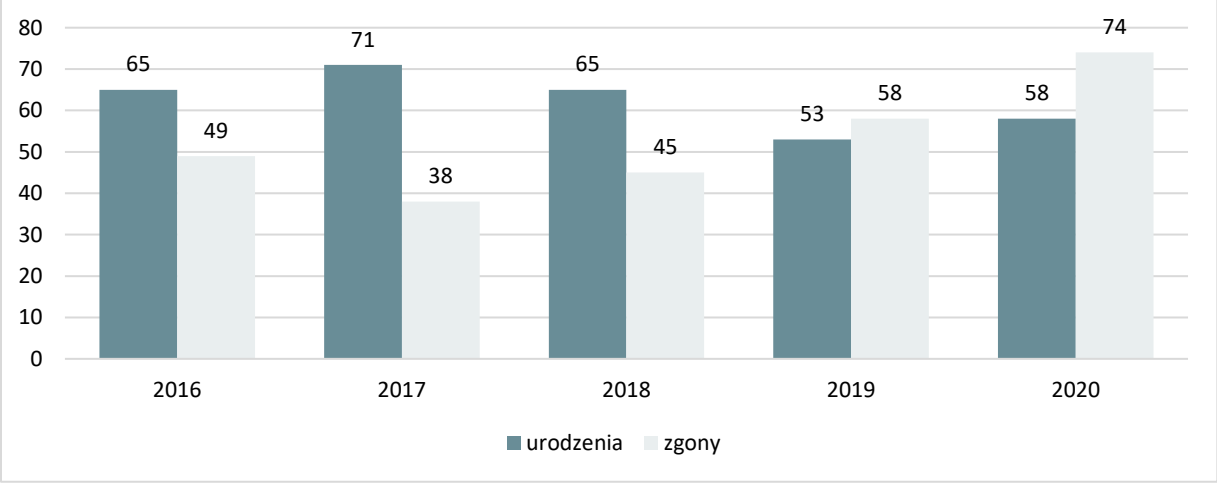
Wykres 2 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Sytuacja demograficzna w gminie jest wypadkową dwóch procesów – przyrostu naturalnego i salda migracji. W latach 2016-2018 w gminie Bukowsko liczba urodzeń przeważała nad liczbą zgonów, co uznaje się za pozytywny stan rzeczy. Od 2019 widoczna jest negatywna tendencja związana ze wzrostem liczby zgonów. Od 2019 r. gmin Bukowsko odnotowuje ujemną wartość przyrostu naturalnego, w 2020 r. przyrost naturalny wynosił -16.

Wykres 3 Ruch naturalny ludności

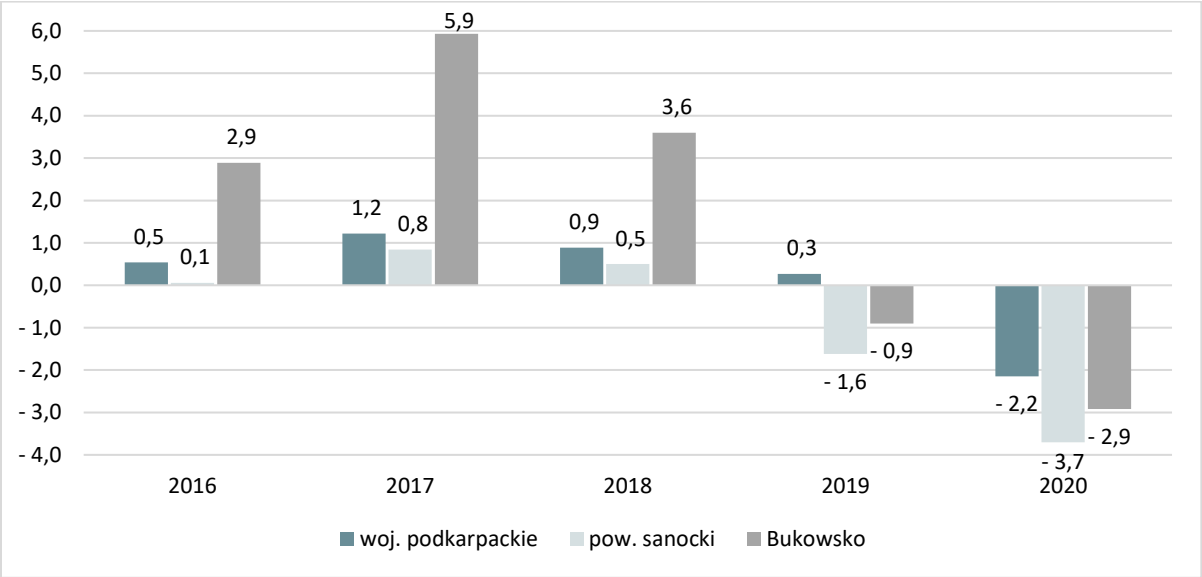

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności, widoczna jest wyraźna przewaga w latach 2016-1028 względem powiatu sanockiego i województwa podkarpackiego. W 2017 r. przyrost naturalny na 1000 ludności wynosił 5,9, była to najwyższa wartość w ostatnich pięciu latach, od tego roku widoczny jest spadek wartości wskaźnika, związany ze wzrostem liczby zgonów i spadkiem liczby urodzeń. W 2019 r. przyrost naturalny utrzymał się na dodatnim poziomie tylko w województwie

podkarpackim, w powiecie sanockim(-1,6) i gminie Bukowsko (-0,9) osiągał wartości ujemne. W 2020 r. najniższą wartość wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 ludności odnotował powiat sanocki(-3,7), tuż za nim gmina Bukowsko (-2,9), a następnie województwo podkarpackie (-2,2).

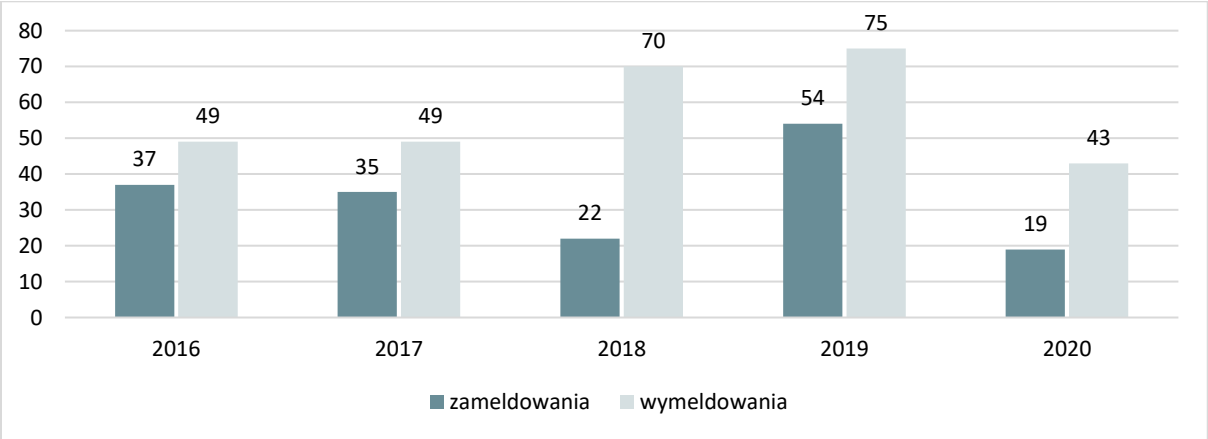
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W przypadku ruchu wędrówkowego ludności i salda migracji, ujemny trend widoczny jest przez cały analizowany okres. Najwyższa ujemną wartość gmina Bukowsko osiągnęła w 2018 r. kiedy to wymeldowań było o 48 więcej niż zameldowań. W 2020 r. saldo migracji wynosiło -24. Ujemna wartość salda migracji świadczy o niskiej atrakcyjności osiedleńczej gminy. Saldo migracji wraz z przyrostem naturalnym, mają wpływ na sytuację demograficzną obserwowaną w gminie, związaną ze zmniejszającą się liczbą ludności.

Wykres 5 Ruch wędrówkowy ludności

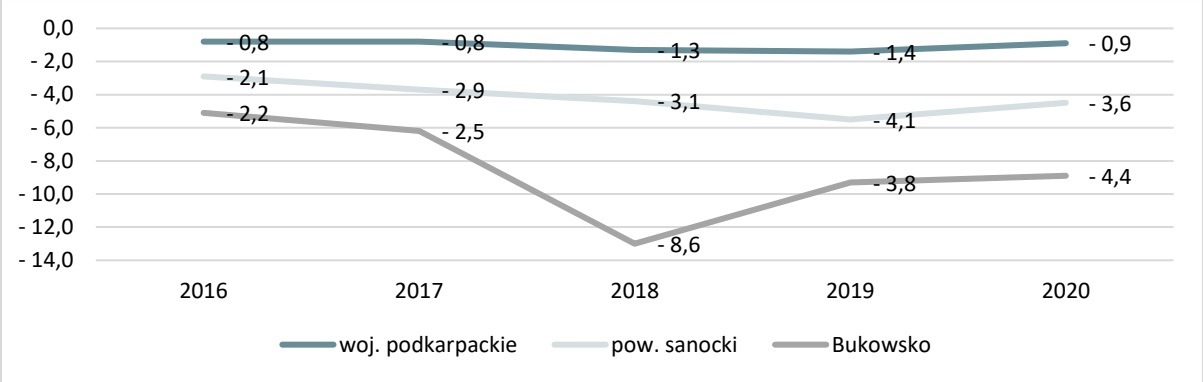

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wartość salda migracji na 1000 ludności w województwie podkarpackim, w analizowanym okresie utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Największe zmiany w wartości wskaźnika, widoczne

są w odniesieniu do gminy Bukowsko, widoczny jest gwałtowny spadek wartości salda migracji na 1000 osób w 2018 r. (-8,6). W porównaniu do analizowanych jednostek, gmina Bukowsko w 2020 r. osiągnęła najniższą wartość salda migracji na 1000 ludności (-4,4), następnie powiat sanocki (-3,6). Najlepiej kształtowała się sytuacja w województwie jednakże tam również saldo migracji na 1000 ludności przyjmowało wartości ujemne.

Wykres 6 Saldo migracji na 1000 ludności

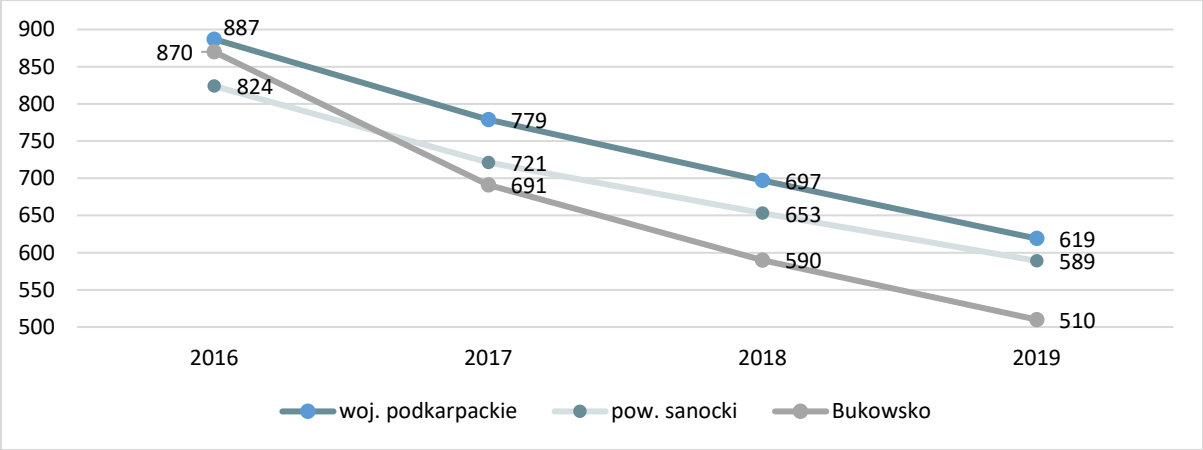

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2. Pomoc społeczna

W gminie Bukowsko od września 2021 r. funkcjonuje Centrum Usług Społecznych, które świadczy szeroko rozumianą pomoc społeczną, wspiera mieszkańców, którzy znajdują się w trudnej sytuacji życiowej. Przykładowymi zadaniami CUS jest udzielenie pomocy finansowej, zapewnienie dostępu do specjalistów, czy przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. W gminie widoczny jest spadek beneficjentów pomocy społecznej. W ostatnich latach, liczba beneficjentów spadła o 360. Spadek widoczny jest również w przypadku powiatu sanockiego i województwa podkarpackiego. W 2019 r. liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w gminie Bukowsko wynosił 510.

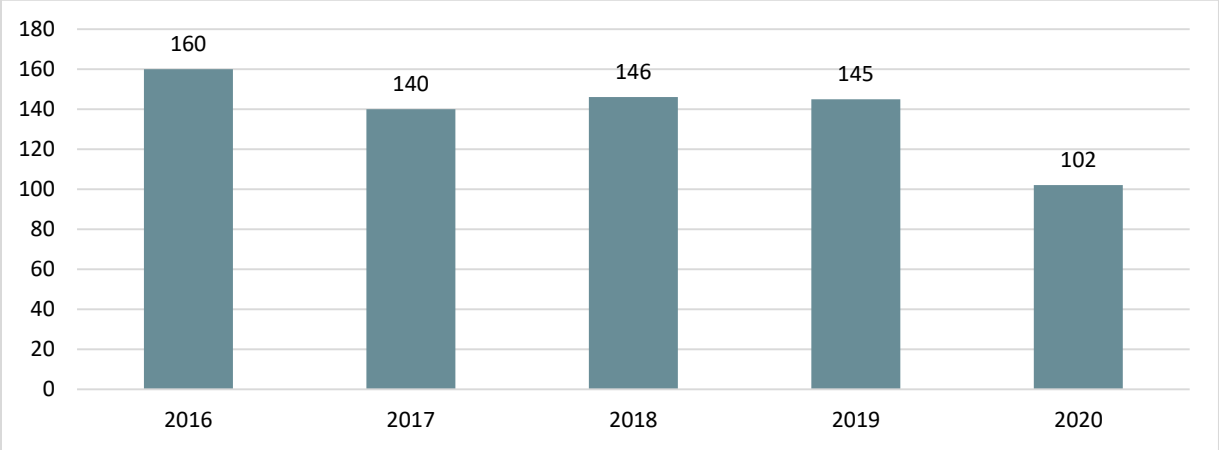
Wykres 7 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zmniejsza się również liczba rodzin, którym udzielono wsparcia. W ostatnich pięciu latach spadek o ponad 36%. W 2020 r. ze wsparcia skorzystały 102 rodziny.

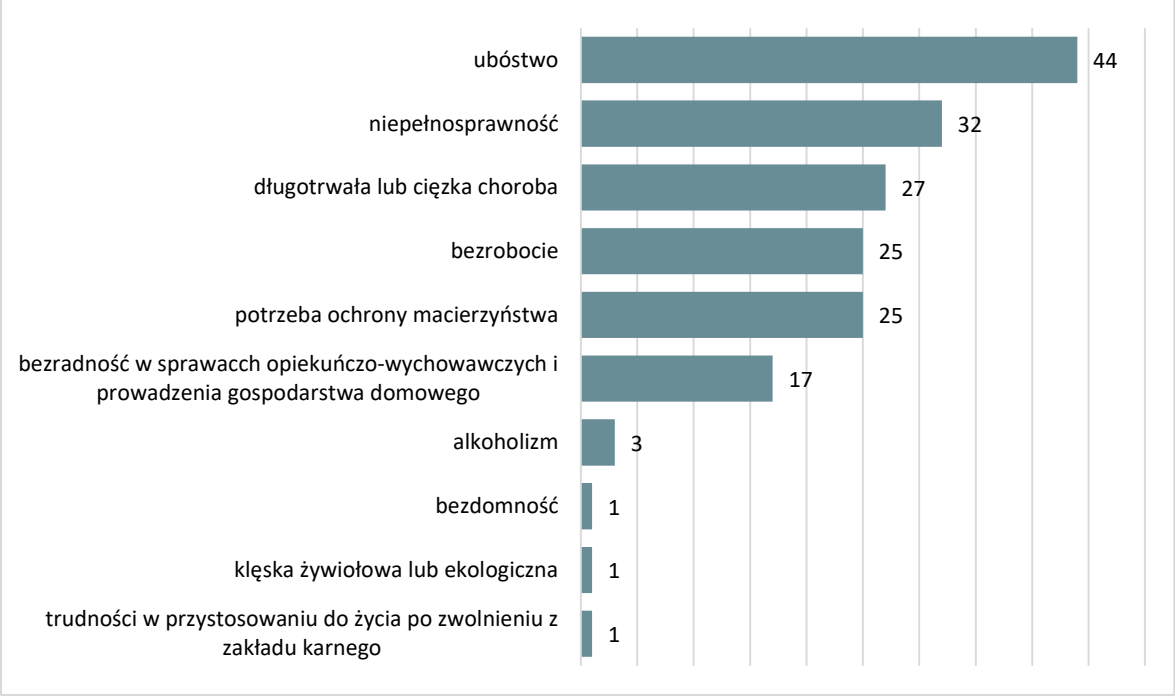
Wykres 8 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej

Źródło: opracowanie na podstawie danych GOPS Bukowsko.

Wśród głównych powodów przyznania pomocy przez CUS, znajduje się ubóstwo, niepełnosprawność oraz długotrwała/ciężka choroba. Wyzwaniem dla instytucji, jak również dla władz gminy będzie przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz wychodzenie naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom osób ze specjalnymi potrzebami, w szczególności osób z niepełnosprawnością i osób starszych.

Wykres 9 Główne przyczyny przyznania pomocy - liczba rodzin (2020 r.)

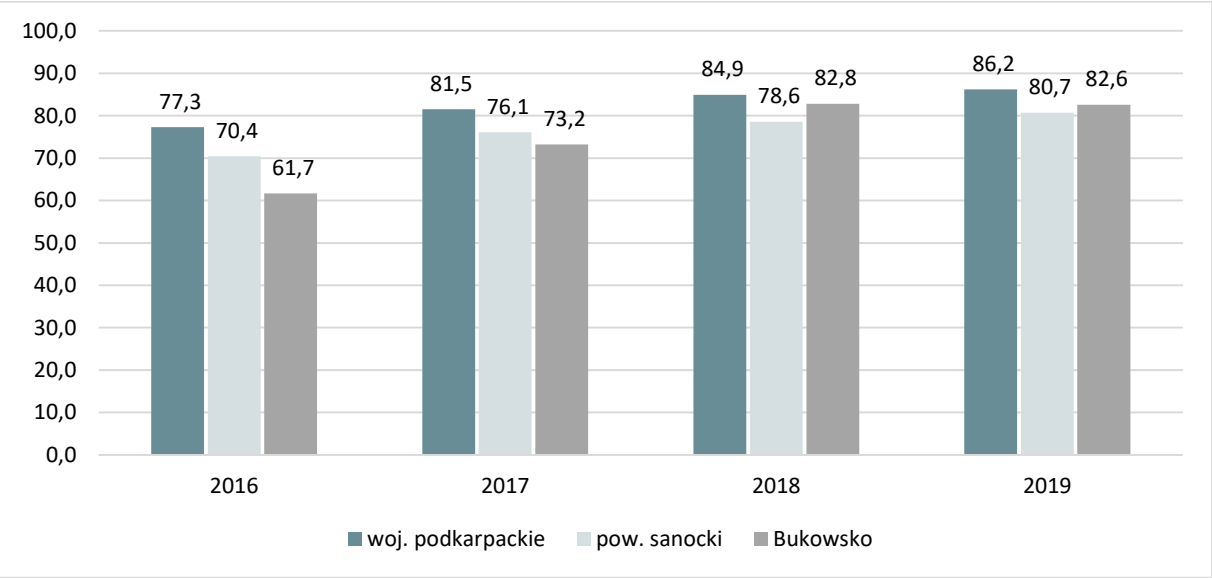

Źródło: opracowanie na podstawie danych CUS Bukowsko.

3. Edukacja i kultura

Analizując dane dotyczące opieki przedszkolnej, widoczny jest wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Bukowsko. W 2019 r. wartość ta wynosiła 82,6% i była wyższa od wartości dla powiatu (80,7%), ale niższa niż wartość wojewódzka (86,2%).

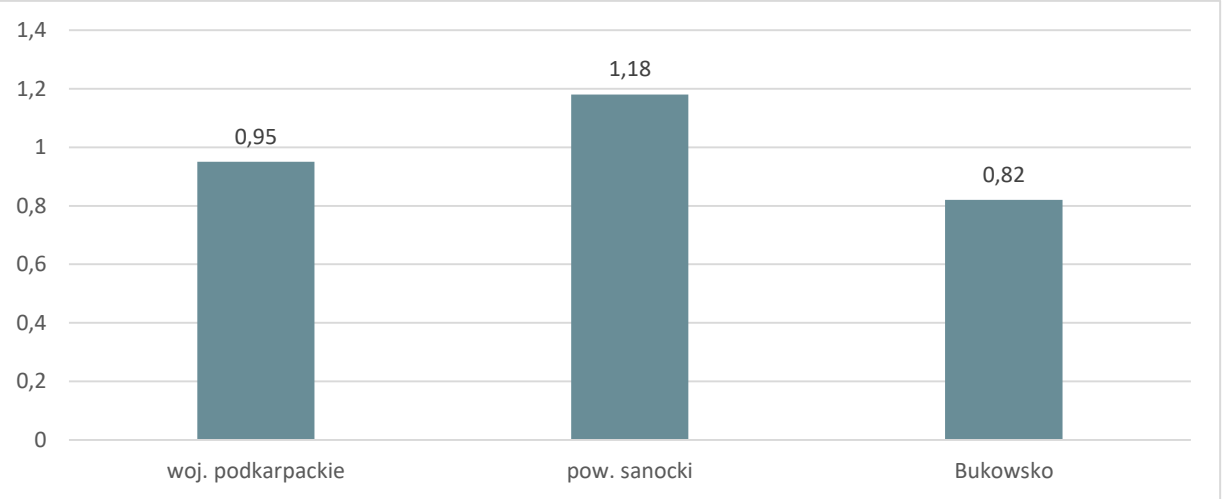
Wykres 10 Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Również wskaźnik dotyczący dzieci przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przedstawia się korzystnie. Jest najniższy w porównaniu do wartości powiatowej (1,18) i wojewódzkiej (0,95) i wynosi 0,82 co wskazuje, że w gminie zapewnione są miejsca dla wszystkich dzieci w wieku przedszkolnym.

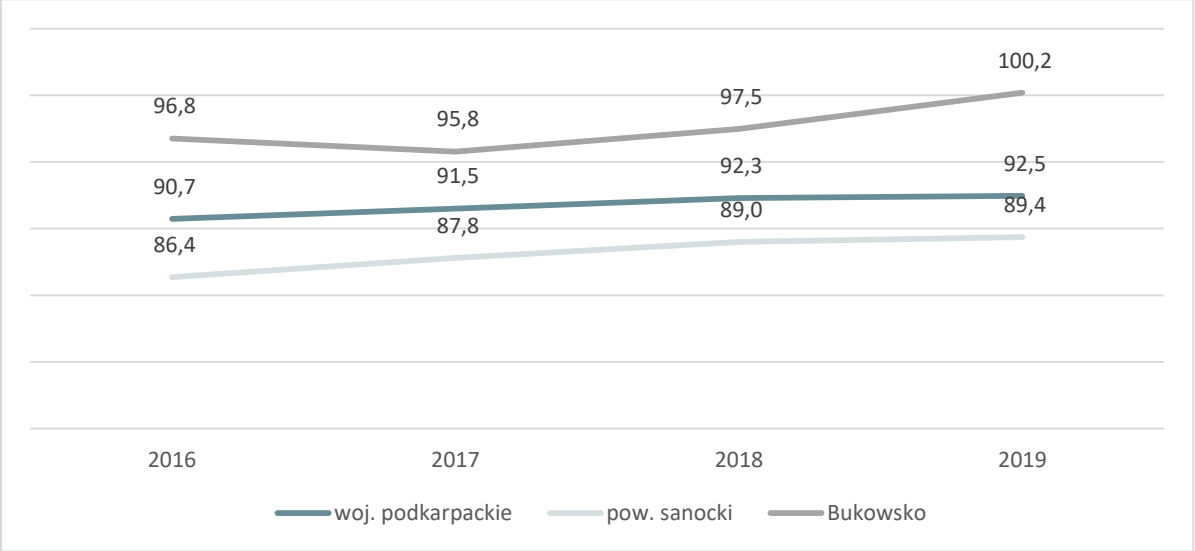
Wykres 11 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego [2018 r.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gmina Bukowsko posiada wysoki współczynnik skolaryzacji, w 2019 r. przekroczył 100%. W ostatnich czterech latach wartość współczynnika wrosła. Jest ona wyższa zarówno w stosunku do powiatu (89,4%) jak i województwa (92,5%). Gmina Bukowsko, to druga zaraz po mieście Sanok (112,1%) gmina w powiecie sanockim, z najwyższym współczynnikiem skolaryzacji.

Wykres 12 Współczynnik skolaryzacji netto [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Mniej korzystanie przedstawiają się wyniki egzaminu ósmoklasisty z 2021 r. Uczniowie z gminy Bukowsko uzyskali wyniki niższe w porównaniu do powiatu i województwa. Najlepszy wynik uzyskano z języka angielskiego – 61,9%, następnie z języka polskiego – 58,1%. Najniższy wynik uzyskano z matematyki (47,7%), podobnie było w przypadku województwa podkarpackiego (49,2%) i powiatu (50,6%).

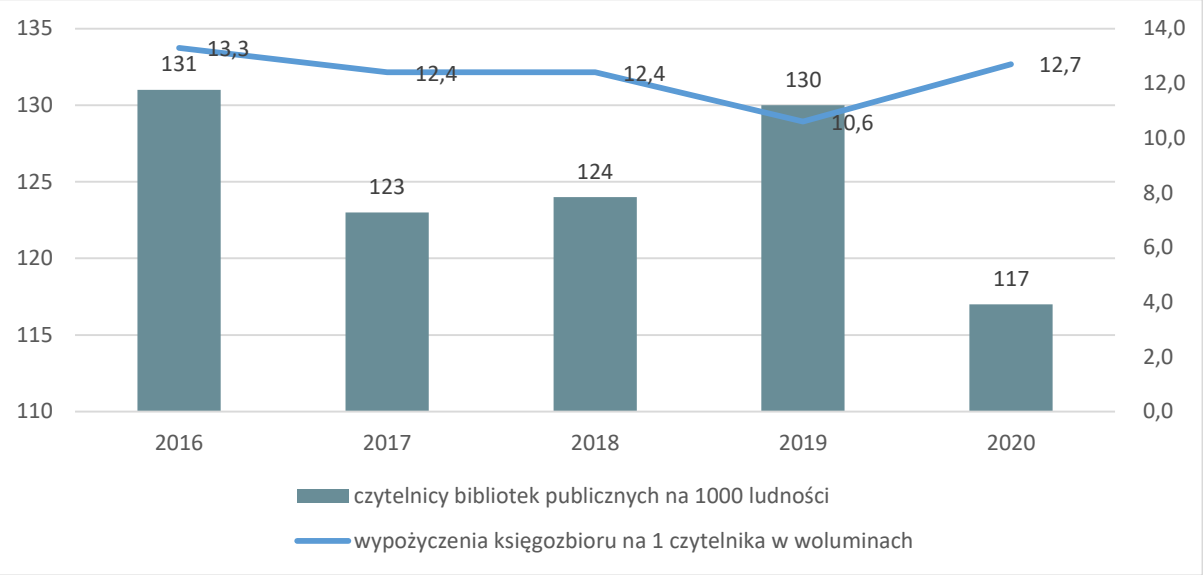
Tabela 6 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2021 r.

	język polski	matematyka	język angielski
woj. podkarpackie	61,6%	49,2%	65,0%
pow. sanocki	64,1%	50,6%	68,0%
Bukowsko	58,1%	47,7%	61,9%

Źródło. Opracowanie na podstawie https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/

Analizując wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych, widoczny jest wyraźny spadek liczby czytelników bibliotek na 1000 ludności. W ostatnich pięciu latach, odnotowano spadek o 14. Niższa wartość wskaźnika w 2020 r. (117) może być wynikiem ograniczeń związanych z wystąpieniem pandemii COVID-19 i zamknięciem bibliotek.

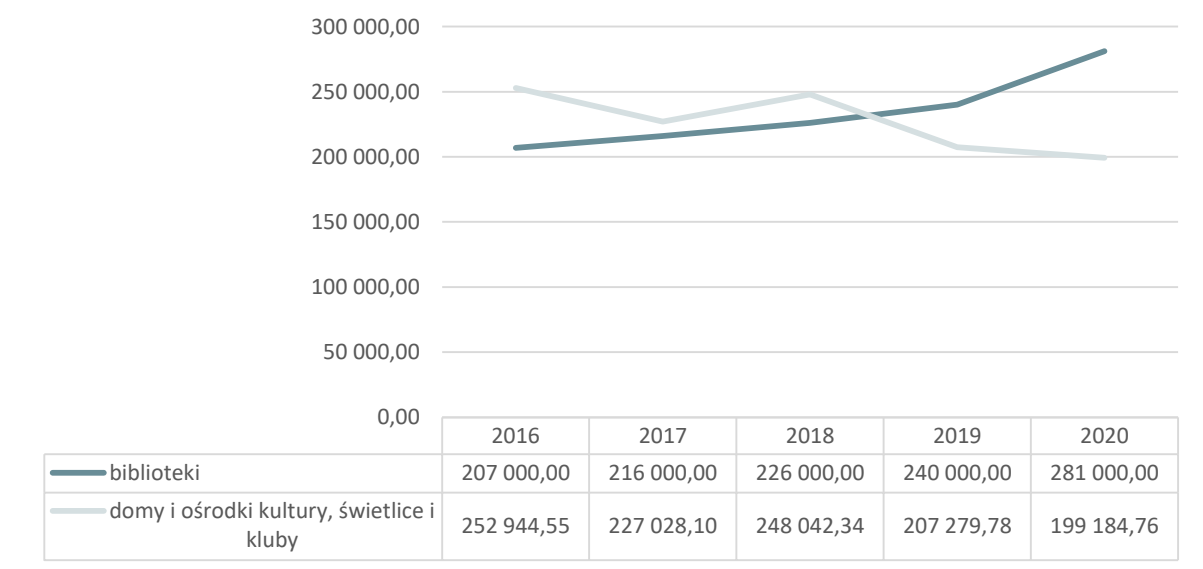
Wykres 13 Biblioteki publiczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując wydatki budżetu gminy w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, władze gminy Bukowsko, z roku na rok przeznaczają więcej pieniędzy na biblioteki. W 2020 r. ponad 280 tysięcy. Od 2018 r. spada natomiast wielkość wydatków przeznaczanych na domy i ośrodku kultury, świetlice i kluby.

Wykres 14 Wydatki budżetu gminy - kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

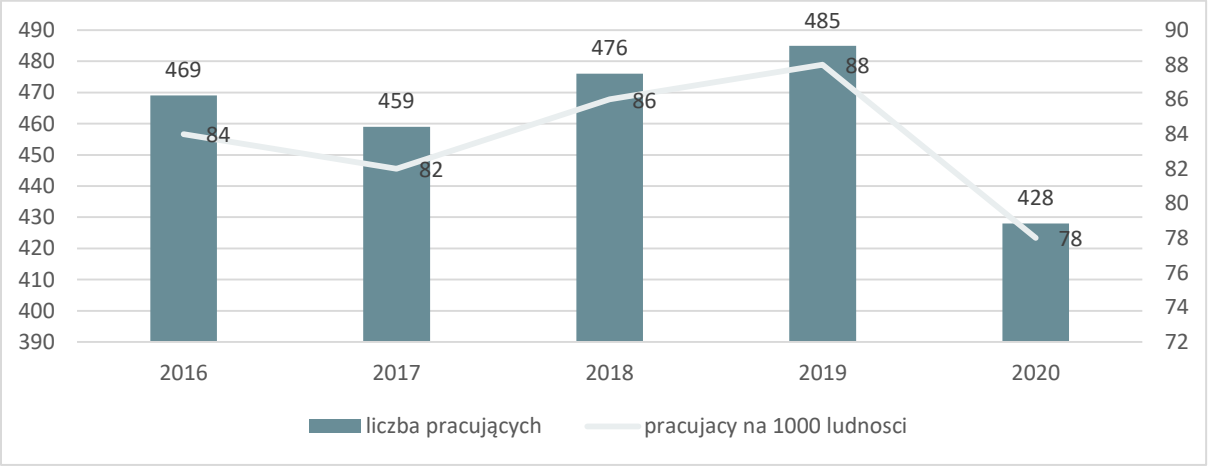
	2016	2017	2018	2019	2020
biblioteki	207 000,00	216 000,00	226 000,00	240 000,00	281 000,00
domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby	252 944,55	227 028,10	248 042,34	207 279,78	199 184,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

4. Przedsiębiorczość i rynek pracy

Analizując dane dotyczące liczby pracujących (wg definicji GUS bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób), widoczny jest spadek liczby osób pracujących. W 2016 r. wg danych GUS w gminie pracowało 469 osób. W ostatnich pięciu latach liczba ta zmniejszyła się, szczególnie widoczny spadek odnotowano w 2020 r. roku, w gminie w tym roku pracowało o 41 osób mniej. W przeliczeniu na 1000 ludności liczba pracujących w 2020 r. wynosiła 78, spadek w liczbie osób pracujących, który prawdopodobnie jest wynikiem pandemii COVID19, która rozpoczęła się początkiem 2020 r.

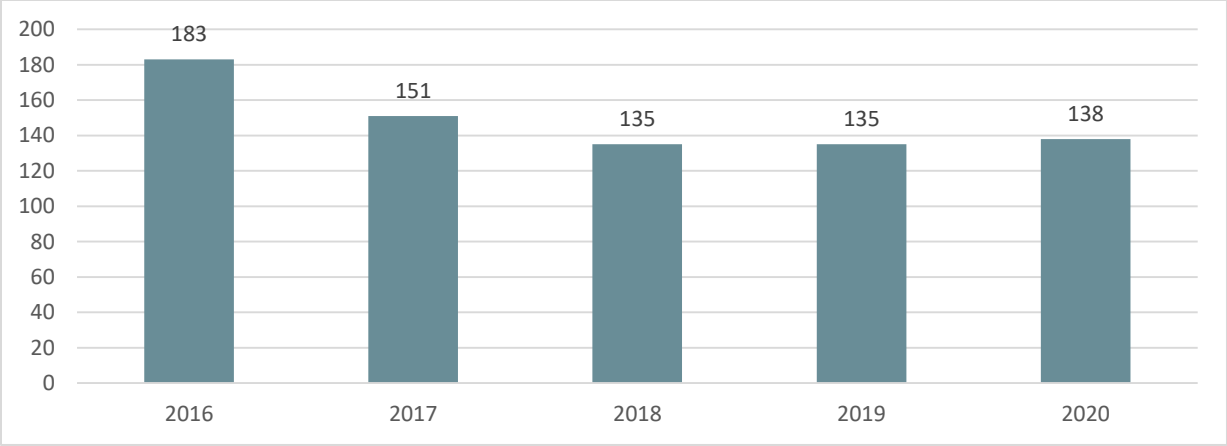
Wykres 15 Liczba pracujących w gminie Bukowsko

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Widoczne są pozytywne tendencje związane ze spadkiem liczby osób bezrobotnych w gminie na przestrzeni pięciu lat. Mimo pandemii COVID-19, gmina Bukowsko nie odnotowała gwałtownego wzrostu liczby osób bezrobotnych, jak miało to miejsce w wielu gminach w Polsce. W 2020 r. liczba bezrobotnych w gminie Bukowsko wynosiła 138 .

Wykres 16 Liczba bezrobotnych w gminie Bukowsko

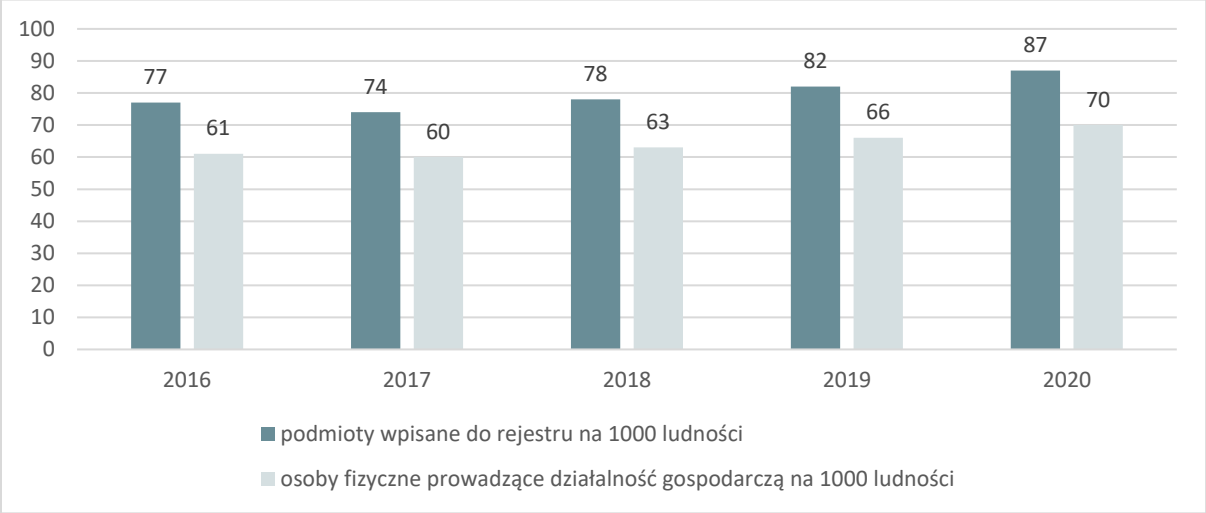

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych powiatowego urzędu pracy w Sanoku.

Analizując dane dotyczące podmiotów wpisanych do rejestru REGON widoczny jest wzrost liczby podmiotów na 1000 mieszkańców, z 77 w 2016 r. do 87 w 2020 r. Pozytywnym jest również wzrost

przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy, który odzwierciedla wzrost wartości wskaźnika osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności w ostatnich pięciu latach. W 2020 r. liczba osób prowadzących działalność na 1000 ludności wynosiła 70.

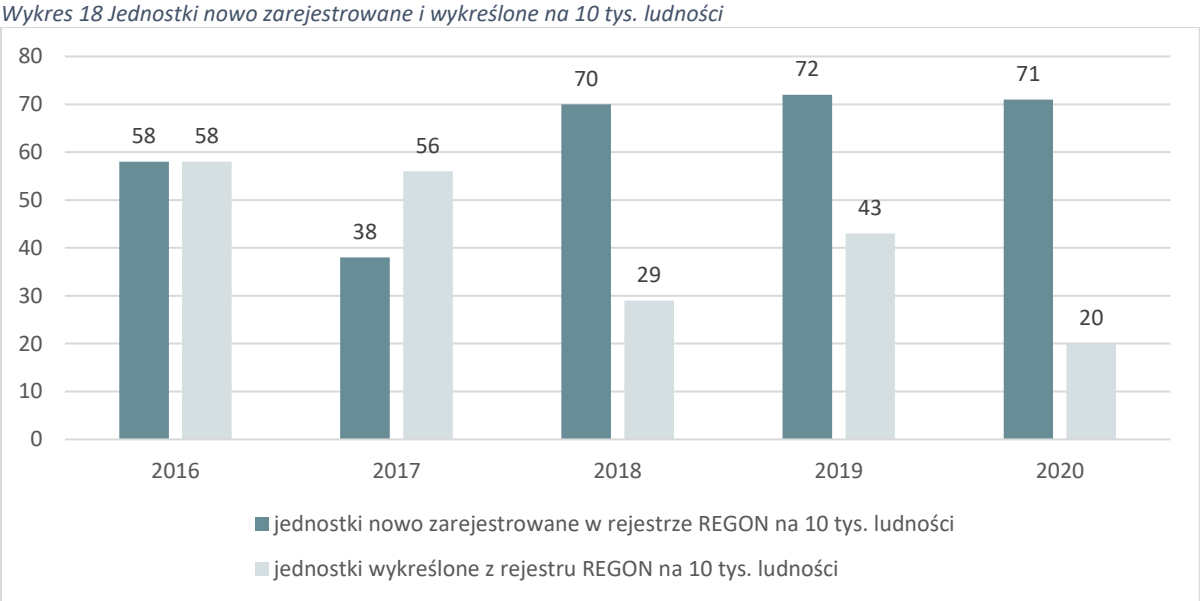
Wykres 17 Podmioty wpisane do rejestru REGON, osoby prowadzące działalność gospodarczą

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Kondycję lokalnego rynku pracy również można ocenić pozytywnie. W strukturze podmiotów od 3 lat wyraźnie dominują jednostki nowo zarejestrowane. W przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba jednostek nowo zarejestrowanych w 2020 r. wynosiła 71, a wyrejestrowanych o ponad 50 mniej.

Wykres 18 Jednostki nowo zarejestrowane i wykreślone na 10 tys. ludności

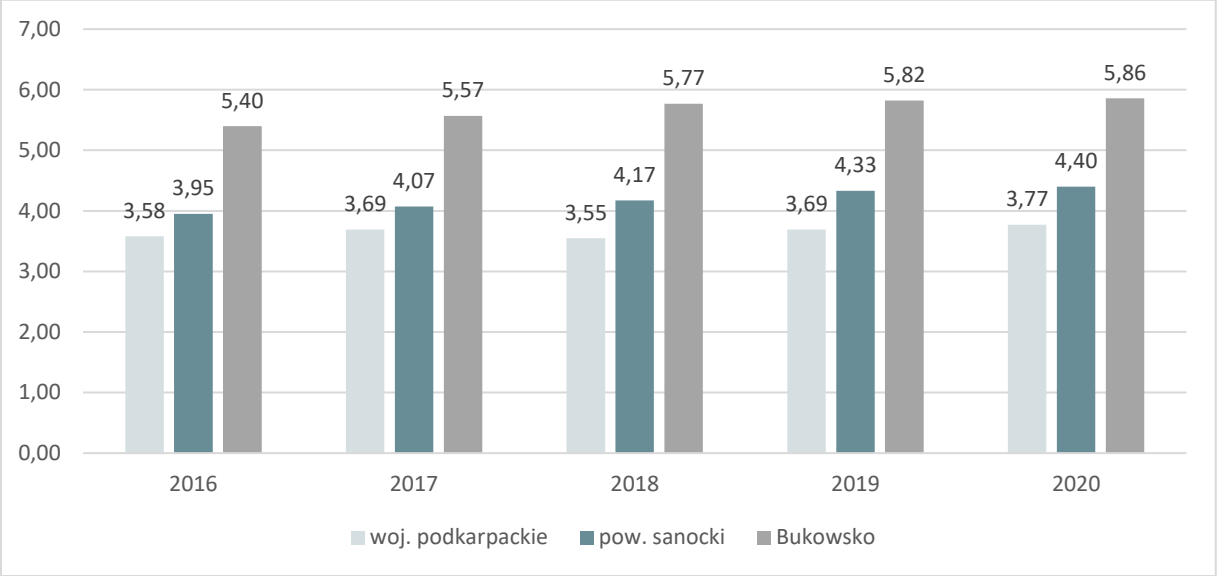

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Mieszkańcy gminy Bukowsko odznaczają się wysoką aktywnością. Wskaźnik fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 ludności w badanym okresie, znacząco przewyższa wartości dla powiatu i województwa. Wskaźnik ten rośnie z roku na rok dla każdej z analizowanych jednostek,

najwyższe wartości w 2020 r. osiąga kolejno dla gminy Bukowsko (5,86), powiatu sanockiego (4,40), a najmniej dla województwa podkarpackiego (3,77).

Wykres 19 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

5. Infrastruktura i ochrona środowiska

Analizując kwestie dotyczące infrastruktury i środowiska, istotne jest zbadanie dostępności do sieci wodno-kanalizacyjnej. W przypadku gminy Bukowsko na przestrzeni ostatnich czterech lat, nie odnotowano znaczącego wzrostu w zakresie rozbudowy infrastruktury. W 2019 r. z sieci wodociągowej korzystało 76,4%. W przypadku sieci gazowej, nieco mniej – 69,6%. Niezadowalająca jest sytuacja dotycząca infrastruktury kanalizacyjnej, w 2019 r. korzystało z niej niespełna 7% mieszkańców gminy Bukowsko. Rozbudowa sieci kanalizacji jest zadaniem priorytetowym w gminie Bukowsko.

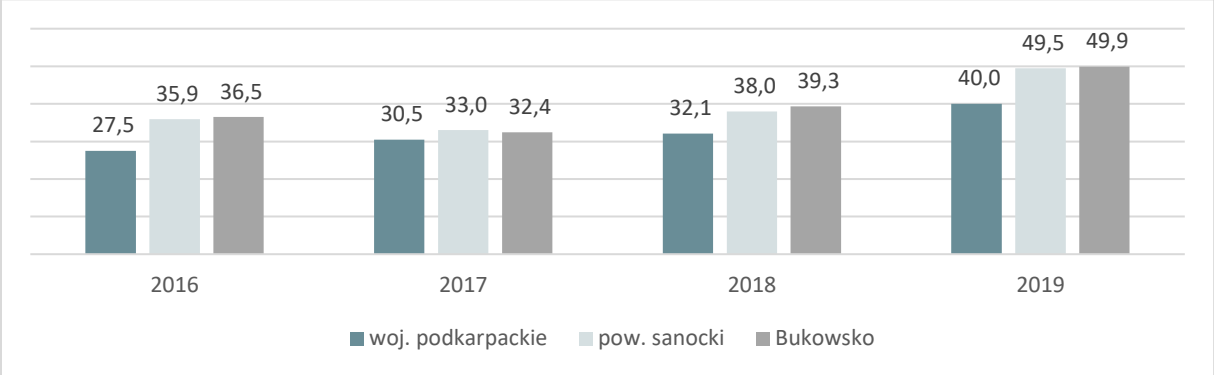
Tabela 7 Korzystający z instalacji w % ogółu ludności

	2016	2017	2018	2019
wodociąg	76,3	76,2	76,3	76,4
kanalizacja	6,3	6,3	6,3	6,3
gaz	70,1	70,0	69,7	69,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując udział odpadów selektywnie zebranych widoczne są pozytywne tendencje i wzrost w tym zakresie. W ostatnich latach, udział odpadów selektywnie zebranych z gospodarstw domowych wzrósł z 36,5% do blisko 50%. Wartości dla gminy są wyższe niż w przypadku województwa podkarpackiego oraz na zbliżonym poziomie do wskaźników dla powiatu sanockiego.

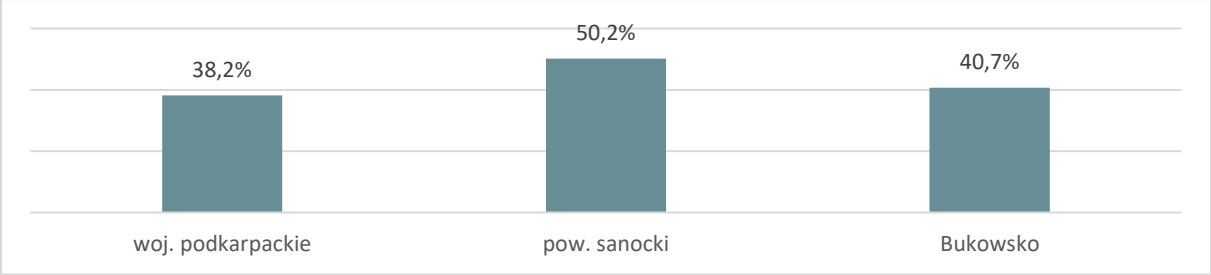
Rysunek 2 Udział odpadów selektywnie zebranych z gospodarstw domowych w stosunku do ogółu odpadów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wskaźnik lesistości dla gminy w 2019 r. wynosił 40,7% i był wyższy niż średnia wojewódzka (38,2%), ale niższy niż średnia dla powiatu sanockiego (50,2%).

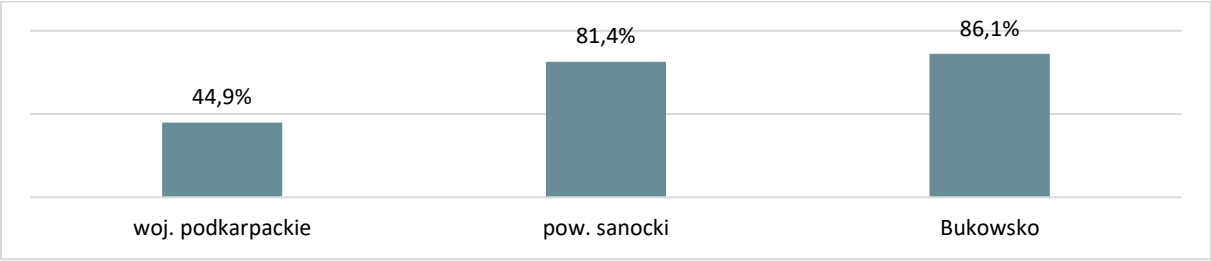
Rysunek 3 Lesistość w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W przypadku obszarów chronionych gmina Bukowsko odznacza się najwyższym udziałem tych obszarów w powierzchni ogółem, pond 86%. Zbliżona wartość osiąga powiat sanocki – 81,4%, mniej o blisko połowę stanowi udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni województwa podkarpackiego, w 2019 r. około 45%. Obszar gminy Bukowsko jest atrakcyjny pod względem środowiska przyrodniczego. Na terenie gminy występują liczne formy ochrony przyrody: Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego, Obszar Specjalnej Ochrony Beskid Niski oraz trzy Specjalne Obszary Ochrony (Ostoja Jaśliska, Rymanów, Dorzecze Górnego Sanu).

Rysunek 4 Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem

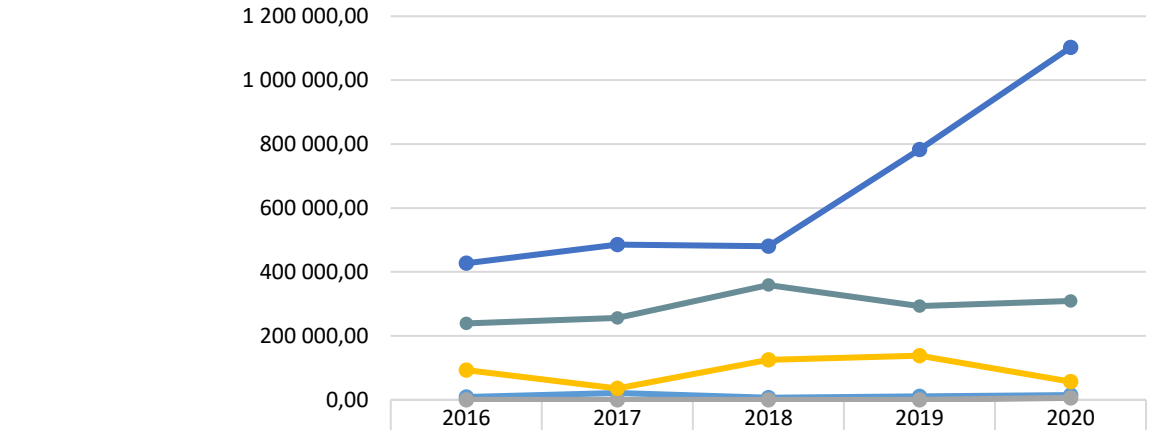

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując wydatki budżetu gminy w zakresie gospodarki komunalnej i ochrony środowiska w ostatnich pięciu latach, widoczna jest dominacja wydatków związanych z gospodarką odpadami i gwałtowny wzrost od 2018 r. Drugie w kolejności są wydatki związane z oświetleniem ulic, placów i dróg. W 2020 r.

w ostatnich pięciu latach wydatki w tym zakresie uwzględniały również ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu, jednakże wydatki w tym aspekcie wynosiły niewiele ponad 6 tysięcy złotych.

Rysunek 5 Wydatki budżetu gminy - gospodarka komunalna i ochrona środowiska [zł]

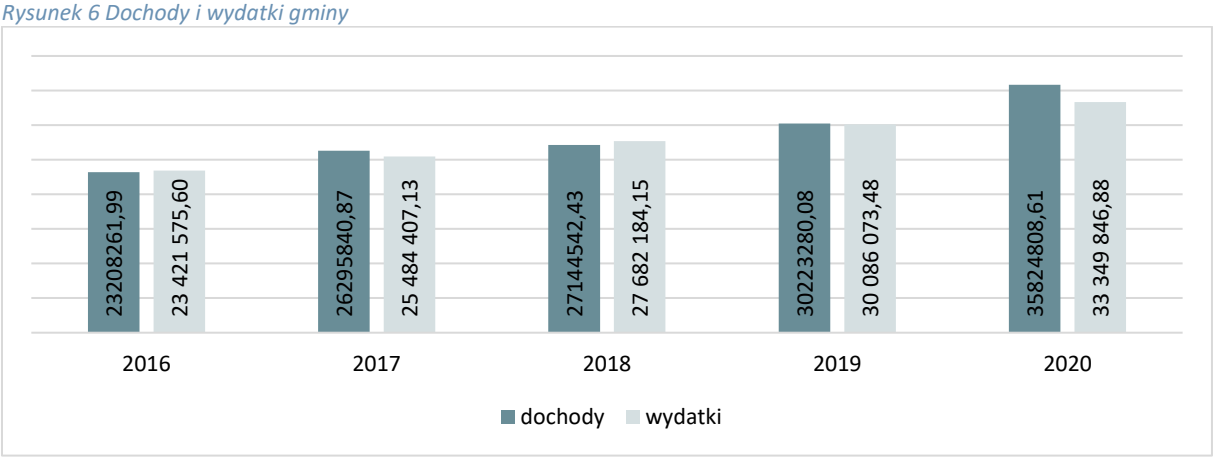
	2016	2017	2018	2019	2020
Utrzymanie zieleni w miastach i gminach	9 147,43	21 467,18	6 664,75	10 840,03	14 954,77
Oświetlenie ulic, placów i dróg	239 053,05	256 105,29	359 055,87	292 921,65	309 030,88
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	0,00	0,00	0,00	0,00	6 150,00
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	93 408,38	35 752,90	124 882,47	138 189,68	57 323,50
Gospodarka odpadami	427 287,66	485 427,25	480 400,98	783 321,19	1 102 244,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

6. Finanse samorządowe

Analizując dochody i wydatki gminy Bukowsko, widoczne są nieznaczne różnice. Wysokość dochodów i wydatków w latach 2016-2019 utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Pozytywną sytuację zaobserwowano w 2020 r. kiedy to dochody były wyższe niż wydatki i wynosiły 30 223 280,08 zł.

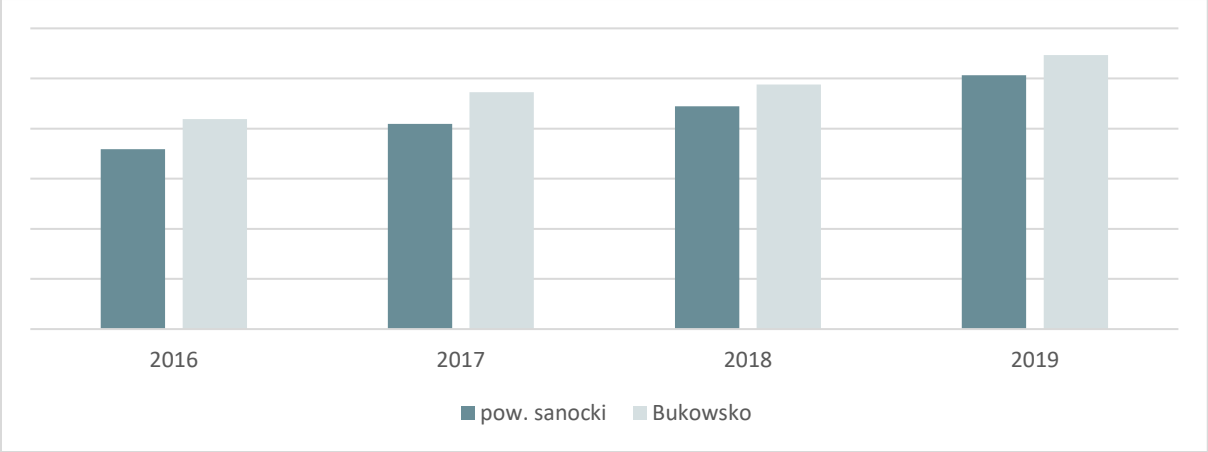
Rysunek 6 Dochody i wydatki gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2016-2019 widoczny jest wzrost dochodów na 1 mieszkańca zarówno w powiecie sanockim jak i w gminie Bukowsko. Porównując dane dla tych jednostek, można zauważyć, że dochody przypadające na 1 mieszkańca w gminie Bukowsko są o blisko 400zł wyższe niż w powiecie. Dochody na 1 mieszkańca w 2019 r. wynosiły kolejno, dla gminy Bukowsko – 5 464,34 zł, dla powiatu sanockiego – 5 066,53 zł.

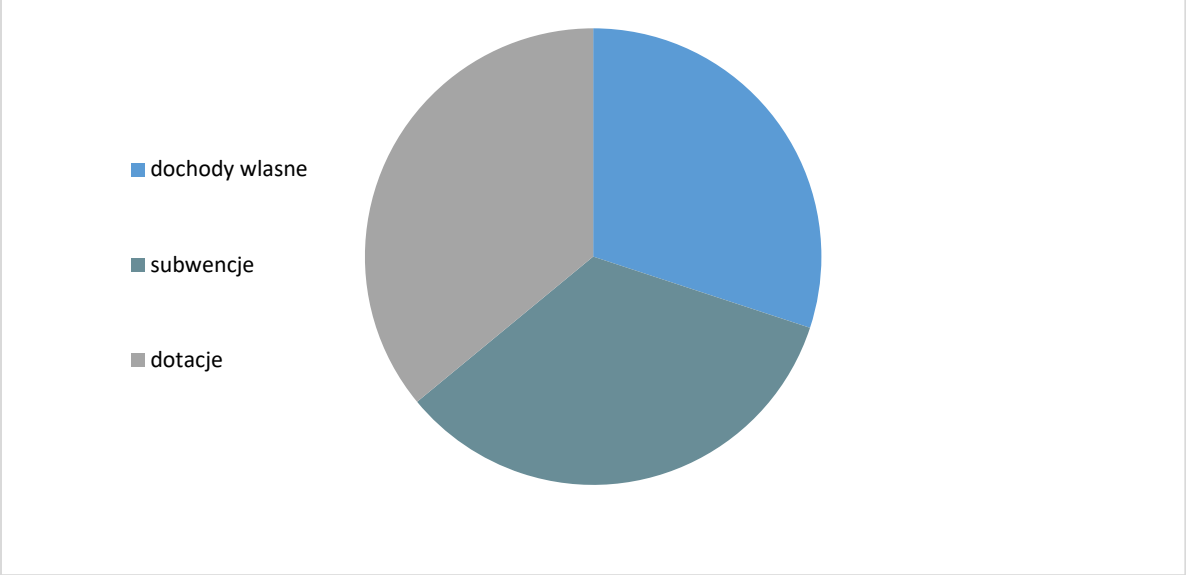
Rysunek 7 Dochody na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W strukturze źródeł dochodu gminy Bukowsko w 2020 r. dominują dotacje, które stanowią 36%, następnie subwencje 34%. Najmniej w źródłach dochodów stanowią dochody własne gminy - 30%.

Rysunek 8 Źródła dochodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

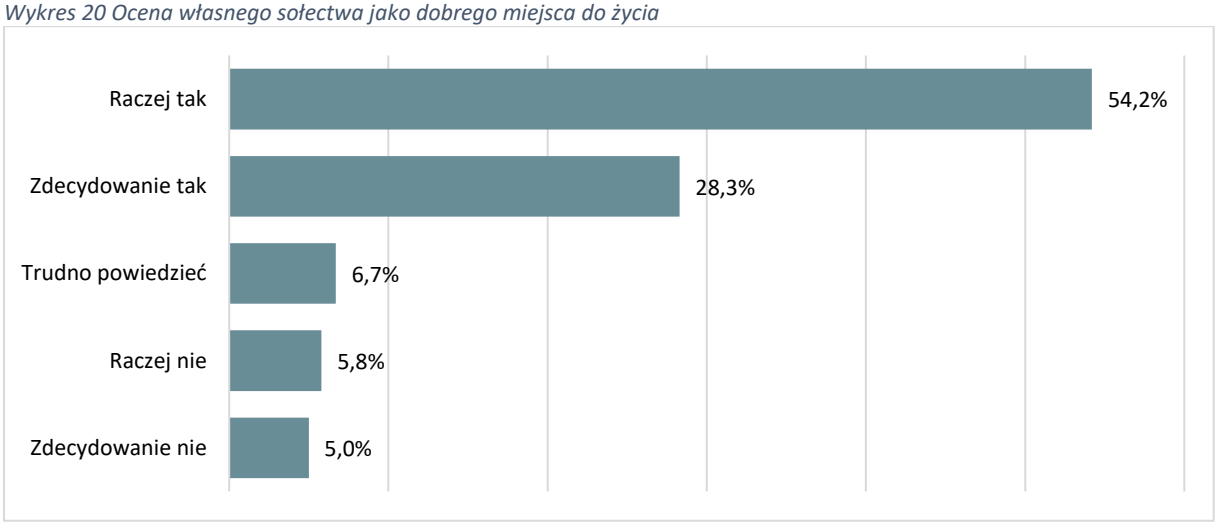
Gmina oczami mieszkańców

W strategii rozwoju gminy koniecznie należy uwzględnić opinię mieszkańców na temat kierunków, jaki powinna ona obrać. Stanowią oni główną grupą interesariuszy, dla których największe znaczenie mają przyszłe projekty mogące realnie poprawić ich jakość życia. Dzięki przeprowadzonemu badaniu ankietowemu udało się poznać opinie i spostrzeżenia społeczności lokalnej na temat obecnej kondycji gminy, jej mocnych i słabych stron, a także oczekiwanego kierunku rozwoju.

Badanie wśród mieszkańców gminy Bukowsko zostało przeprowadzone zarówno przy użyciu ankiet w formie elektronicznej, jak i papierowej. Udało się dotrzeć do 240 osób.

W pierwszej kolejności respondenci zostali poproszeni o ocenienie czy zamieszkiwane przez nich sołectwo jest dobrym miejscem do życia. Odpowiedzi udzielali w skali od „zdecydowanie tak" do „zdecydowanie nie". Najczęściej wybieraną odpowiedzią było „raczej tak" (54,2%), a następnie „zdecydowanie tak" (28,3%). Łączna ilość pozytywnych odpowiedzi wynosi 82,5%. Jest to bardzo wysoki wynik. Świadczy to o wysokim przywiązaniu ludności lokalnej do miejsca zamieszkania oraz fakcie, iż sołectwa w gminie Bukowsko zaspokajają wszystkie kluczowe potrzeby swoich mieszkańców.

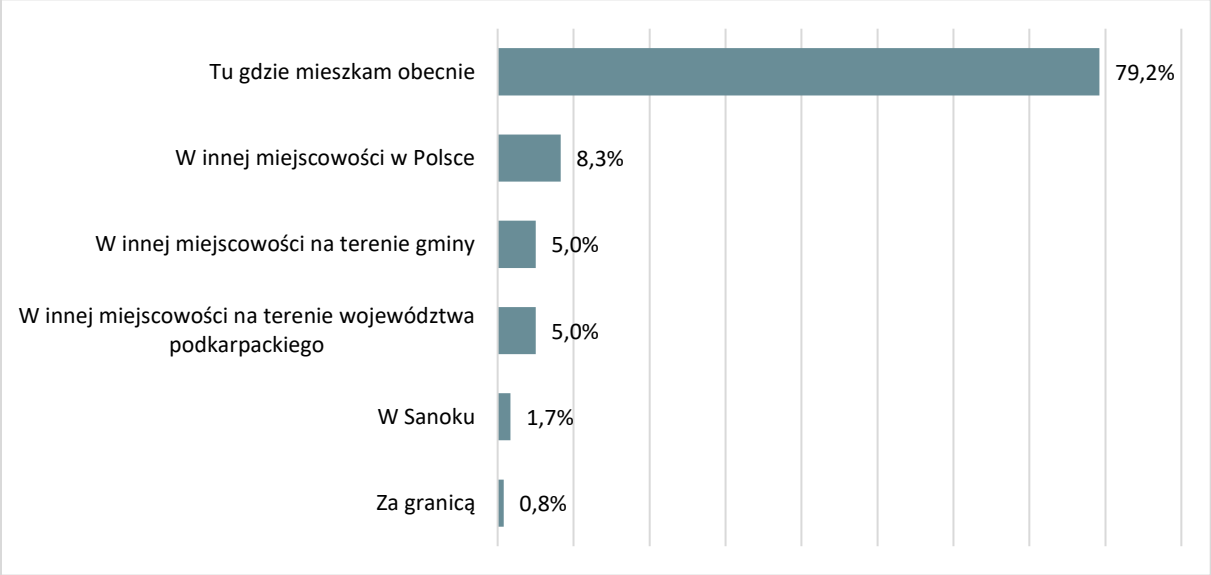
Wykres 20 Ocena własnego sołectwa jako dobrego miejsca do życia

Źródło: badania własne, n=240

W następnym pytaniu respondenci wskazywali gdzie chcieliby mieszkać w perspektywie najbliższych pięciu lat. Zdecydowana większość ankietowanych wskazała na swoje obecne miejsce zamieszkania (79,2%). Kolejnymi pod względem popularności były odpowiedzi „W innej miejscowości w Polsce" (8,3%), następnie „W innej miejscowości na terenie gminy" (5,0%) i „W innej miejscowości na terenie województwa podkarpackiego" (5,0%). Potwierdza to przypuszczenia z poprzedniego pytania o silnym przywiązaniu ludności społecznej do ich miejsca zamieszkania i zadowoleniu miejscowym z ich sołectw.

Wykres 21 Perspektywa najbliższych 5 lat na miejsce zamieszkania respondentów

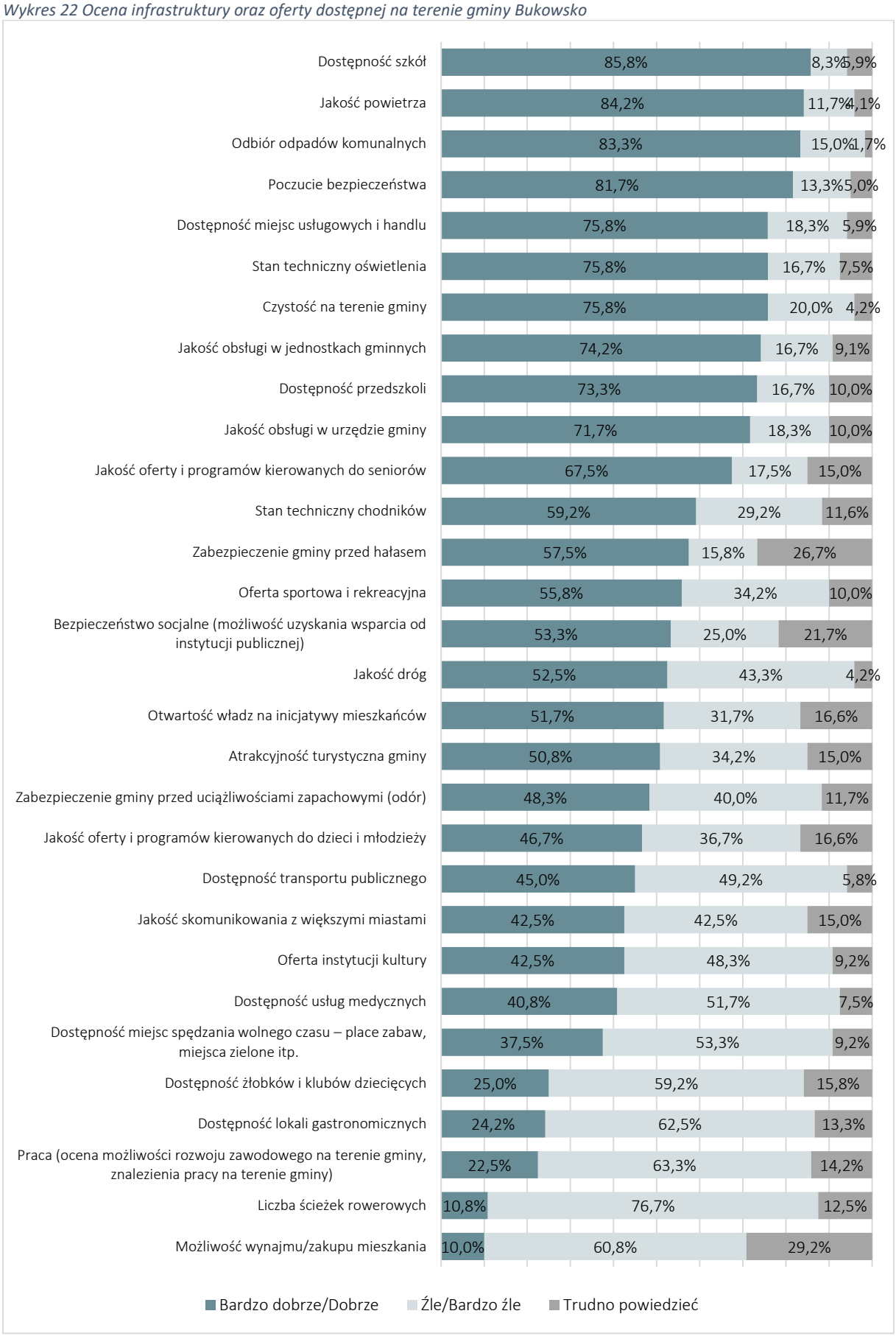
Źródło: badania własne, n=240

Wśród elementów infrastruktury i oferty spędzania wolnego czasu mieszkańcy gminy Bukowsko wysoko oceniają dostępność do szkół (85,8% pozytywnych ocen) i przedszkoli (73,3%), co niewątpliwie przekłada się na atrakcyjność osiedleńczą gminy. Społeczność lokalna jest zadowolona ze stanu środowiska oraz działań związanych z jego ochroną, świadczą o tym odsetek mieszkańców, którzy dobrze ocenili jakość powietrza (84,2%), odbiór odpadów komunalnych (83,3%) oraz czystość na terenie gminy (75,8%). Gmina Bukowsko zdaniem mieszkańców jest bezpiecznym miejscem (81,7%) co jest jej istotną zaletą.

Mieszkańcy mają trudności z zakupem i wynajmem mieszkania (60,8% odpowiedzi negatywnych). Powodem tego zapewne jest wysoka cena działek oraz domów, a także z fakt, że mała liczba osób decyduje się wyprowadzić z gminy i sprzedać swoje domostwa. Dość negatywnie oceniana jest również oferta atrakcji gminy, wynika to z wyników odpowiedzi na pytania o liczbie ścieżek rowerowych (76,7%) oraz dostępności miejsc spędzania wolnego czasu (53,3%). Dodatkowo mieszkańcy gminy nie są zadowoleni z możliwości rozwoju zawodowego (63,3%) oraz dostępności do żłobków i klubów dziecięcych (59,2%). Przekłada się to negatywnie na atrakcyjność osiedleńczą obszaru.

W gminie Bukowsko funkcjonuje transport publiczny, lecz nie spełnia on w pełni oczekiwań mieszkańców. Jakość skomunikowania z większymi miastami otrzymało 42,5% odpowiedzi pozytywnych i negatywnych. Podobny wynik wyłonił się w przypadku dostępności do transportu publicznego. Jest to element, który już funkcjonuje na ternie gminy, z tego względu relatywnie łatwo można go rozwinąć w taki sposób, aby zaspokajał w pełni potrzeby społeczności lokalnej.

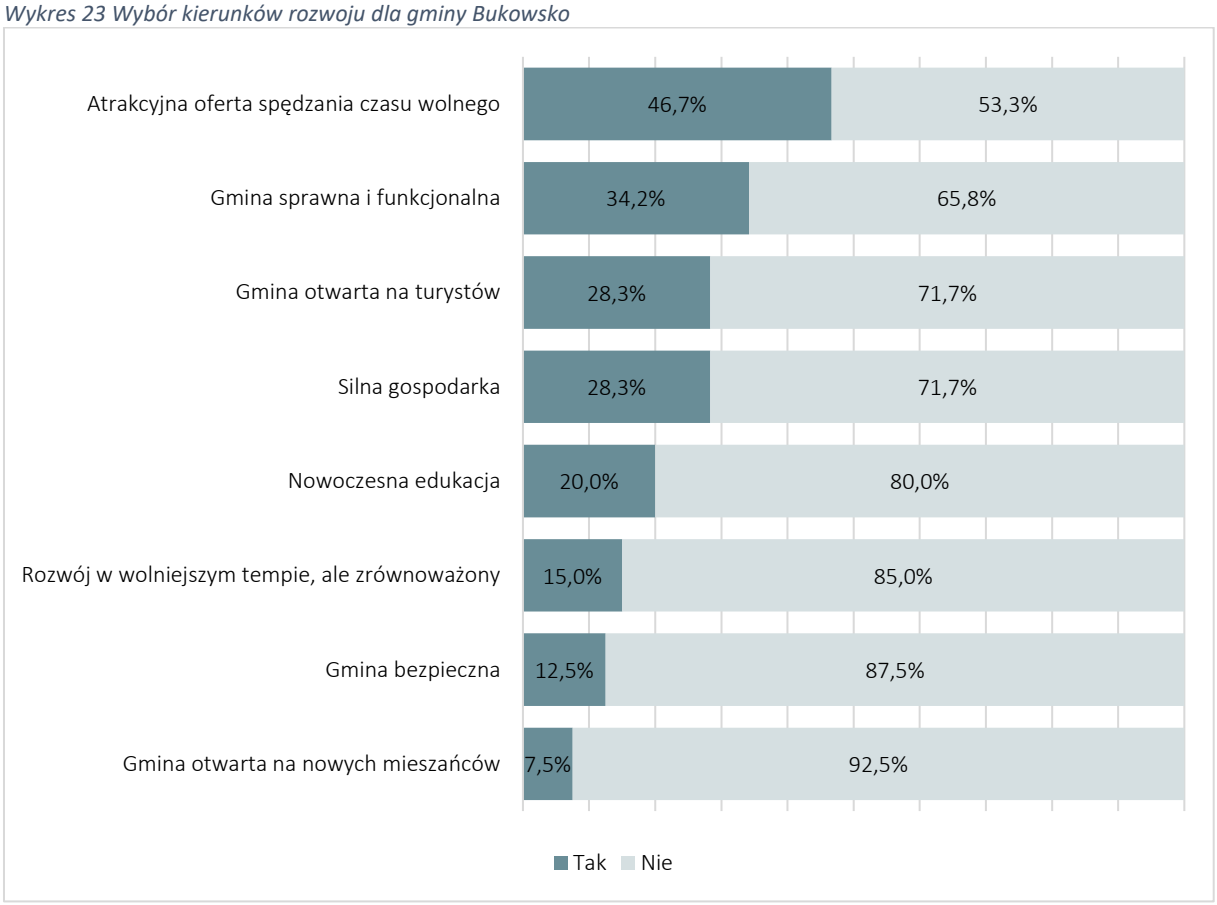
Wykres 22 Ocena infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy Bukowsko

Źródło: badania własne, n=240

W kolejnym pytaniu poproszono respondentów o wskazanie maksymalnie dwóch kierunków rozwoju, które byłyby odpowiednie dla gminy Bukowsko. Najwięcej osób wskazywało na stworzenie atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu (46,7%). W następnej kolejności respondenci zwracali uwagę, iż chcieliby mieszkać w gminie sprawnej i funkcjonalnej, a także otwartej na turystów. Widać, że mieszkańcom brakuje możliwości spędzenia wolnego czasu poza domem. Poza tym, widzą potencjał w ofercie turystycznej gminy, na co warto byłoby zwrócić uwagę. W oczach ankietowanych najmniej istotnym elementem rozwoju jest otwartość na nowych mieszkańców (7,5%).

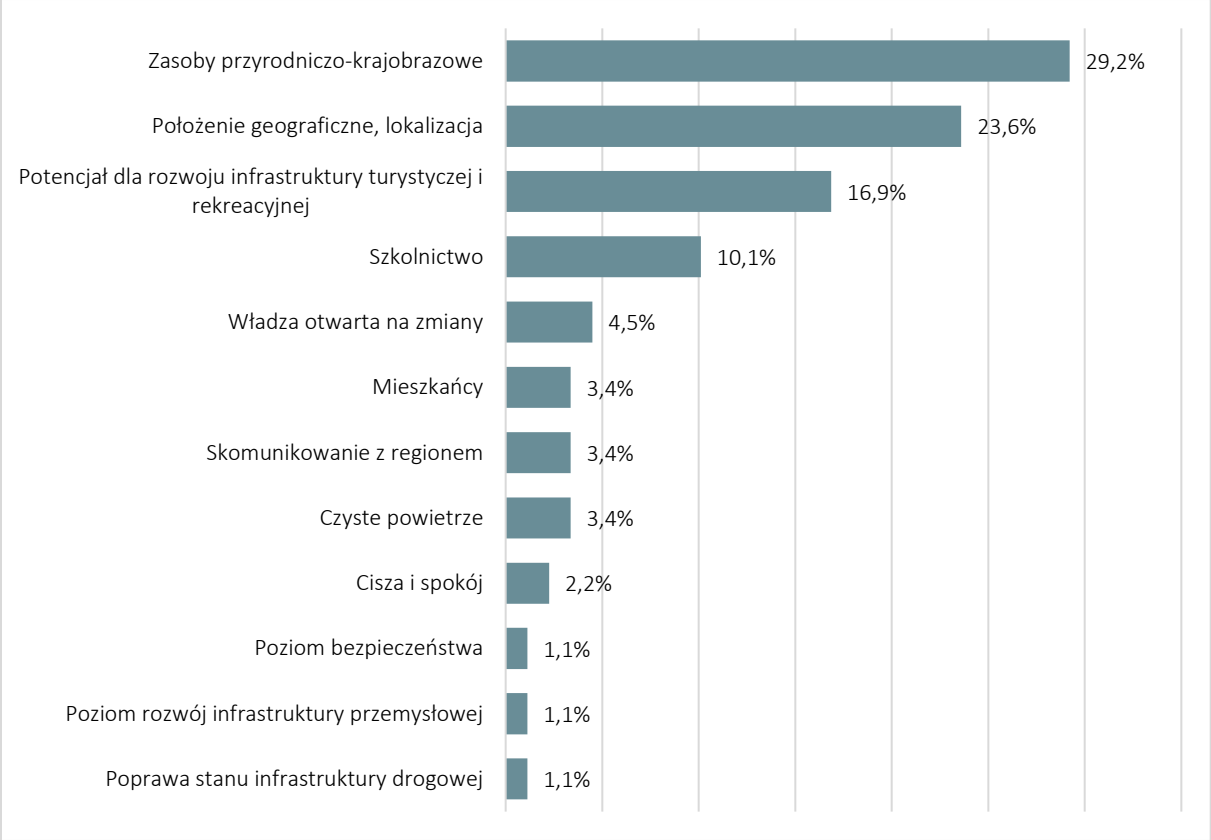
Wykres 23 Wybór kierunków rozwoju dla gminy Bukowsko

Źródło: badania własne, n=240

Badani poproszeni o wskazanie mocnych stron gminy Bukowsko najczęściej zwracali uwagę na zasoby przyrodniczo-krajobrazowe (29,2%). Następnie podkreślali wartość wynikającą z położenia geograficznego i lokalizacji, a także potencjał dla rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Aspekty te, warto wziąć pod uwagę podczas planu promocji gminy. Bazując na zdaniu mieszkańców warto położyć większy nacisk na sferę turystyczną gminy.

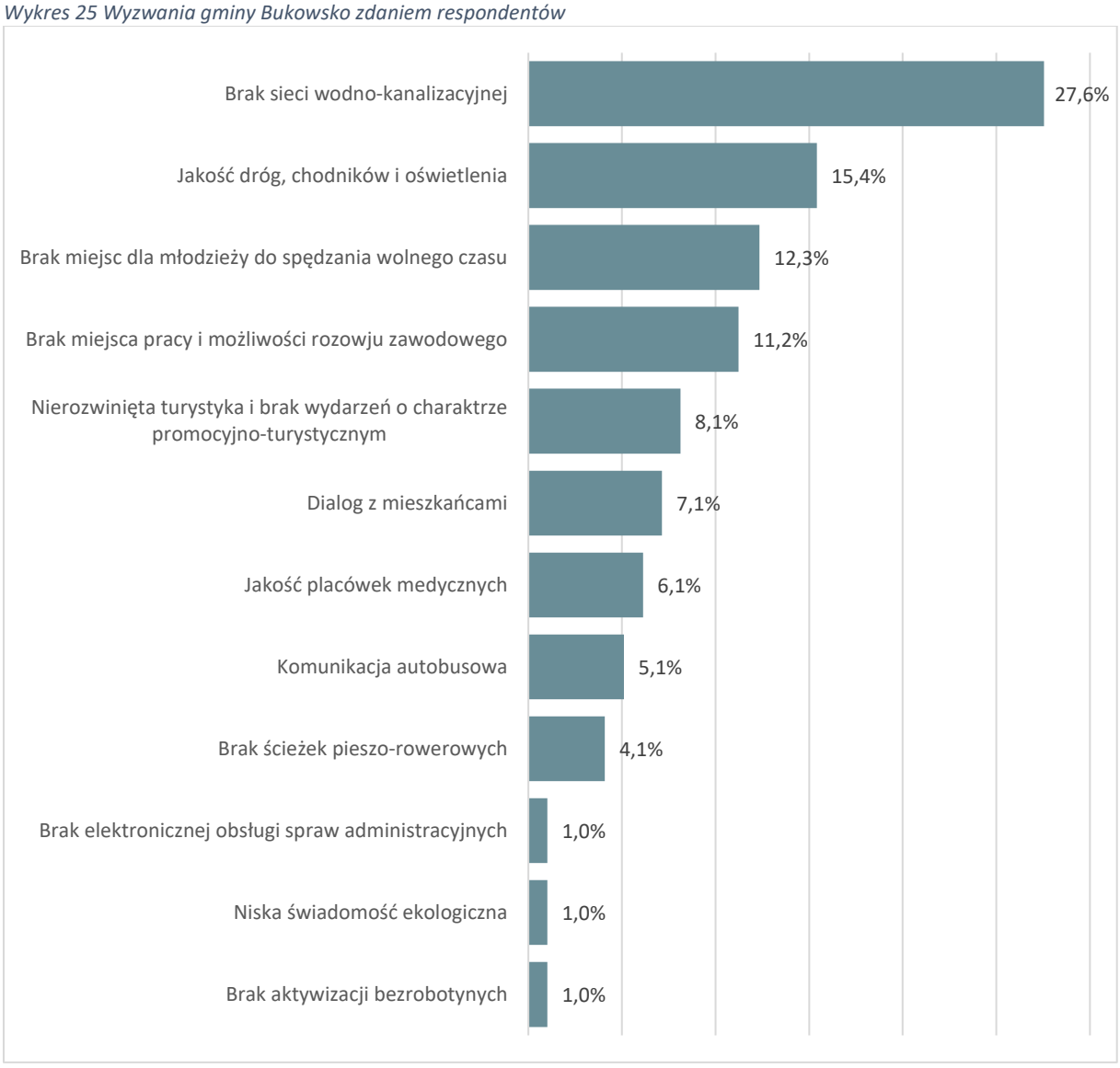
Wykres 24 Mocne strony gminy Bukowsko zdaniem respondentów

Źródło: badania własne, n=178

Jako wady gminy Bukowsko najwięcej respondentów wskazało na brak sieci wodno-kanalizacyjnej (27,6%). Następnie uwagę zwracali na jakość dróg, chodników i oświetlenia. Badani nie są zadowoleni z braku miejsc dla młodzieży do spędzania wolnego czasu, a także braku miejsc pracy i możliwości rozwoju zawodowego. Punkty jakie wskazywali respondenci są elementarnymi wyzwaniami stojącymi przed gminą, na które warto położyć nacisk podczas sporządzania strategii rozwoju.

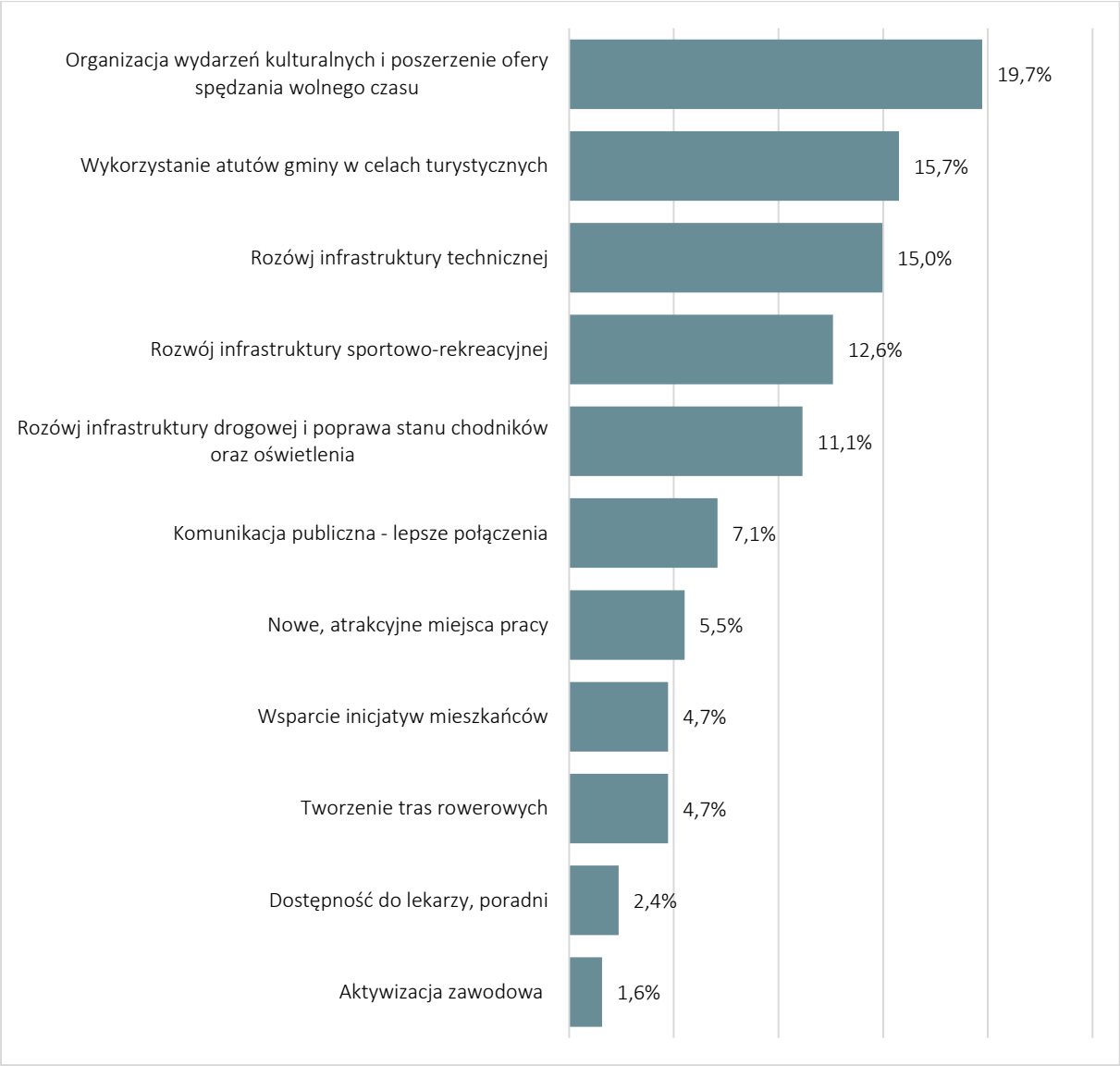
Wykres 25 Wyzwania gminy Bukowsko zdaniem respondentów

Źródło: badania własne, n=196

Badani zostali poproszeni o zaproponowanie przedsięwzięć do realizacji, w pierwszej kolejności respondenci wskazywali na organizację wydarzeń kulturalnych i poszerzenie oferty spędzania wolnego czasu (19,7%). Również według ankietowanych należy wykorzystać atuty gminy w celach turystycznych, rozwijać infrastrukturę techniczną oraz sportowo-rekreacyjną. Ponownie respondenci wskazywali na potrzebę rozwoju infrastruktury drogowej oraz poprawę stanu chodników i oświetlenia. Jest to pozytywny wynik i wskazuje na zainteresowanie mieszkańców swoim otoczeniem. Warto zapewnić atrakcyjną ofertę kultury respondentom, skoro wskazują na chęć integracji oraz rozwoju. Może się to przełożyć na atrakcyjność osiedleńczą oraz zawężenie więzi społecznych.

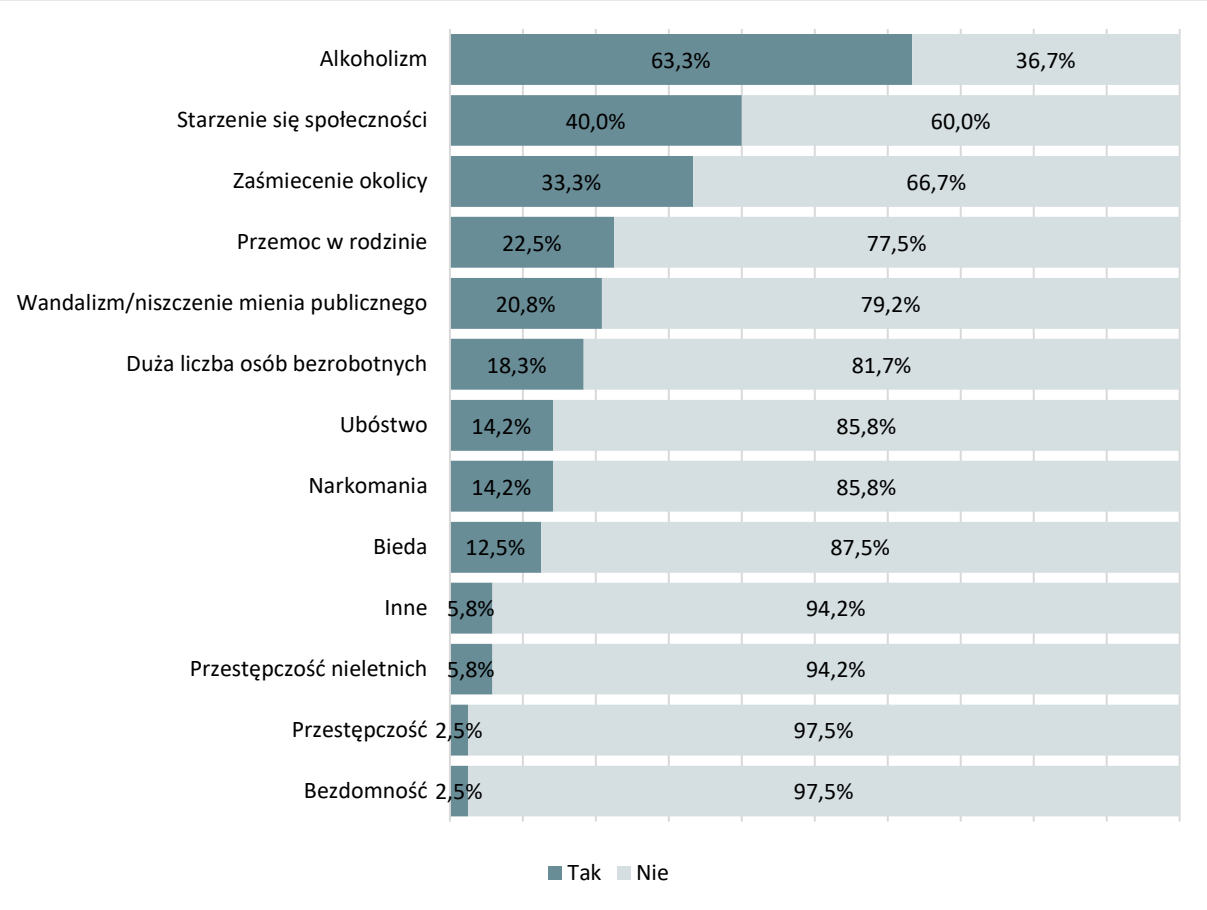
Wykres 26 Propozycje przedsięwzięć i zmian w gminie Bukowsko zdaniem respondentów

Źródło: badania własne, n=186

Spośród wymienionych problemów społecznych jedynym, który został wskazany przez ponad połowę respondentów jest alkoholizm (63,3%). Podczas planowania działań w obszarze pomocy społecznej warto wziąć to pod uwagę i uznać za kwestię priorytetową. Kolejnymi problemami jakie dostrzegali są starzenie się społeczeństwa (40,0%), zaśmiecanie okolicy (33,3%) i przemoc w rodzinie (22,5%). Problemy te pojawiają się w pewnym spektrum, natomiast dotyczą stosunkowo niewielkiej grupy mieszkańców lub sołectw. Warto nadmienić, że w 2011 r. liczba osób w wieku produkcyjnym w gminie Bukowsko wynosiła 3 435 i do 2020 r. zmniejszyła się o 3,2%. Natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym w 2011 r. równała się 822, a przez ostatnią dekadę wzrosła o 16,6%. W liczbach bezwzględnych, przyrost wyniósł 164 osoby. Na podstawie tych danych można potwierdzić tezę o starzeniu się społeczności lokalnej gminy Bukowsko, lecz jest to tendencja naturalna i obserwowana na obszarze całego kraju. Na terenie gminy respondenci nie czują zagrożenia związanego z przestępczością, ani bezdomnością. Oznacza to, że te problemy nie dotykają obszaru badania lub nie są dostrzegane przez ankietowanych. Niski poziom występowania problemów społecznych znacznie podnosi atrakcyjność analizowanych sołectw.

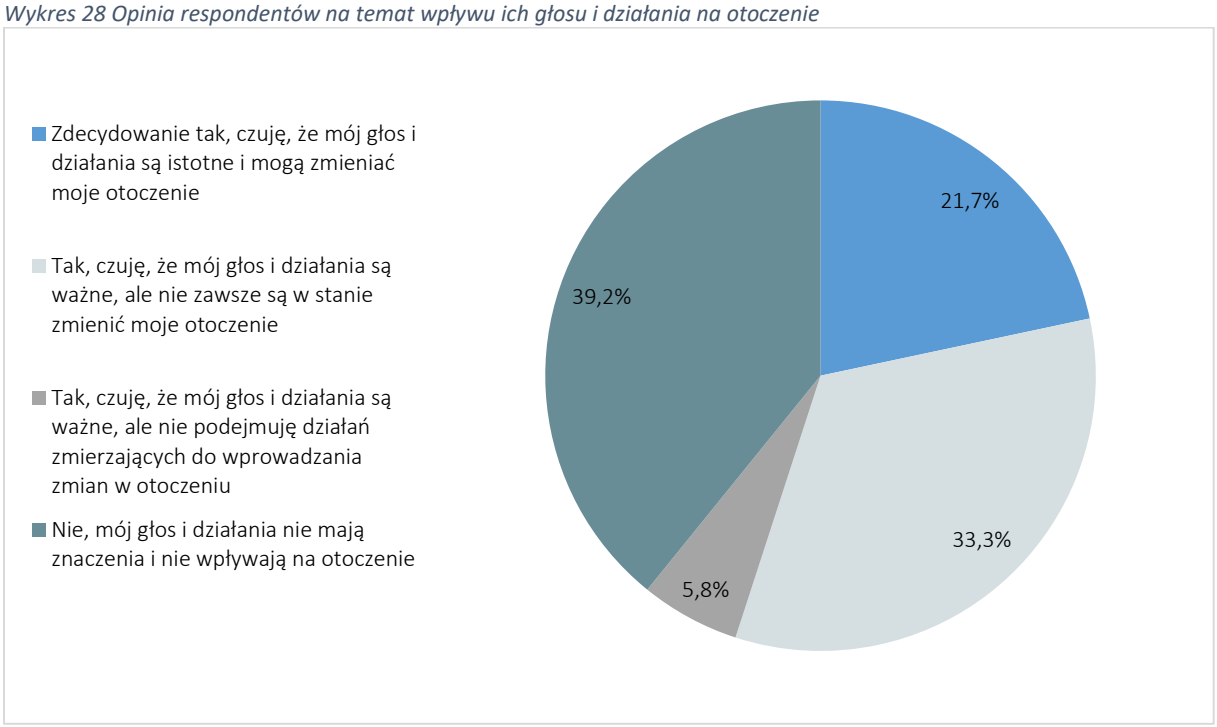
Wykres 27 Problemy występujące na terenie gminy Bukowsko

Źródło: badania własne, n=240

Niecałe 40% badanych uważa, że ich głos i działanie nie mają znaczenia i nie wpływają na otoczenie. Następną pod kątem popularności odpowiedzią była „Tak, czuje, że mój głos i działania są ważne, ale nie zawsze są w stanie zmienić moje otoczenie" (33,3%). Ponad 20% ankietowanych czuje, że ich głos i działania są istotne oraz mogą zmienić otoczenie. Najmniej mieszkańców uważa, że ich głos jest ważny, ale nie podejmują działań zmierzających do wprowadzenia zmian w otoczeniu. Łącznie 60,5% respondentów jest zdania, iż ich głos jest ważny, co jest pozytywnym wynikiem. W celu zwiększenia inicjatywy społecznej, warto uaktywnić te osoby, które nie podejmują żadnych działań i pozostają bierne.

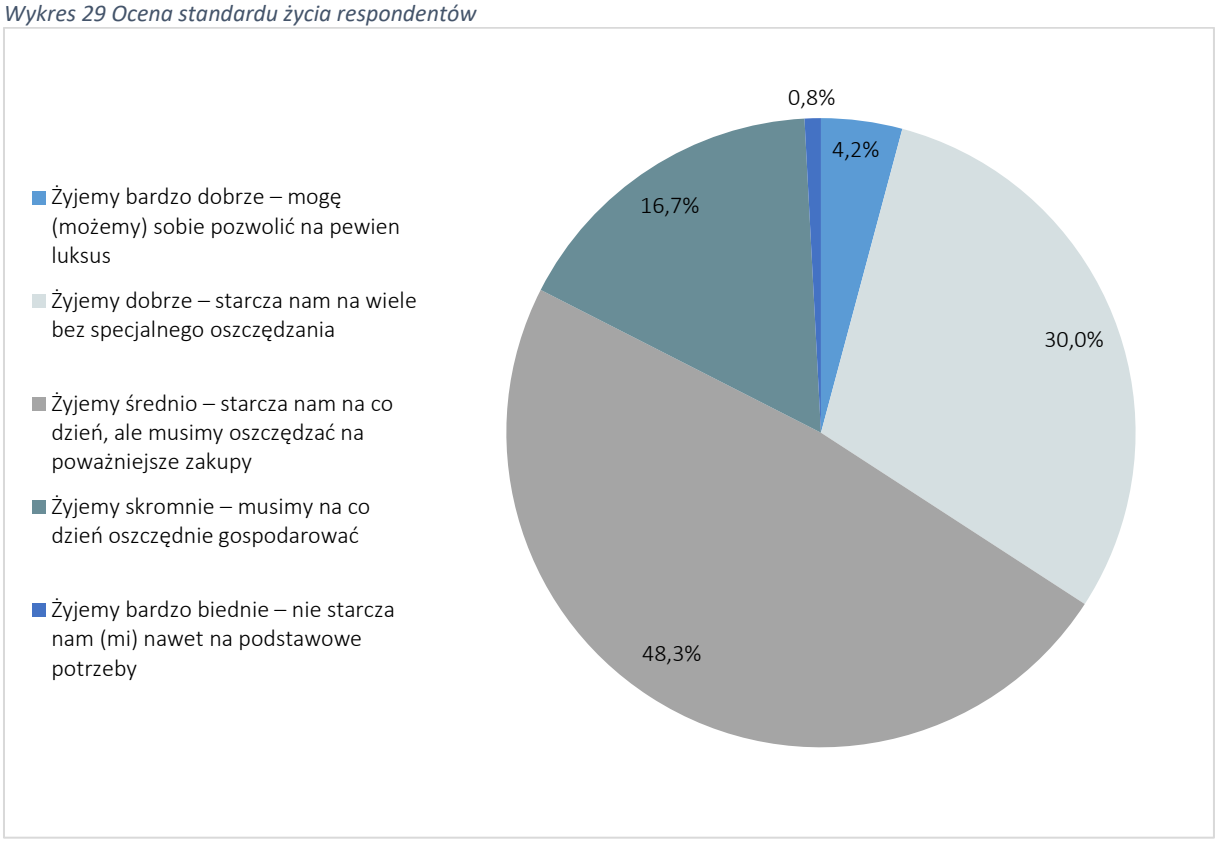
Wykres 28 Opinia respondentów na temat wpływu ich głosu i działania na otoczenie

Źródło: badania własne, n=240

Respondenci poproszeni o określenie swojej zamożności zgodnie z podanymi definicjami najczęściej wskazywali, że żyją średnio (48,3%). Następnie, 30% badanych uważa, iż żyje dobrze. Niecałe 17% mieszkańców określa swoje możliwości finansowe jako skromne. Niewielka liczba badanych standard swojego życia definiuje jako bardzo dobry, a najmniej osób skarży się na życie bardzo biedne. Można zatem wnioskować, że społeczność lokalna gminy Bukowsko jest średnio zamożna z tendencją do składania się w stronę życia na dobrym poziomie materialnym.

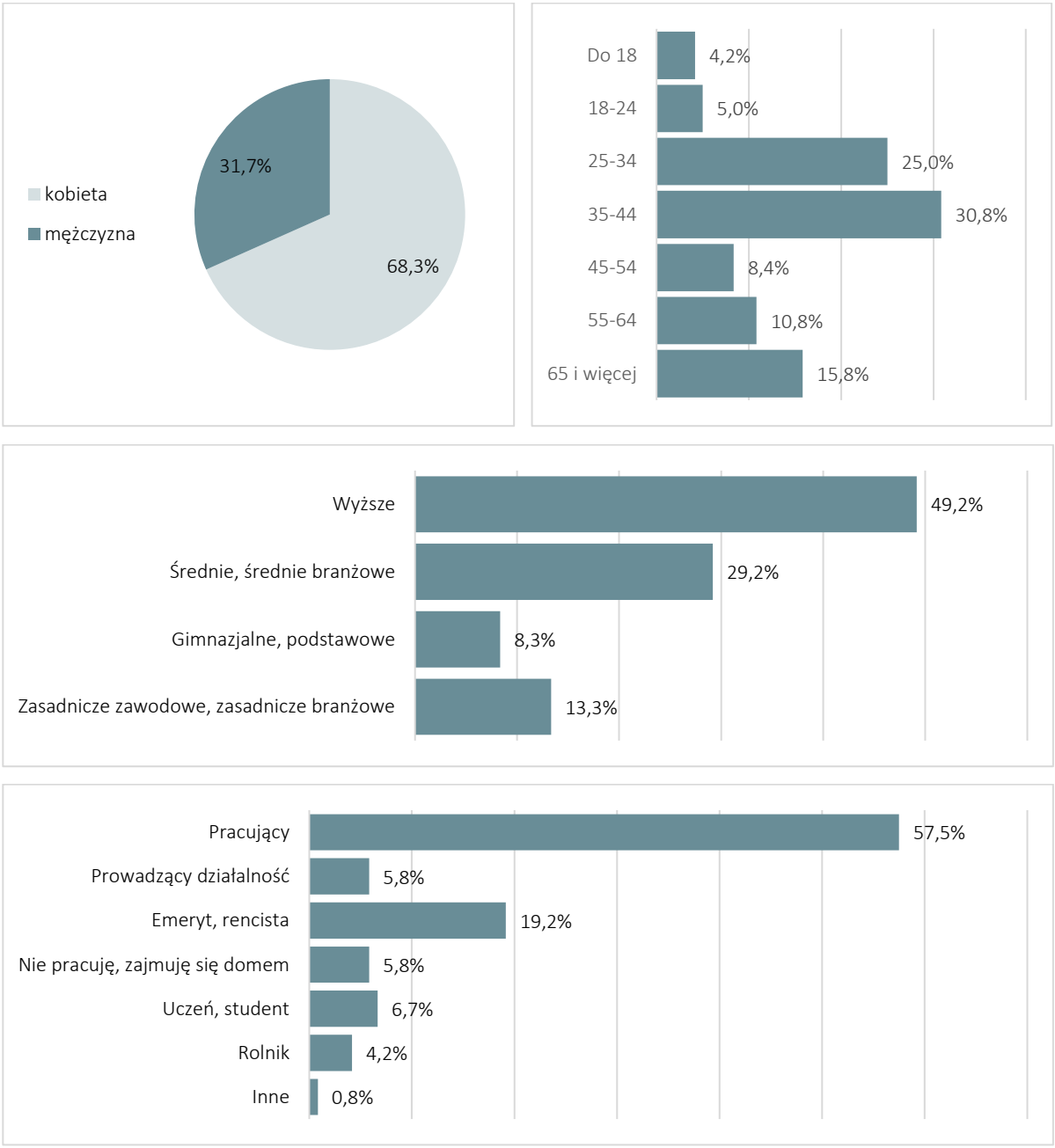
Wykres 29 Ocena standardu życia respondentów

Źródło: badania własne, n=240

W badaniu wzięło udział 240 osób, z czego 68,3% stanowiły kobiety. Większość badanych (30,8%) to osoby pomiędzy 35 a 44 rokiem życia. Jedną czwartą stanowiły ludzie w wieku 25-34 lat. Najmniej liczną była grupa osób w wieku do 18 roku życia. Wynika to zapewne z małego zainteresowania sprawami gminy wśród młodych osób. W strukturze wykształcenia, najznaczniejszą grupę stanowiły osoby deklarujące wykształcenie wyższe (49,2%), a następnie osoby z wykształceniem średnim/średnim branżowym (29,2%). Dominująca część respondentów pracuje (57,5%), a na drugim miejscu plasują się emeryci i renciści (19,2%).

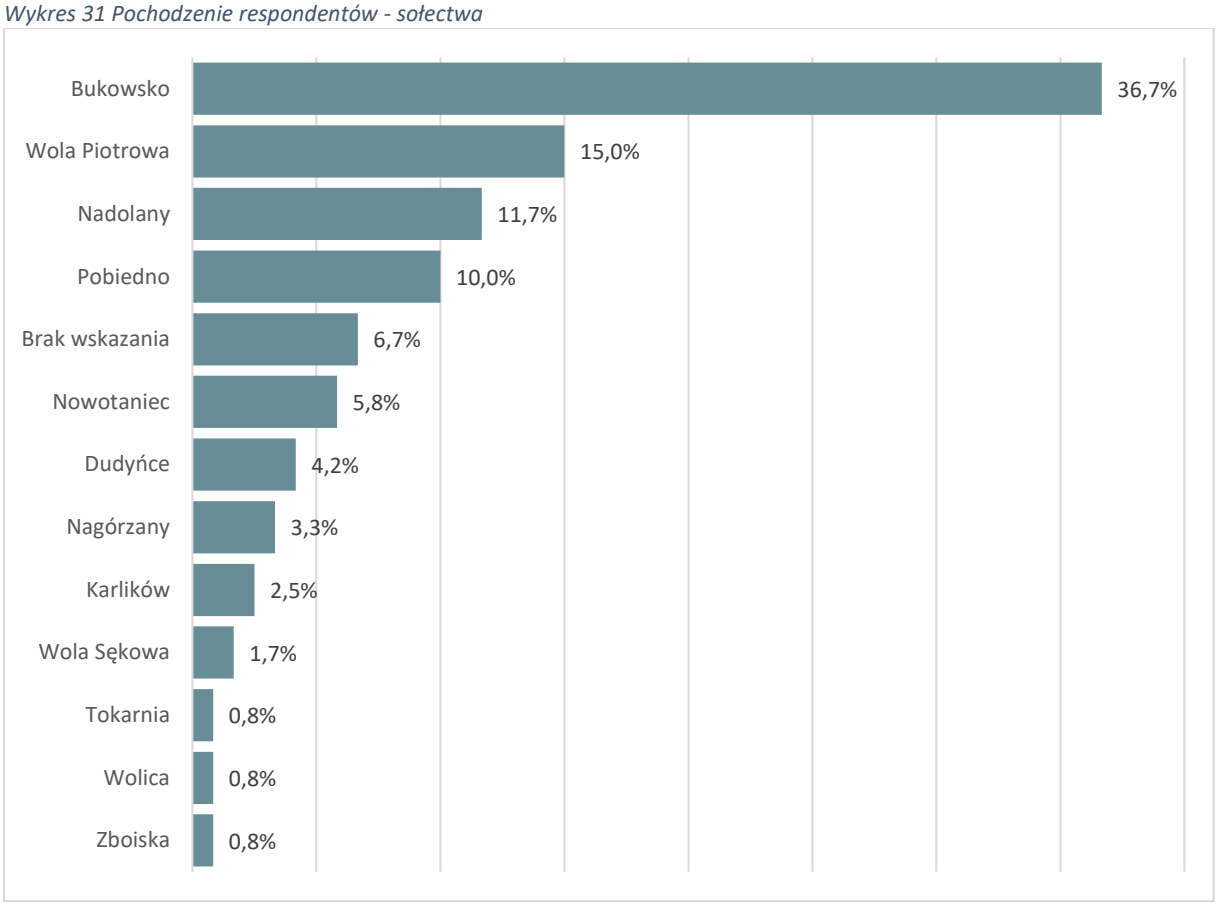
Wykres 30 *Dane metryczkowe*

Źródło: badania własne, n=240

Bardzo ważną informację w badaniu jest wiedza, z których sołectw pochodzą respondenci. W tym przypadku widoczna jest nierównowaga i dominująca część ankietowanych zamieszkuje sołectwo Bukowsko (36,7%). Kolejnymi znacznymi grupami są mieszkańcy sołectwa Wola Piotrowa (15,0%), sołectwa Nadolany (11,7%) oraz sołectwa Pobiedno (10,0%). Najmniej respondentów – poniżej 0,8%, pochodzi z sołectw Tokarnia, Wolica i Zboiska.

Wykres 31 Pochodzenie respondentów - sołectwa

Źródło: badania własne, n=240

Spis tabel i wykresów

Tabela 1 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych zlokalizowanych na terenie gminy Bukowsko 8
Tabela 2 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych zlokalizowanych na terenie gminy Bukowsko 8
Tabela 3 Działania przewidziane do realizacji wskazane w programie wodno-środowiskowym kraju 10
Tabela 4 Cele przedstawione w planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły 10
Tabela 5 Liczba ludności w sołectwach gminy 12
Tabela 6 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2021 r. 59
Tabela 7 Korzystający z instalacji w % ogółu ludności 63

Wykres 1 Liczba ludności gminy Bukowsko w latach 2011-2020 53
Wykres 2 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku 54
Wykres 3 Ruch naturalny ludności 54
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1000 ludności 55
Wykres 5 Ruch wędrówkowy ludności 55
Wykres 6 Saldo migracji na 1000 ludności 56
Wykres 7 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności 56
Wykres 8 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej 57
Wykres 9 Główne przyczyny przyznania pomocy - liczba rodzin (2020 r.) 57
Wykres 10 Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat [%] 58
Wykres 11 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego [2018 r.] 58
Wykres 12 Współczynnik skolaryzacji netto [%] 59
Wykres 13 Biblioteki publiczne 60
Wykres 14 Wydatki budżetu gminy - kultura i ochrona dziedzictwa narodowego 60
Wykres 15 Liczba pracujących w gminie Bukowsko 61
Wykres 16 Liczba bezrobotnych w gminie Bukowsko 61
Wykres 17 Podmioty wpisane do rejestru REGON, osoby prowadzące działalność gospodarczą 62
Wykres 18 Jednostki nowo zarejestrowane i wykreślone na 10 tys. ludności 62
Wykres 19 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 ludności 63
Wykres 20 Ocena własnego sołectwa jako dobrego miejsca do życia 67
Wykres 21 Perspektywa najbliższych 5 lat na miejsce zamieszkania respondentów 68
Wykres 22 Ocena infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy Bukowsko 69
Wykres 23 Wybór kierunków rozwoju dla gminy Bukowsko 70
Wykres 24 Mocne strony gminy Bukowsko zdaniem respondentów 71
Wykres 25 Wyzwania gminy Bukowsko zdaniem respondentów 72
Wykres 26 Propozycje przedsięwzięć i zmian w gminie Bukowsko zdaniem respondentów 73
Wykres 27 Problemy występujące na terenie gminy Bukowsko 74
Wykres 28 Opinia respondentów na temat wpływu ich głosu i działania na otoczenie 75
Wykres 29 Ocena standardu życia respondentów 76
Wykres 30 Dane metryczkowe 77
Wykres 31 Pochodzenie respondentów - sołectwa 78

Załącznik nr 2 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Bukowsko

Polityka przestrzenna w systemie polityk publicznych

Polityka przestrzenna należy do sfery tzw. polityk publicznych, które rozumiane są, jako sfera świadomych i zorganizowanych działań struktur państwa i społeczeństwa wokół problemów publicznych. Posługujemy się tu rozumieniem „polityk", dotyczącym nie samego sprawowania władzy, ale działań w oparciu o przyjęte reguły. O ile polityka w ogólnym znaczeniu zajmuje się przede wszystkim sferą idei, zdobywania władzy i instrumentów jej egzekucji, to polityka publiczna, jako sfera praktyczna – przede wszystkim zagadnieniami związanymi z urzeczywistnianiem idei, i bliska jest zarządzaniu publicznemu.

Polityka przestrzenna spełnia wszystkie kryteria polityk publicznych. Jest to bowiem planowa działalność, polegająca na wykorzystywaniu znajomości dostępnych zasobów oraz praw rządzących kształtowaniem i użytkowaniem przestrzeni w celu najbardziej racjonalnego jej zagospodarowania. W ramach polityki przestrzennej władze publiczne ustalają cele i środki kształtowania zagospodarowania przestrzennego w określonych, zmiennych w czasie warunkach zewnętrznych – społecznych, ekonomicznych, technicznych, a także politycznych. Polityka przestrzenna zajmuje się określeniem celów, wraz ze sposobami ich osiągania, w zakresie użytkowania i przekształcania środowiska życia człowieka, a więc wykorzystywanego przez niego zajmowanego terytorium. Musi ona wpływać na działania podejmowane przez liczne podmioty, czynnie zmieniające kształt tego środowiska.

Obowiązek prowadzenia polityki przestrzennej zawarty jest w polskim prawie, wyznaczającym zakres formalnych kompetencji w tej sferze poszczególnych poziomów władzy.

Instrumentacja polityki przestrzennej

Wdrażanie polityk publicznych można ułożyć w tzw. drabinę interwencji: na najniższym szczeblu władze powstrzymują się od działania, a na najwyższym narzucają swoje rozwiązania, czyli eliminują wybór obywatelowi, tworząc szczególne zakazy i ograniczenia. Władze mogą działać także na rzecz zwiększania skali wyboru, które ma przed sobą obywatel. Zakres instrumentów oddziaływania jest dość szeroki: najbardziej skuteczne mogą być bezpośrednie inwestycje publiczne, realizujące potrzeby społeczne, ale też istotnie wpływające na zachowania inwestycyjne. Istnieje też sfera prawno-regulacyjna, ale jej skuteczność jest w Polsce przeceniana. Lepiej jest udoskonalać sposoby zarządzania przestrzenią, głównie poprzez zwiększanie wiedzy i poprawę dostępu do informacji o problemach specyficznych obszarów, w których żyją obywatele i funkcjonuje gospodarka. Wszystko to winno sprzyjać większej dynamice wzrostu, co jest obecnie podstawowym kryterium oceny polityk publicznych.

Większa świadomość i zaangażowanie władz w politykę przestrzenną mogą sprzyjać jej skuteczności, ale należy także liczyć w tym względzie na wzrost świadomości obywatelskiej. Zwiększanie wiedzy obywateli może spowodować wzrost poczucia identyfikacji z miejscem zamieszkania oraz świadomości własnej siły sprawczej w procesie rozwoju – to wymarzona sytuacja dla wzrostu zaangażowania obywatelskiego i kapitałowego. Zwiększanie partycypacji obywatelskiej i zaangażowania lokalnego biznesu może stanowić skuteczną przeciwwagę dla ograniczoności instrumentów sprawowania władzy.

Rekomendacje dla polityki przestrzennej gminy Bukowsko

Określenie rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej ma na celu wskazanie zamierzeń, jakie należy realizować, aby osiągnąć ład przestrzenny i zrównoważony rozwój gminy. Kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowiące podstawę prowadzenia polityki przestrzennej samorządu gminy zostały wskazane w zakresie następujących dziedzin:

1. Osadnictwo:
   - 1.1. wielofunkcyjny rozwój obszaru gminy;
   - 1.2. zapewnienie dostępności terenów pod rozwój funkcji mieszkaniowych wraz z towarzyszącymi im usługami;
   - 1.3. zapewnienie dostępności terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą – przemysłowo-składowych;
   - 1.4. racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz kształtowanie ładu przestrzennego;
   - 1.5. stosowanie recyklingu przestrzeni: wykorzystywanie w pierwszej kolejności terenów opuszczonych lub zdegradowanych („brownfield”) i niewchodzenie na niezagospodarowane tereny („greenfield”);
   - 1.6. intensyfikacja zabudowy na terenach zainwestowanych wraz z ich regeneracją (odnową);
   - 1.7. przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji i rozlewaniu zabudowy;
   - 1.8. kształtowanie zielonych pierścieni.
2. Środowisko
   - 2.1. kształtowanie struktur przestrzennych wzmacniających jakość środowiska przyrodniczego;
   - 2.2. wskazanie, poszanowanie i ochrona obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz walorów krajobrazu kulturowego (objętych ochroną prawną i planowanych do ochrony);
   - 2.3. kształtowanie sieci ekologicznej (ciągłość obszarów przyrodniczych, przewietrzanie, dostępność terenów dla celów rekreacyjnych i komunikacji pieszej);
   - 2.4. ochrona systemu obszarów otwartych (rolnych, leśnych, naturalnych);
   - 2.5. ochrona zasobów wodnych i leśnych;

2.6. wzmacnianie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i zagrożenie utraty bezpieczeństwa energetycznego;

2.7. zapobieganie zagrożeniom i zanieczyszczeniom środowiska spowodowanym działalnością człowieka, poprawa jakości powietrza (m.in. wymiana indywidualnych źródeł ciepła, kompleksowa poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej);

2.8. zachowanie i ochrona materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

3. Infrastruktura społeczno-gospodarcza:

3.1. rozwój infrastruktury ochrony zdrowia i opieki społecznej;

3.2. wzmocnienie i rozwój potencjału kulturowego;

3.3. kształtowanie i rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej;

3.4. rozwój gospodarki rolnej i leśnej przy racjonalnym wykorzystywaniu zasobów środowiska naturalnego;

3.5. zrównoważony rozwój turystyki;

4. Komunikacja:

4.1. poprawa dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;

4.2. organizacja wydajnej sieci transportowej;

4.3. wydajniejsza organizacja transportu publicznego;

4.4. poprawa jakości dróg publicznych;

4.5. budowa ścieżek rowerowych.

5. Infrastruktura techniczna

5.1. rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE);

5.2. rozwój infrastruktury technicznej, szczególnie w zakresie gospodarki ściekowej, ale także wodnej i gazowej;

5.3. rozbudowa sieci telekomunikacyjnej, zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego.

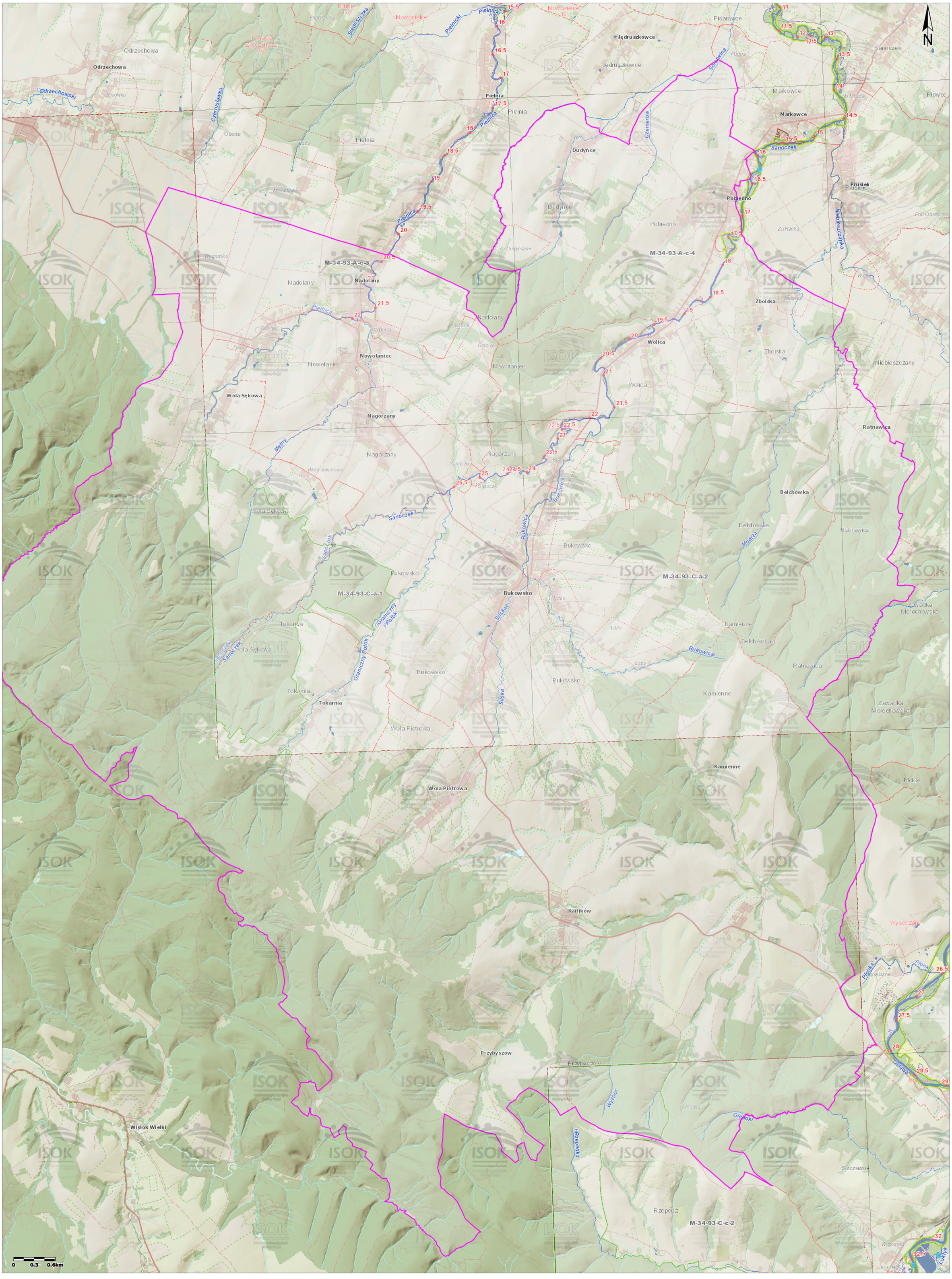
Załącznik nr 3 Mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego

1:25000

Mapa:

Mapy ryzyka powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat)

Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

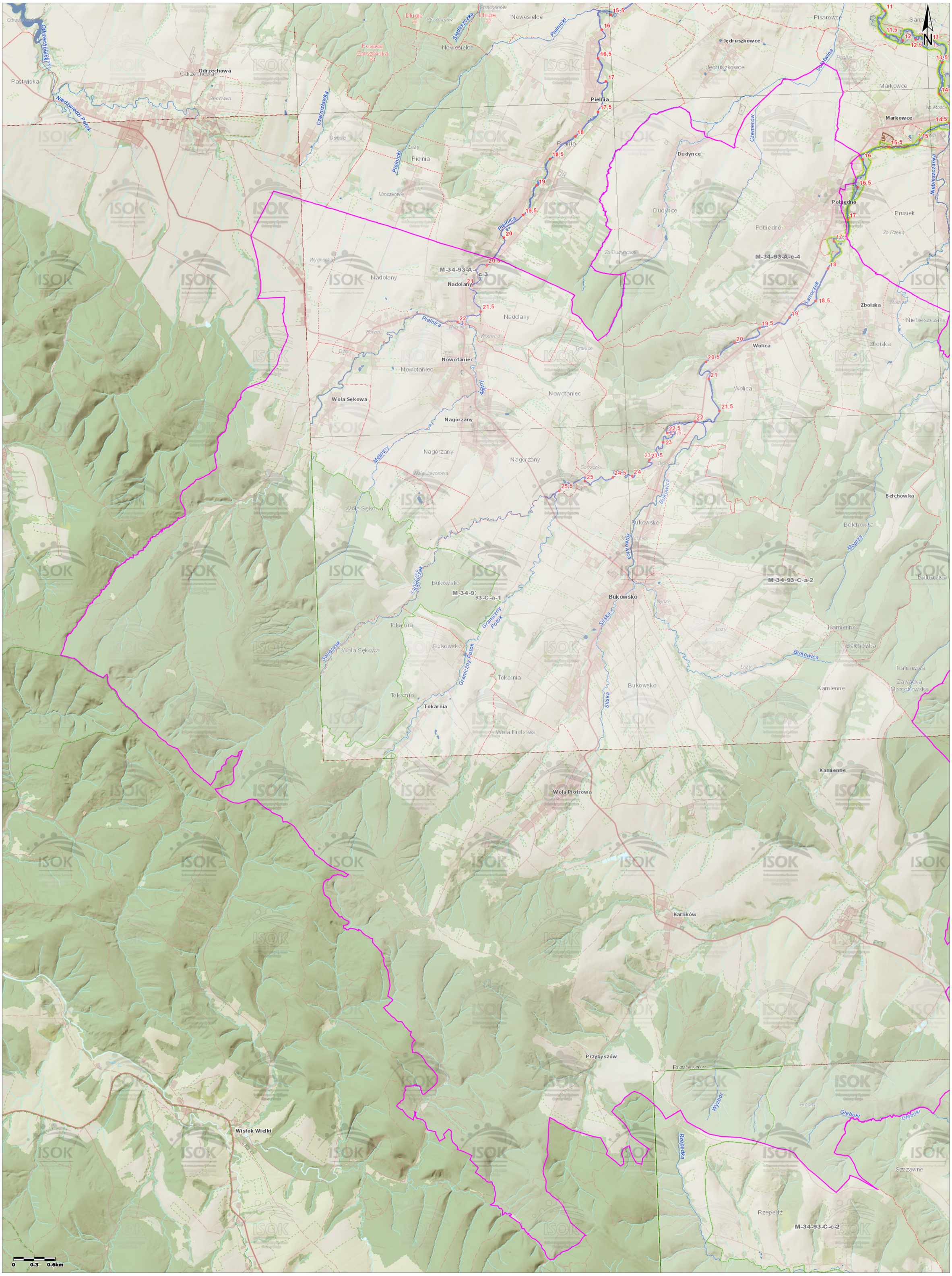
© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.

1:25000

Mapa:

Mapy ryzyka powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat)

Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

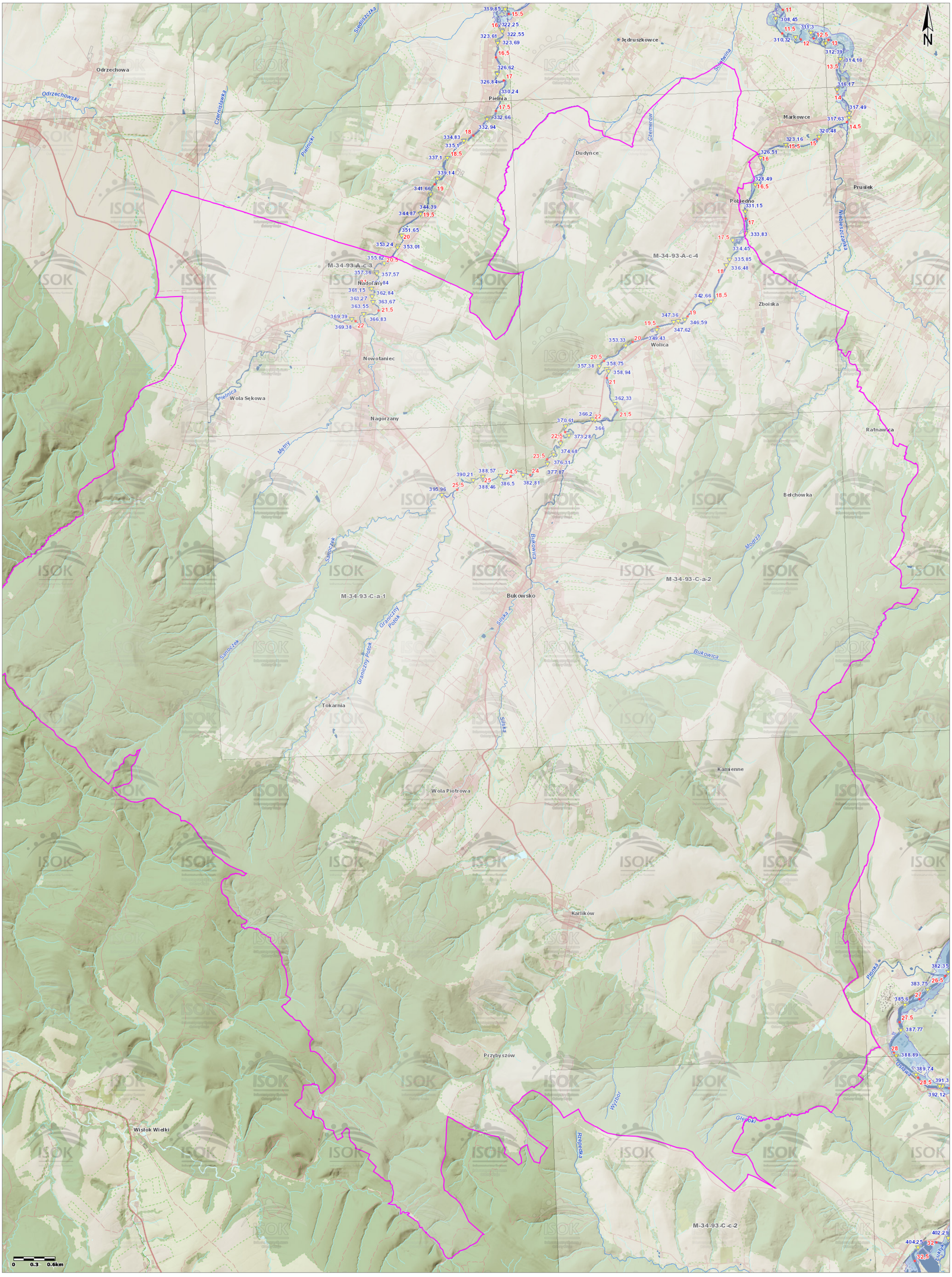
© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.

1:25000

Mapa:

Mapy zagrożenia powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat)

Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

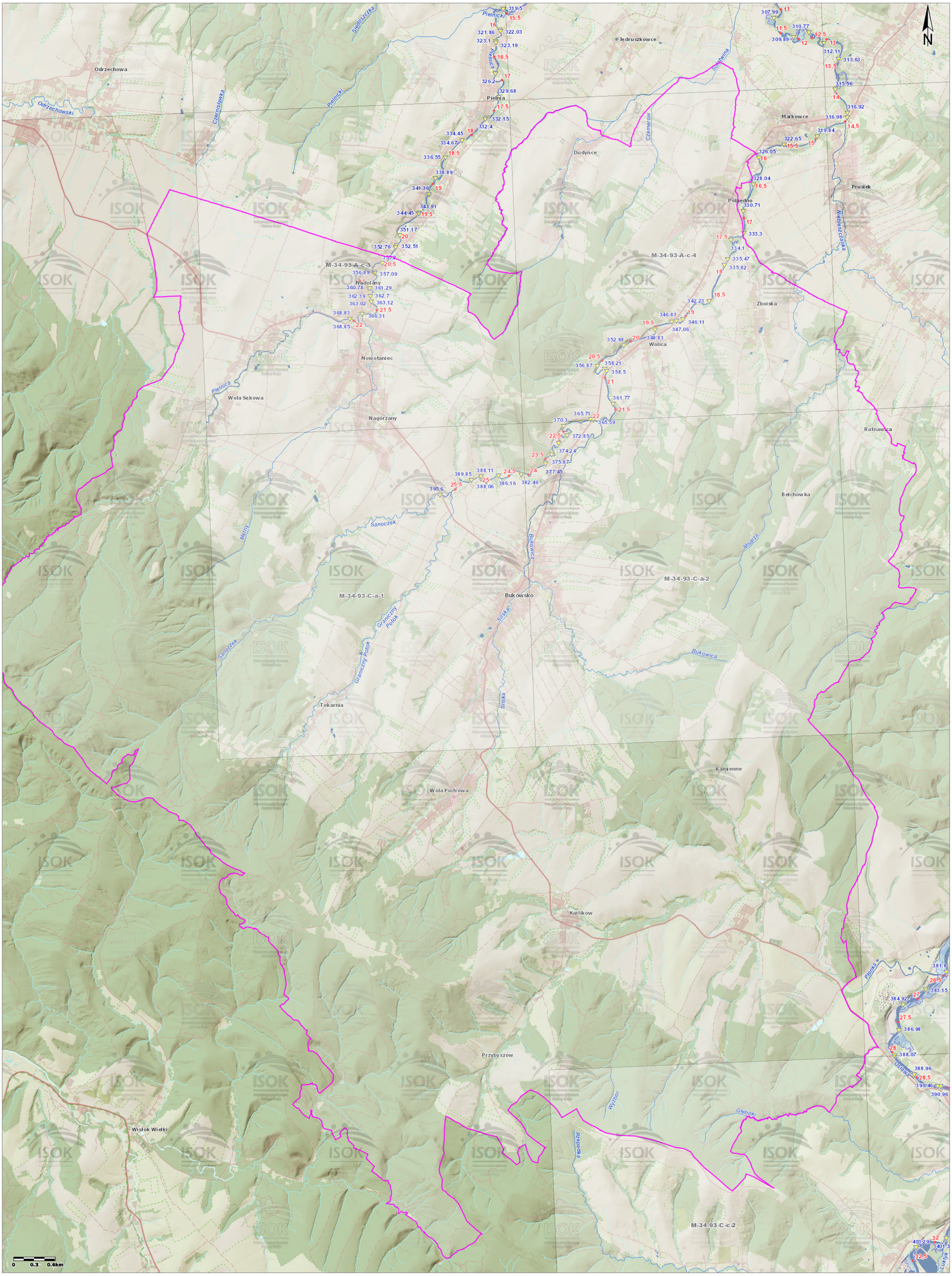
© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.

1:25000

Mapa:

Mapy zagrożenia powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat)

Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW

MAPA ZAGROŻENIA POWODZIOWEGO

72,56 maksymalna rzędna zwierciadła wody

75,15 rzędna korony wału przeciwpowodziowego lub zapory bocznej

50 kilometr rzeki

obszar szczególnego zagrożenia powodzią

głębokość wody [m]

h ≤ 0,5

0,5 < h ≤ 2,0

2,0 < h ≤ 4,0

h > 4,0

cieki naturalne i kanały

wody powierzchniowe

wał przeciwpowodziowy

zapora boczna

miejsce przelania się wody przez wał przeciwpowodziowy lub zaporę boczną

granica gminy

granica powiatu

granica województwa

granica państwa

granica gminy

MAPA RYZYKA POWODZIOWEGO

Potencjalne negatywne skutki dla środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej

klasy użytkowania terenu:

tereny zabudowy mieszkaniowej

tereny przemysłowe

tereny komunikacyjne

lasy

tereny rekreacyjno-wypoczynkowe

grunty orne i uprawy trwałe

użytki zielone

tereny pozostałe

wody powierzchniowe

kąpielisko

ujęcie wody podziemnej

ujęcie wody powierzchniowej

strefa ochronna ujęcia wody

ogród zoologiczny

obszar, obiekt zabytkowy
U- obiekt wpisany na listę UNESCO

pomnik zagłady

skansen, muzeum

biblioteka, archiwum

park narodowy

rezerwat przyrody

obszar Natura 2000 - obszar specjalnej ochrony ptaków

obszar Natura 2000 - specjalny obszar ochrony siedlisk

zakłady przemysłowe:

instalacje mogące powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości

zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej

o kategorii działalności:

przemysł energetyczny

produkcja i obróbka metali

przemysł mineralny

przemysł chemiczny

gospodarka odpadami

inne rodzaje działalności

potencjalne ogniska zanieczyszczeń:

składowisko odpadów komunalnych

składowisko odpadów przemysłowych

składowisko odpadów mieszanych

cmentarz

oczyszczalnia ścieków

przepompownia ścieków

obszar szczególnego zagrożenia powodzią

50 kilometr rzeki

cieki naturalne i kanały

wał przeciwpowodziowy

zapora boczna

granica gminy

granica powiatu

granica województwa

granica państwa

granica gminy Bukowsko

Potencjalne negatywne skutki dla zycia i zdrowia ludzi oraz wartości potencjalnych strat powodziowych

budynek mieszkalny
w obszarze zagrożenia powodziowego [głębokość wody w m]:

≤ 2,0 >2,0

budynek o znaczeniu społecznym
w obszarze zagrożenia powodziowego [głębokość wody w m]:

≤ 2,0 >2,0

oznaczenie budynku o znaczeniu społecznym:
żłb.- żłobek, *przedszk.* - przedszkole, *szk.*- szkoła,
P - jednostki Policji, *rem.*- jednostki ochrony przeciwpożarowej, *SG* - jednostki Straży Granicznej,
szpit. - szpital, *san.* - sanatorium, *d. op.* - dom pomocy społecznej, dom opieki, hospicjum,
c. han.- centrum handlowo-usługowe, *H* - hotel, *d. wyp.* - dom wypoczynkowy,
d. wych. - dom wychowawczy, *z. kar.*- zakład karny, zakład poprawczy, areszt śledczy

wartość potencjalnych strat powodziowych [zł/m^2]

obszary, dla których nie oblicza się strat

≤ 1

2 - 50

51 - 150

151 - 300

301 - 600

> 600

50 kilometr rzeki

obszar szczególnego zagrożenia powodzią

cieki naturalne i kanały

wody powierzchniowe

wał przeciwpowodziowy

zapora boczna

granica części miejscowości znajdującej się w obszarze zagrożenia powodziowego

granica miejscowości znajdującej się w obszarze zagrożenia powodziowego

granica gminy

granica powiatu

granica województwa

granica państwa

KALISZ
1380 nazwa miasta i szacunkowa liczba mieszkańców zagrożonych powodzią

Chotów
52 nazwa wsi i szacunkowa liczba mieszkańców zagrożonych powodzią

Rypinek
15 nazwa części miasta lub wsi i szacunkowa liczba mieszkańców zagrożonych powodzią